

Liikkumisohjelman tavoitteiden toteutuminen

2021

kaupunkitarkastajat Timo Valtanen ja Tarja Palomäki

Sisällys

1	Arvioinnin taustatiedot.....	4
1.1	Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	4
1.2	Arvioinnin kohde ja taustatiedot.....	4
1.3	Arviointikysymykset ja -kriteerit	6
1.4	Arvioinnin aineistot ja menetelmät	7
1.5	Lainsäädäntö ja liikunnan hyödyt.....	7
2	Havainnot.....	9
2.1	Helsingin liikkumishjelman 2018–2021 tarkasteltavat tavoitealueet	9
2.2	Ovatko kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan?	10
2.2.1	Koulupihojen liikkunnallisuutta parannettiin ja pyöräilyn kehittämissuohjelma hyväksyttiin.....	10
2.2.2	Pyöräliikennettä edistettiin lisäämällä pyöräpysäköintipaikkoja, pyörävyliä ja kaupunkipyörä	16
2.2.3	Pyörävylien talvihoidon tyytyväisyys kasvoi	22
2.2.4	Liikkunnallisia kulkumuotoja, esteettömyyttä ja liikenneturvallisuutta edistettiin	25
2.3	Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä lasten liikkunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumiseksi	32
2.3.1	Henkilöstön tietoisuus pienten lasten liikkumisen tärkeydestä lisääntyi ja leikkipuistotoimintaa kehitettiin	32
2.3.2	Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelutarjotin otettiin käyttöön.....	38
2.4	Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikkunnallisuuden edistämiseksi.....	43
2.4.1	Kaikki peruskoulut mukana Liikkuva koulu -ohjelmassa	43
2.4.2	Liikkunnallista harrastustoimintaa lähes joka koulussa.....	49
2.4.3	Liikkuva opiskelu -ohjelman liikuntapäivät jäi toteutumatta	55
2.4.4	Helsingin harrastamisen -malli toiminnassa mukana kaikki peruskoulut.....	59
2.5	Toimenpiteiden toteutuminen, vaikutukset ja kehittämiskohteet	65
2.6	Asukastytytyväisyys ja liikunnan taloudelliset panostukset.....	68
2.6.1	Helsingiläiset olivat tyytyväisiä liikuntapalveluihin	68
2.6.2	Liikuntaan tehty taloudelliset panostukset olivat merkittäviä	69
3	Johtopäätökset.....	71

Lähteet 74

Liitteet..... 76

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

1 ARVIOINNIN TAUSTATIEDOT

1.1 Arvioinnin tavoite ja laajuus

Tavoitteena oli arvioida, ovatko Helsingin liikkumisohjelmaa koskevat tavoitteet toteutuneet. Liikkumisohjelmaan sisältyi yhteensä kahdeksan tavoitealuetta, joista arvioinnin kohteeksi valittiin kolme. Arvioitavien tavoitealueiden sisältöä esitellään tarkemmin alaluvuissa.

1.2 Arvioinnin kohde ja taustatiedot

Helsingin kaupunkistrategiassa 2017–2021 todetaan, että liikkumattomuus on yksi merkittävimmistä hyvinvointia murentavista tekijöistä. Liikkumisen edistäminen onkin nostettu kaupunkistrategian yhdeksi kärkihankkeista.¹

Liikkumista edistävinä toimenpiteinä todetaan kaupunkistrategiassa muun muassa, että ”Helsinki luo kaupunkiin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyörakenteet ja nostaa liikkumisen lisäämisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisenä pilot-tihankkeeksi. Liikkumista edistetään yhä laaja-alaisemmin kaupungin tuottamilla palveluilla. Kaupunkiympäristöä sekä liikunta- ja kulttuuritarjontaa kehitetään liikkumiseen ja arkiaktiivisuuteen kannustavaksi tasapuolisesti eri kaupunginosissa. Lapsia ja nuoria liikutetaan yhä enemmän kiinteänä osana heidän arkeaan varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Kaupunkia suunnitellaan ja rakennetaan tavalla, joka ottaa erilaiset käyttäjät huomioon. Väestöryhmien erot tunnistetaan ja palveluja kohdennetaan erityistä tukea tarvitseville ja korkean riskin kohderyhmille. Helsinki houkuttelee aktiivisesti ikäihmisiä liikkeelle, niin liikunnan kuin kulttuurin pariin. Kuntalaisten liikkeelle lähtemisen tukena hyödynnetään kaupungin markkinointiviestintäkampanjaa”.

Helsingin liikkumisohjelma 2018–2021 hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 3.12.2018. Liikkumisohjelma oli edellisen kaupunkistrategian yksi kärkihankkeista ja sen tavoitteena on palauttaa fyysinen aktiivisuus luonnokseksi osaksi jokapäiväistä elämää, lisäämällä kaupunkilaisten liikkumista ja vähentämällä istumista.² Liikkumisohjelmaan on kirjattu yhteensä 61 toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä lisättiin liikkumisohjelmaan jälkikäteen.³

Helsingin liikkumisohjelman 2018–2021 kahdeksasta tavoitealueesta arviointi käsittelee seuraavia kolmea (suluissa pääasiallisin vastuutaho toimialakohtaisesti sekä toimenpiteiden määrä):

1. Kaupunkiympäristö ja liikunta- ja kulttuuritarjonta kokonaisuudessaan kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan. (kaupunkiympäristön toimiala, 11 toimenpidettä)
2. Pienet lapset omaksuvat liikunnalliset perustaidot ja -tottumukset. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ja kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, 4 toimenpidettä)

¹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

² Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

³ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>. Luettu 18.5.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

3. Riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ja kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, 10 toimenpidettä)⁴

Arvioinnin ulkopuolelle rajatut viisi tavoitealuetta on esitetty arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa (liite 1). Arviointi kohdistuu siten lasten ja nuorten liikkumiseen sekä liikkumisympäristön kannustavuuteen ja houkuttelevuuteen, jotka sisältävät yhteensä 25 toimenpidettä. Pääosa liikkumisohjelman toimenpiteistä on ajoitettu toteutettavaksi vuosina 2018–2021. Rajattuihin tavoitealueisiin sisältyy myös yksittäisiä toimenpiteitä, joiden tavoitteet ulottuvat vuosille 2022 ja 2025.⁵ Tämän vuoksi arviointia on mahdollista osakseen toteuttaa vain siitä näkökulmasta, miten liikkumisohjelman toimenpiteet ovat edenneet.

Liikkumisohjelman valmistelu ja vastuu asetettiin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalveluille. Liikkumisohjelman projektisuunnitelmaa valmisteltiin yhteistyössä kaupungin eri toimialojen, kaupunginkanslian ja sidosryhmien kanssa.⁶ Liikkumisohjelman projektiryhmää johtaa projektipäällikkö ja johtoryhmää johtaa liikuntajohtaja, molemmat kulttuurin- ja vapaa-ajan toimialalta. Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialajohtajalla on liikkumisohjelman vastuu kaupungin johtoryhmässä. Liikkumisohjelman johtoryhmä seuraa, suunnittelee ja koordinoi ohjelman toteutumista ja projektiryhmän tehtävänä on valmistella asioita johtoryhmän käsittelyyn. Lisäksi liikkumisohjelmaa edistetään seitsemässä eri toimiala- tai teemakohtaisessa ryhmässä⁷, kuten Kasvatuksen ja koulutuksen liikkumisen ohjausryhmässä tai Move!-ohjausryhmässä.⁸ Liikkumisohjelman toimenpiteiden toteuttamiselle ei ole asetettu erillistä budjettia, vaan toimenpiteiden rahoitus on perustunut toimialakohtaisiin resursseihin. Liikkumisohjelman toimenpiteiden edistymisen seuraamista varten julkaistiin lokakuussa 2020 liikkumisvahti-niminen seuranta-alusta. Jokaiselle toimenpiteelle on merkitty yhteyshenkilö, jonka tehtävänä on ollut päivittää järjestelmään toimenpiteen edistymisestä ajantasaisesti.⁹

Liikkumisohjelman 2018–2021 projektisuunnitelman mukaan liikkumisohjelman tavoitteen saavuttaminen vaatii liikkumisen aiempaa laajempaa ymmärrystä, koordinaointia sekä edistämistä. Liikkumista pyritään integroimaan esimerkiksi toimialojen tavoitteisiin ja talousarviosuunnitteluun. Keskeistä on todettu olevan oivaltaa arki- ja hyötyliikunnan merkitys, ja etenkin ajatus siitä, että liikkuminen on liikuntaa tärkeämpää.¹⁰ Tavoitteena onkin mielikuvien muuttaminen niin, että vähäiselläkin arki- ja hyötyliikunnalla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Liikkuminen valittiin nimenomaan liikunnan sijasta ohjelman teemaksi sen vuoksi, että suurin osa suomalaisten valveillaoloajasta kuluu usein istuen tai makuulla. Syyt fyysisen aktiivisuuden puutteelle johtuvat osin elintason nousun mahdollistamista helpotuksista, esimerkiksi kun liukuportaat ovat korvanneet rappuset, paikasta toiseen siirrytään autolla ja yh-

⁴ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁵ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁶ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

⁷ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/liikkumisohjelma>. Luettu 28.5.2021.

⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön 4.2.2022. antamat lisätiedot.

⁹ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

¹⁰ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018, s.6.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

teydenpito on mahdollista älylaitteilla. Lisäksi nähtiin, että vaikka 80 prosenttia kouluikäisistä ovat eri kyselyissä vastanneet harrastavansa jotain liikuntaa, niin vain kolmannes kuitenkin yltää terveyden kannalta riittäviin päivittäisiin liikkumisen määriin. Näistä syistä nähtiin, että ainoastaan tehostamalla vapaa-ajan liikuntaa ei voida ratkaista liikkumattomuutta, vaan muutoksia on tapahduttava arjessa.¹¹ Lisäksi on havaittu, että usein liikkumisen lisäämiseen tähtäävät toimenpiteet on kohdistettu eritoten kouluikäisiin lapsiin. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että liikkumistottumukset alkavat muovautua jo 3-vuotiaana ja, että pienet lapset istuvat päivän aikana yllättävän paljon. Näistä syistä pienten lasten liikkuminen nostettiin yhdeksi painopistealueeksi liikkumishjelmassa.¹²

Liikkumishjelman toimenpiteet ovat toimialojen yhteistyössä valmisteleva. Toimenpiteiden valmistelussa on huomioitu kaupunkistrategia, liikkumista koskeva tutkimus-seuranta- ja arviointitieto sekä nykyiset Helsingin kaupungin liikkumiseen liittyvät vahvuudet ja kehittämistarpeet.¹³ Toimialat ovat pääosin vastanneet myös toimialoille kohdistuneiden omien toimenpiteiden edistymisestä. Liikkumishjelman työntekijät ja liikuntapalveluiden asiantuntijat ovat toimineet ennen kaikkea liikkumisen asiantuntijoina ja toimintamallien perehdyttäjinä eri toimijoille.¹⁴ Liikkumishjelman 2018–2021 projektisuunnitelman mukaan asetetuilla toimenpiteillä pyritään tuomaan liikkumista näkyväksi osaksi kaupunkilaisen arkea. Esimerkiksi toimintakulttuuria pyritään muuttamaan ja haastamaan varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Lisäksi kaupunkiympäristöä ja palveluita pyritään edistämään liikkumiselle suotuisammaksi¹⁵ esimerkiksi parantamalla kaupunkilaisten pyöräilyolosuhteita.¹⁶

1.3 Arviointikysymykset ja -kriteerit

Arvioinnin pääkysymys oli:

Ovatko Helsingin liikkumishjelmalla koskevat tavoitteet toteutuneet?

Osakysymykset olivat:

1. Ovatko kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan?
2. Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä lasten liikunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumiseksi?
3. Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikunnallisuuden edistämiseksi?

Kuhunkin osakysymykseen vastataan arvioimalla, miten Helsingin liikkumishjelman mukaiset toimenpiteet ovat toteutuneet toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Niiden toimenpiteiden osalta, joita ei ole ehditty vielä täysin toteuttaa, arvioi-

¹¹ Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

¹² Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

¹³ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018, s.6.

¹⁴ Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

¹⁵ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018, s.6.

¹⁶ Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

daan, ovatko tarkasteluhetkeen saakka toimenpiteille asetettujen mittarien toteuttaminen pysynyt aikataulussa. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisten tarkastelut toimivat siten arviointikriteereinä.

Liikkumishjelman toimenpiteiden toteutumisia on arvioitu kolmiportaisella asteikolla: 1. Toimenpide toteutui / Toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt aikataulussa. 2. Toimenpide oli toteutunut, muttei aikataulussa / Toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa. 3. Toimenpiteen toteuttaminen ei ole edennyt. Toimenpiteiden toteutumisia käsitellään luvuissa 2.2–2.5.

1.4 Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arvioinnin keskeisimmät aineistot muodostuivat arvioitavien toimenpiteiden yhteyshenkilöiden lähettämistä sähköpostivastauksista sekä liikkumishjelman projektipäällikön ja liikuntajohtajan yhteishaastattelusta. Arvioitavien toimenpiteiden yhteyshenkilöille osoitettuihin sähköpostiedusteluihin saatiin vastaus kaikista 25:stä toimenpiteestä. Sähköpostiedustelut kohdistuivat kaikille toimialoille sekä Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymälle (HSL). Arvioinnissa hyödynnettiin myös tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle kohdistuneesta arviointikäynnistä saatuja aineistoja. Lisäksi lähteinä arvioinnissa hyödynnettiin muun muassa liikkumisvahdin seuranta-alustaa, kaupungin talousarviota ja tilinpäätöstä, Kaupunki- ja kunta-palvelut 2020 tutkimusta, Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä kaupunkiympäristön julkaisuja.

1.5 Lainsäädäntö ja liikunnan hyödyt

Liikuntalaissa (390/2015) säädetään muun muassa liikunnan edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan yhteistyöstä ja vastuusta. Liikuntalain tavoitteena on edistää:

- 1) ”eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä;
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista;
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä;
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoimintaa;
- 6) huippu-urheilua;
- 7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita; sekä
- 8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa”.

Perusta edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiselle ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. Kuntien tehtävänä on paikallisella tasolla luoda kunnan asukkaille yleiset edellytykset liikunnalle. Kuntien tulisi luoda edellytyksiä järjestää eri kohderyhmät huomioon ottavia liikuntapalveluja, tukea kansalais- ja seuratoimintaa sekä rakentaa ja ylläpitää liikuntapaikkoja.¹⁷

¹⁷ Liikuntalaki 390/2015, 1-2 § ja 5 §.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Riittävä määrä liikuntaa edistää ihmisen toimintakykyä ja pysymistä terveenä sekä luo lähtökohdat hyväksi koetulle elämälle niin psyykkisesti kuin fyysisesti tarkasteluna.¹⁸ Lisäksi liikunnan harrastaminen edistää koettua elämänlaatua, ongelmanratkaisukykyä, muistia sekä unenlaatua. Liikunta myös esimerkiksi edistää stressinhallintaa, vähentää ahdistuneisuutta sekä ennaltaehkäisee sairauksia. Liikunta on tärkeää myös lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. Liikunta edistää hengitys- ja verenkiertoelimistön sekä luuston kehittymistä. Lisäksi esimerkiksi lapsen motoriset taidot sekä oppiminen kehittyvät liikunnan myötä. Myös lapsen sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot kehittyvät, kun liikuntaa harrastetaan yhdessä muiden lasten kanssa.¹⁹

¹⁸ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018, s.4.

¹⁹ <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/liikunnan-terveyshyodyt>. Luettu 23.6.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2 HAVAINNOT

2.1 Helsingin liikkumisohjelman 2018–2021 tarkasteltavat tavoitealueet

Seuraavissa luvuissa 2.2.–2.4. tarkastellaan liikkumisohjelman toimenpiteiden toteutumista. Toimenpiteiden toteutumista arvioidaan toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste siten määrittää, miten toimenpide on toteutunut. Tarkasteltavia toimenpiteitä on yhteensä 25. Toimenpiteet sisältyvät kolmeen eri liikkumisohjelman tavoitealueeseen:

1. Kaupunkiympäristö ja liikunta- ja kulttuuritarjonta kokonaisuudessaan kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan
2. Pienet lapset omaksuvat liikunnalliset perustaidot ja -tottumukset
3. Riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista.

Kustakin tavoitealueeseen kuuluvasta toimenpiteestä esitetään arvio toimenpiteen toteutumisesta toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteiden toteutumista arvioidaan kolmiportaisella väriasteikolla:

Toimenpide toteutui / Toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt aikataulussa	
Toimenpide oli toteutunut, muttei aikataulussa / Toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa	
Toimenpiteen toteuttaminen ei ole edennyt	

Väriasteikolla esitetään, miten toimenpiteen mittari tai mittarit ovat toteutuneet. Väriasteikon vihreä väri osoittaa sen, että toimenpiteen mittari tai mittarit ovat toteutuneet. Lisäksi vihreä väri osoittaa sen, että toimenpiteen mittarin tai mittareiden toteuttaminen oli edennyt aikataulussa. Keltainen väri asteikolla osoittaa taas sen, että toimenpiteen yksittäinen mittari tai mittarit ovat toteutuneet, muttei aikataulussa. Lisäksi keltainen väri asteikolla osoittaa se, että toimenpiteen mittarin tai mittareiden toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa. Väriasteikon punainen väri osoittaa sen, että toimenpiteen yksittäinen mittari tai mittarit eivät ole edenneet lainkaan. Lisäksi väriasteikon punainen väri osoittaa sellaisen mittarin toteuttamisen, mitä ei voitu arvioida. Jos toimenpiteellä on useampi mittari, niin toimenpiteen toteutuminen arvioidaan toimenpiteelle asetetun heikoimmin toteutuneen mittarin perusteella.

Toimenpiteiden toteutumista arvioidaan toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Arvioinnin aikana kuitenkin havaittiin, että kaikki arvioinnin kohteena olevat toimenpiteille asetetut mittarit eivät kuvaa tyhjentävästi toimenpiteen toteutumista/etene mistä, eikä kaikille toimenpiteille ole olemassa suoraa mittaria tai mittareita. Jossain tapauksissa toimenpide voi esimerkiksi käsittää sille asetettuja mittareita laajemman kokonaisuuden tai toimenpiteelle asetettu mittari ei kuvaa toimenpidettä johdonmukaisesti. Toisaalta toimenpiteet ja niille asetetut mittarit ovat pääosin johdonmukaisia ja toimenpiteiden mittareille on asetettu toimenpiteitä kuvaava ja tavoitetason sisältävä

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

johdonmukainen mittari. Tämän vuoksi arvioinnissa onkin hyvä huomioida, että kun arvioinnissa on esimerkiksi todettu jonkin toimenpiteen toteutuneen, niin arviointi tarkastelee toimenpiteen toteutumista vain kyseisen toimenpiteen mittareiden toteutumisasteiden perusteella, vaikka toimenpide olisikin kokonaisuudessaan valmistunut. On siis hyvä huomioida, että toimenpiteen toteutumista on arvioitu ainoastaan toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

2.2 Ovatko kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan?

Tässä luvussa vastataan osakysymykseen yksi, ovatko kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan? Osakysymykseen yksi sisältyy yhteensä 11 eri toimenpidettä, joiden toteutumista on arvioitu toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste määrittää, miten toimenpide on toteutunut. Toimenpiteet 16–26 sisältyvät liikkumishjelman tavoitealueeseen kolme ”kaupunkiympäristö ja liikunta- ja kulttuuritarjonta kokonaisuudessaan kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan”.

Kappaleet 2.2.1–2.2.4 sisältävät taulukot 1–11, joissa on kuvattu toimenpiteet 16–26, toimenpiteille asetetut mittarit, vastuutahot, aikataulut sekä väriasteikon mukainen arvio toimenpiteiden toteutumisesta. Jokaisen taulukon alla on myös esitetty lyhyet tiivistelmät toimenpiteiden toteutumisesta toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

2.2.1 Koulupihojen liikunnallisuutta parannettiin ja pyöräilyn kehittämisohjelma hyväksyttiin

Taulukko 1. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 16.²⁰

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 16: Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimiala laatii vuoden 2019 aikana pitkän aikavälin suunnitteluperiaatteet kulttuurin ja vapaa-ajan olosuhteiden rakentamiseen. Olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi sisä- ja ulkoliikuntapaikkoja, venepaikkoja, koulurakennuksia, nuorisotiloja, ulkoilualueita, tapahtuma-alueita ja harjoitustiloja. Työssä huomioitavia näkökulmia ovat erityisesti alueiden yhdenvertaisuus, väestönkasvu, väestörakenteen monimuotoistuminen ja kaupungin uudet asuinalueet. Periaatteiden pohjalta laaditaan pidemmän aikavälin suunnitelma kulttuurin ja vapaa-ajan olosuhteista.	Suunnitteluperiaatteiden valmistuminen 2019	

²⁰ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Vastuutaho: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala		

Tiivistelmä toimenpiteen 16 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasona oli suunnitteluperiaatteiden valmistuminen vuoteen 2019 mennessä. Suunnitteluperiaatteet valmistuivat kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan hyväksyessä suunnitteluperiaatteet 14.1.2020, joten aikataulullisesti mittarin mukaisesta tavoitetasosta jäätin vain hieman. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpide 16 toteutui, muttei aikataulussa.

Suunnitteluperiaatteiden laatiminen toteutettiin lähes aikataulun mukaisesti

Liikkumisohjelman 16. toimenpiteenä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tuli laatia pitempiaikaiset suunnitteluperiaatteet kulttuuri- ja vapaa-ajan olosuhteiden rakentamiselle. Olosuhteilla viitataan esimerkiksi sisä- ja ulkoliikuntapaikkoihin, koulurakennuksiin tai harjoitustiloihin. Suunnitteluperiaatteet tuli laatia vuoteen 2019 mennessä. Suunnitteluperiaatteissa tulisi ottaa huomioon esimerkiksi eri alueiden yhdenvertaisuus ja väestörakenne. Toimenpiteen mittarina on suunnitteluperiaatteiden valmistuminen.²¹ Toimenpiteen mittarille oli asetettu tavoitetaso, sillä suunnitteluperiaatteiden tuli valmistua vuoteen 2019 mennessä.

Suunnittelutyön ohjaamista varten asetettiin kansliapäällikön päätöksellä (15.3.2019 § 53) ohjausryhmä. Suunnitteluperiaatteita valmisteltiin laajasti eri kaupungin sisäisiä ja ulkoisia sidosryhmiä hyödyntäen. Valmisteluun osallistuivat esimerkiksi kaupungin eri toimialat, keskushallinto ja Kaupunkiakatemia.²² Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi palveluverkon suunnitteluperiaatteet 14.1.2020. Palveluverkon toimintamallin kehittämistä ohjaaviksi periaatteiksi määriteltiin avoimuus ja läpinäkyvyys, tietopohjaisuus, yhteiskehittäminen, saavutettavuus ja kestävä kehitys.²³ Suunnitteluperiaatteet kohdistuvat kulttuuri-, liikunta-, kirjasto- ja nuorisopalveluihin.²⁴ Suunnitteluperiaatteiden tuli olla valmiita vuoden 2019 loppuun mennessä, joten aikataulusta jäätin vain hieman. Tämän perusteella toimenpiteen mittari toteutui, muttei aikataulussa. Valmistelun venyminen vuoden 2020 puolella johtui kulttuurin ja vapaa-ajan erityissuunnittelijan mukaan suunnitteluperiaatteiden huomattavan suu-
resta laajuudesta.²⁵

²¹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

²² Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 14.1.2020 § 3.

²³ Kulttuuri ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet 2020. 10–16.

²⁴ Kulttuuri ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet 2020 s.2.

²⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan erityissuunnittelijan vastaus sähköpostiedusteluun 27.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpiteen toteuttamisesta monia vaikutuksia

Palveluverkon suunnitteluperiaatteiden tarkoituksena oli kehittää suunnittelun laatua, ohjata rajallisia resursseja tarkoituksenmukaisempaan käyttöön sekä lisätä kaupungin luottamusta julkisena toimijana. Palveluverkon kehittämisessä on ollut eritoten kyse siitä, missä ja mitä kaupunki rakentaa, ylläpitää tai toteuttaa sekä myös siitä, että miten kaupunki toimii kulttuurin- ja vapaa-ajan mahdollistaja sekä alustana.²⁶

Toimenpiteen toteuttamisen myötä palveluverkon toimenpidesuosituksissa todettua liikuntapalveluiden palvelustrategiaa ollaan toteuttamassa tällä hetkellä. Liikuntapalveluiden palvelustrategiassa esitetään, mitä ja miten liikuntapalveluita tuotetaan. Lisäksi liikuntapalveluiden palveluverkkotarkastelua on aloitettu toteuttaa muiden palvelutuottajien kanssa vuoden 2021 aikana. Myös kaupunkiympäristön sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialojen kanssa on aloitettu lähiliikuntapaikkaohjelman valmistelu. Tarkoituksena on sopia lähiliikuntapaikkojen palveluverkosta, työnjaosta sekä yhteistyöstä. Yhtenä toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksena nähtiin myös valtakunnallisen liikuntapaikkojen paikkatietojärjestelmään (LIPAS) toteutettu laajempi tietojen päivitys, joka tehtiin kesällä 2021. Järjestelmästä löytyvät Helsingin liikuntapaikkojen sijainti- ja ominaisuustiedot, joiden avulla voidaan tarkastella eri kaupunginosien liikuntapaikkatarjontaa, sekä hyödyntää dataa erilaisia saavutettavuustarkasteluja varten.²⁷

Kaupungin hyvä yhteistyö eri toimijoiden kanssa on nähty edistävän palveluverkon kehittymistä. Yhteistyön todettiin toimialauudistuksen myötä myös heikentyneen, kun virastokohtaiset yhteistyömuodot poistuivat käytöstä. Vähitellen myös toimialojen välisiä yhteistyömuotoja on ryhdytty toimialamuutoksen jälkeen luomaan, joista esimerkkinä nostettiin esille liikuntapalveluiden suunnittelu ja toteutus.²⁸

Taulukko 2. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 17.²⁹

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
Toimenpide 17: Koulujen pihoja kehitetään liikkumiseen innostaviksi. Pihojen toiminnallisuuden ja monikäyttöisyyden tila kartoitetaan hyödyntämällä mm. Etelä-Suomen Aluehallintoviraston koulupihojen kartoitusta ja Liikkuva Koulu -ohjelman koulujen nykytilan arviointia. Kunnostustoimenpiteistä tehdään aikataulutettu suunnitelma, jossa huomioidaan välituntiliikuttamisen, oppituntien, iltapäivätoiminnan ja harrastuskäytön tarpeet sekä lasten, nuorten ja perheiden omaoimisen käytön edellytykset myös koulupäivien ulkopuolella. Kymmenen koulunpihan liikkumisolosuhteita	Kartoituksen valmistuminen, %-osuus kunnostusta vaativista koulupihoista, kunnostettujen koulupihojen määrä (kpl)/vuosi 2019	

²⁶ Kulttuuri ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet 2020 s.3.

²⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan erityissuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 27.9.2021.

²⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan erityissuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 27.9.2021.

²⁹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
parannetaan vuodelle 2019 myönnetyllä lisärahoituksella. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala		

Tiivistelmä toimenpiteen 17 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpiteelle asetetun kahden mittarin yhteisenä tavoitetasona oli koulupihojen toiminnallisuuden kartoituksen valmistuminen sisältäen tiedon kunnostusta vaativista koulupihoista vuoteen 2019 mennessä. Kartoitus ei vielä arvioinnin tarkasteluhetkeen mennessä ollut valmistunut, joten toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteuttamisen voitiin todeta edenneen, muttei aikataulussa. Lisäksi kolmannelle toimenpiteen asetetulle mittarille tavoitetasoksi oli asetettu kymmenen koulupihan liikkumisolosuhteiden kunnostaminen vuoden 2019 aikana. Kunnostettavista koulupihoista viisi valmistui 2019 ja viisi 2020, joten toimenpiteelle asetettu mittari toteutui, muttei aikataulussa. Toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteutumisasteiden perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 17 toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa.

Koulupihojen toiminnallisuuden kartoitustyö oli vielä kesken

Liikkumisohjelman 17. toimenpiteen tarkoituksena oli parantaa koulujen pihoja liikkumiseen kannustavaksi. Toimenpiteeseen sisältyi koulupihojen toiminnallisuuden kartoittaminen hyödyntämällä esimerkiksi Liikkuva koulu -ohjelman arviointia ja Etelä-Suomen Aluehallintoviraston teettämää selvitystä. Kartoituksen pohjalta oli tarkoitus toteuttaa aikataulutettu suunnitelma tarvittavista kunnostustoimenpiteistä. Tarkoituksena on kiinnittää huomiota sekä koulujen omiin että myös koulupäivien ulkopuolella tapahtuviin eri käyttötarkoituksiin. Toimenpiteen mittareina toimivat edellä mainitun kartoituksen valmistuminen sisältäen tiedon kunnostusta vaativista koulupihoista vuoteen 2019 mennessä. Lisäksi toimenpiteeseen sisältyi kymmenen koulupihan liikkumisolosuhteiden kunnostaminen vuoden 2019 aikana erikseen myönnetyllä lisärahoituksella, joka myös toimi asetettuna mittarina. Tavoiteaikataulu mittareiden toteuttamiselle oli asetettu vuoteen 2019 loppuun mennessä.³⁰ Toimenpiteen 17. mittareille oli asetettu tavoitetasot. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasivat kaupunkiympäristön, kulttuurin ja vapaa-ajan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialat.³¹

Koulupihojen toiminnallisuuden kartoitustyötä on edistetty kokoamalla koulukohtaisesti yhteen erilaisia tietoja. Helsingin peruskoulun rehtoreille tehtiin muun muassa kysely pohjautuen Etelä-Suomen Aluehallintoviraston koulupihakyselyyn, johon saatiin vastauksia yhteensä 120 kappaletta. Lisäksi tietoja on kerätty Eteläisen Helsingin koulupihojen kunto -raportin tuloksista, rakentamispalveluliikelaitokselta saaduista

³⁰ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

³¹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

pihojen välineiden ja varusteiden kuntotiedoista sekä tiedoista koulupihojen pyöräpysäköinnin tilasta.³²

Kartoituksen perusteella Helsingin koulupihat ovat liikunnallisuuden näkökulmasta muita kuntia keskimääräisesti heikommassa tilassa. Lisäksi suuressa osassa kouluista pyöräpysäköintipaikat eivät ole pyöräpysäköinnin suunnitteluohjeen mukaisella tasolla. Kartoitusta on tarkoitus vielä täydentää ja käsitellä, joten kartoitus ei vielä arvioinnin tarkasteluajankohtaan (24.9.2021) mennessä ole valmistunut.³³ Tämän perusteella toimenpiteen mittarit kartoituksen valmistumisesta sekä tarvittavasta tiedosta kunnostusta vaativista koulupihoista vuoteen 2019 mennessä eivät ole vielä toteutuneet. Arvioinnissa määritellyn asteikon perusteella voidaan todeta toimenpiteen kyseisten mittareiden toteutumisen edenneen, muttei aikataulussa.

Koulupihojen toiminnallisuuden kartoitustyön viivästyminen nähtiin johtuvan kartoituksen suuresta työmäärästä. Suurta työmäärää selittää koulujen mittava lukumäärä sekä tietomassojen laaja ja moninainen määrä, jota kartoituksessa on kerätty. Kartoitus on tarkoitus saattaa loppuun vuoden 2021 loppuun mennessä sisältäen myös suunnitelmat pihojen kunnostamisesta.³⁴

Lisäksi yhtenä toimenpiteen mittarina oli parantaa kymmenen koulupihan liikkumisolosuhteita. Lisärahoituksella toteutettavien kymmenen koulupihan liikkumisolosuhteiden kunnostamisen suunnittelussa otettiin huomioon myös oppilaiden näkemyksiä ja ideoita. Kunnostettavista koulupihoista valmistui vuoden 2019 aikana viisi ja loput viisi kesällä 2020.³⁵ Tämän perusteella toimenpiteen mittari toteutui, muttei aikataulussa. Syyt kunnostusten viivästy miseen johtuivat pitkäkestoisesta suunnittelutyöstä, lupaprosessien kestosta, laitetoimitusten aikatauluista sekä tietyistä rakentamisen haasteista talvikaudella.³⁶

Kunnostetut koulupihat ovat lisänneet koululaisten aktiivisuutta

Toimenpiteen toteuttamisen yhtenä hyödyistä todettiin se, että koululaisten aktiivisuuden on havaittu kasvaneen kymmenen kunnostetun koulupihan ansiosta. Lisäksi kunnostetuilla koulupihoilla todettiin voivan olla vaikutusta asuinalueen lasten ja nuorten hyvinvointiin, asuinalueen viihtyisyyden edistämistä unohtamatta. Toimialojen välinen yhteistyö ja jaettu asiantuntemus toimenpiteen toteuttamisen aikana on luonut hyvät lähtökohdat sille, että koulupihojen liikunnallisuutta voidaan tulevaisuudessa entistä systemaattisemmin kehittää.³⁷

³² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

³³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

³⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

³⁵ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/17>. Luettu 1.11.2021.

³⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

³⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 3. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 18.³⁸

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 18: Päivitetään Pyöräliikenteen edistämishjelma. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala	Ohjelman valmistuminen 2019–2020	

Tiivistelmä toimenpiteen 18 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasona oli pyöräliikenteen edistämishjelman valmistuminen vuoteen 2020 mennessä. Helsingin pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma 2020–2025 hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 2.11.2020, joten toimenpiteelle asetettu mittari toteutui. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpide 18 toteutui.

Helsingin pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma valmistui ajallaan

Liikkumishjelman 18. toimenpiteenä oli päivittää Pyöräliikenteen edistämishjelma. Toimenpiteen mittarina oli ohjelman valmistuminen.³⁹ Toimenpiteen mittarille oli asetettu tavoitetaso, sillä pyöräliikenteen edistämishjelman tuli valmistua vuoteen 2020 mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasi kaupunkiympäristön toimiala.⁴⁰

Ohjelman laatimisesta vastasivat pyöräliikenteen projektipäällikkö ja suunnittelija sekä konsulttiyrityksen asiantuntijat. Lisäksi ohjelman sidosryhminä toimivat muun muassa kaupunkiympäristön toimialan henkilöstö, liikenneviranomaiset, liikennealan järjestöt sekä kaupungin asukkaat. Ohjelman toimenpiteitä valmisteltiin muun muassa tavoite- ja toimenpidetyöpajojen, sidosryhmäseminaarin sekä asukastilaisuuksien avulla. Lisäksi ohjelmaa laadittiin yhteistyössä Helsingin polkupyöräilijöiden kanssa, joiden näkemyksiä hyödynnettiin asiakokonaisuuksien määrittelyssä.⁴¹

Helsingin pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma 2020–2025 hyväksyttiin kaupunginhallituksen kokouksessa 2.11.2020 kaupunkiympäristölautakunnan esityksestä.⁴² Toimenpiteen mittari toteutui siten toimenpiteelle asetetun mittarin mukaisesti. Pyöräliikenteen kehittämissuunnitelman 2020–2025 (2.11.2020) yltä tavoitteena on, että ”Helsinki on kaiken ikäisille sopiva ympärivuotinen pyöräilykaupunki – pyöräliikenteen kulkutapaosuus on vähintään 20 % vuoteen 2035 mennessä”. Tämä edellyttää ohjelman mukaan turvallisia sekä kattavia pyöräilyolosuhteita asukkaita kannustavassa ilmapäässä. Vuodelle 2025 on asetettu lisäksi välitavoite, jolloin tavoitteena olisi kasvattaa pyöräliikenteen kulkutapaosuutta 13 prosenttiin. Pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma

³⁸ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018

³⁹ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁴⁰ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁴¹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/18>. Luettu 16.11.2021.

⁴² <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/18>. Luettu 16.11.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

jelma sisältää lisäksi viisi alatavoitetta, joille on asetettu erilaisia mittareita tavoitteiden toteutumisen seurantaan varten. Tavoitteina ovat esimerkiksi pyöräväylien ympärivuotinen laadukas ylläpito, pyörä- ja jalankulkuliikenteen selkeämpi erottelu, pyöräväylien suoremmat ja sujuvammat reitit sekä pyöräpysäköintipaikkojen kysynnän mukainen optimaalisempi määrä.⁴³

Toimenpide on edistänyt pyöräliikenteen kulkutapaosuuden kasvua

Pyöräliikenteen kehittämisohjelman pyrkimyksenä oli edistää kokonaisvaltaisesti pyöräliikennettä ja tätä kautta houkutella ihmisiä pyöräilemään liikkumisohjelman tavoitealueen 3 mukaisesti. Kehittämisohjelman tarkoituksena oli tavoiteverkon rakentamisen lisäksi ottaa pyöräliikenteen osalta huomioon pyöräliikenteen ympärivuotisen ylläpito, pysäköinti, työmaiden pyöräliikennejärjestelyt sekä tarkoituksenmukaisen viestintä.⁴⁴ Haasteita toimenpiteen toteuttamisessa ovat aiheuttaneet niukat henkilöstöresurssit sekä hankkeiden sovittaminen siten, että vältettäisiin monien samanaikaisten rakennustyömaiden määrä pyöräliikenteen sujuvuuden näkökulmasta. Lisäksi haasteita ovat aiheuttaneet eri vastuutahojen aktivoiminen toimenpiteiden käynnistämiseen, vaikka niistä olisikin sovittu kehittämisohjelman valmistelun aikana.⁴⁵ Toimenpiteen toteuttamisen hyötynä kaupunkiympäristön toimialan pyöräilykoordinaattorin mukaan nähtiin esimerkiksi se, että päätavoitetta pyöräliikenteen kulkutapaosuuden kasvattamisesta 20 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä, on saatu edistettyä. Pyöräliikenteen kulkutapaosuuden kasvattaminen tukee myös Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelman pyöräliikenteelle asetettua kahden prosentin päästövähennystavoitetta.⁴⁶

2.2.2 Pyöräliikennettä edistettiin lisäämällä pyöräpysäköintipaikkoja, pyöräväyliä ja kaupunkipyöriä

Taulukko 4. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 19.⁴⁷

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 19: Rakennetaan 3 000 uutta pyörätelinettä yleisille katualueille vuoden 2021 loppuun mennessä. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala	Rakennettujen pyörätelineiden määrä 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 19 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasona oli rakentaa 3000 uutta pyörätelinettä yleisille katu-

⁴³ Pyöräliikenteen kehittämisohjelma 2020–2025, kaupunkiympäristön julkaisu 2020:31, s.12-14.

⁴⁴ Kaupunkiympäristön toimialan pyöräilykoordinaattorilta sähköpostitse saadut tiedot 17.9.2021.

⁴⁵ Kaupunkiympäristön toimialan pyöräilykoordinaattorilta sähköpostitse saadut tiedot 17.9.2021.

⁴⁶ Kaupunkiympäristön toimialan pyöräilykoordinaattorilta sähköpostitse saadut tiedot 17.9.2021.

⁴⁷ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

alueille vuoteen 2021 mennessä. Tarkasteluhetkeen (6.10.2021) mennessä viimeisetkin suunnitelluista 3126 pyöräpysäköintipaikasta on arvion mukaan tarkoitus rakentaa vuoteen 2021 loppuun mennessä, joten toimenpiteen mittarin toteuttaminen oli edennyt aikataulussa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 19 toteuttaminen oli edennyt aikataulussa.

Uusien pyöräpysäköintipaikkojen rakentaminen oli edistynyt aikataulussa

Liikkumisohjelman 19. toimenpiteenä sekä samalla mittarina oli rakentaa 3000 uutta pyörätelinettä yleisille katualueille. Toimenpide on tarkoitus kokonaisuudessaan toteuttaa viimeistään vuonna 2021, mikä toimi samalla mittarin tavoitetasona. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasi kaupunkiympäristön toimiala.⁴⁸

Pyöräpysäköintipaikkoja on vuosien 2018–2021 aikana suunniteltu yhteensä 3126 kappaletta. Liikenne- ja katusuunnittelupäällikkö on yhdeksällä eri päätöksellään sijoittanut pyöräpysäköintipaikkoja eri puolelle kaupunkia. Rakentaminen on toteutettu joko päätöksentekovuotena tai seuraavan vuoden aikana. Vuoden 2021 suunnitellut pyöräpysäköintipaikat on tarkoitus rakentaa viimeistään lokakuun 2021 aikana valmiiksi.⁴⁹ Tämän perusteella toimenpiteen mittarin toteuttaminen oli edennyt aikataulussa. Pyöräpysäköintipaikkojen suunnittelua on ohjannut polkupyörien pysäköinnin kehittämisohjelma 2014–2018 sekä pyöräpysäköinnin yleissuunnitelma ja toteutusohjelma 2021–2025. Tulevaisuudessa pyöräpysäköintipaikkoja on suunnitelmien mukaan tarkoitus edelleen lisätä.⁵⁰

Pyöräpysäköintipaikkojen lisääminen edistää pyöräliikenteen kasvua

Toimenpiteen toteuttamisen hyötyinä nähtiin pyöräilyliikenteen turvallisuuden ja helpokäyttöisyyden parantuminen, kun pyöräpysäköintipaikkoja on lisätty kaupungin eri alueille. Lisäksi pyöräpysäköintipaikkojen lisääminen ehkäisee pyörävarkauksia sekä lisää yleistä liikennejärjestystä ja viisasta liikennekäyttäytymistä.⁵¹

Lisäksi toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksien lisäksi nostettiin esille Helsingin kaupungin pyöräliikenteen kehittämisohjelma 2020–2025, jonka tavoitteena on pyöräliikenteen merkittävä kasvu. Pyöräliikenteen kasvun yksi tärkeimmistä tekijöistä ja yhtenä alatavoitteena kehittämisohjelmassa on pyöräpysäköinnin kehittäminen. Kyseisen alatavoitteen pyrkimyksenä on se, että pyöräpysäköintipaikat olisivat hyvälaatuisia ja niitä olisi riittävästi. Joka toinen vuosi julkaistavan Helsingin pyöräilybarometrin tulokset myös osoittavat, että helsinkiläiset pyöräilivät enemmän, jos pyöräpysäköintipaikat ja -alueet olisivat pyöräilyn kannalta turvattuja esimerkiksi varastamiselta.⁵²

⁴⁸ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁴⁹ Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

⁵⁰ Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

⁵¹ Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

⁵² Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 5. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 20.⁵³

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 20: Rakennetaan 75 kilometriä kanta-kaupungin pyöräliikenteen tavoiteverkkoa ja Baanaverkkoa vuoden 2021 loppuun mennessä. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala	Rakennetut kilometrit 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 20 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasona oli rakentaa yhteensä 75 kilometriä pyöräliikenteen tavoiteverkkoa kantakaupunkiin ja baanaverkkoa vuoteen 2021 mennessä. Tarkasteluhetkeen mennessä (23.11.2021) pyöräväyliä oli rakennettu noin 45 kilometriä, joten toimenpiteen mittarin toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 20 toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa.

Pyöräväylien aikataulullisesta rakentamistavoitteesta jäätiin

Liikkumishjelman 20. toimenpiteenä sekä samalla mittarina oli rakentaa yhteensä 75 kilometriä sekä pyöräliikenteen tavoiteverkkoa kantakaupunkiin että Baanaverkkoa. Toimenpide on tarkoitus toteuttaa viimeistään vuonna 2021, mikä toimii samalla mittarin tavoitetasona. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasi kaupunkiympäristön toimiala.⁵⁴

Kantakaupungin tavoiteverkko on suunnitelma, jossa määritellään tärkeimpiä yhteystarpeita pyöräliikenteen näkökulmasta. Lisäksi kantakaupungin tavoiteverkon suunnitelmassa tarkastellaan esimerkiksi pyöräväylien sopivaa sijoittelua joko ajoratojen yhteyteen tai erillisiin pyöräliikenteen väyliin. Suunnitelmassa otetaan kantaa myös yksi- ja kaksisuuntaisten pyöräliikenteen järjestelyihin.⁵⁵ Tavoiteverkon kantavana ajatuksena on se, että polkupyörällä voitaisiin kulkea kaikkiin määränpäihin turvallisesti suorinta mahdollista reittiä pitkin.⁵⁶ Baanaverkot taas ovat nopeaan ja tasavauh-tiseen pyöräilyyn tarkoitettuja mahdollisimman suorja ja laadukkaita pyöräteitä, jotka ovat eroteltu autoliikenteeltä. Baanaverkot on sijoitettu niin, että suurimmat asukas-keskittymät yhdistyisivät suurimpiin työ- ja opiskelualueisiin ja siten lisäisivät pyöräliikenteen houkuttelevuutta.⁵⁷ Pyöräväylien rakentamista on kohdistettu eritoten kantakaupungin alueelle, jossa sekä tarve että käyttäjäpotentiaali ovat merkittävimpiä. Lisäksi rakentamista on kohdennettu myös puuttuviin pyöräily-yhteyksiin, joissa käyttäjäpotentiaali on arvioitu suureksi.⁵⁸

⁵³ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁵⁴ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁵⁵ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/20>. Luettu 16.11.2021.

⁵⁶ Pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma 2020-2025, s. 6.

⁵⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/20>. Luettu 18.11.2021.

⁵⁸ Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetta eli kantakaupungin tavoiteverkon ja Baanaverkon rakentamista oli vuoden 2020 lopulla edistetty yhteensä 43 kilometriä. Kantakaupungin tavoiteverkon sekä baanaverkon toteuttamisen todettiin olevan aikataulusta jäljessä vuonna 2020 liikkumisvahdissa ilmoitettujen tietojen perusteella. Kantakaupungin tavoiteverkon viivästyminen johtui osaltaan tavoiteverkon suunnittelun rajallisista henkilöstöresursseista. Baanaverkon rakentamistahtiin todettiin vaikuttavan investointien ja suunnittelun painottuminen enemmän kantakaupungin tavoiteverkkoon.⁵⁹

Arvioinnin tarkasteluhetkeen mennessä (23.11.) kantakaupungin tavoiteverkkoa ja baanaverkkkoa on rakennettu yhteensä noin 45 kilometriä. Mittarin tavoitetasona oli rakentaa yhteensä 75 kilometriä pyöräliikenteen tavoiteverkkoa kantakaupunkiin ja baanaverkkkoa vuoteen 2021 mennessä, joten tätä tavoitetta ei tulla saavuttamaan aikataulussa. Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinöörin arvion mukaan 75 kilometrin tavoite tullaan saavuttamaan viimeistään vuonna 2025.⁶⁰ Tämän perusteella voidaan todeta toimenpiteen mittarin toteuttamisen edenneen, muttei aikataulussa.

Pyörävyörien rakentaminen on edistänyt turvallisuutta ja helppoutta

Toimenpiteen toteuttamisen hyötynä tunnistettiin se, että pyöräliikenteen tavoiteverkon toteuttaminen on edistänyt pyöräliikenteen turvallisuutta ja helppoutta.⁶¹ Pyöräliikenteen tavoiteverkon laajentaminen ja siten pyörällä liikkumisen helpottaminen lisäävät todennäköisyyttä sille, että ihmiset hyödyntäisivät polkupyörää kulkuvälineenään. Toimenpide siten kannustaa ihmisiä liikkumaan myös liikkumishojelman tavoitealueen 3 pyrkimyksen mukaisesti.⁶²

Lisäksi toimenpiteen toteuttamisen hyödyn lisäksi voidaan nostaa esille Pyöräliikenteen tavoiteverkkojen priorisointi- ja toteuttamishojelma -raportti, jossa on esitetty alustava pyörävyörien toteuttamishojelma vuosien 2021–2031 aikana. Kyseisen ajanjakson aikana Helsingin on tarkoitus investoida yli 200 miljoonaa euroa pyöräliikenteen ja jalankulun edistämiseen. Pyöräliikenteen investointeja tulisi raportin mukaan kohdentaa eritoten sellaisiin toimenpiteisiin, jolla Helsingin Pyöräliikenteen kehittämisohjelman 2020-2025 mukaista pyöräliikenteen kulkutapaosuuden kasvua edistettäisiin merkittävästi. Lisäksi raportin mukaan tulisi huomioida myös nykyisen pyöräliikenteen ylläpito sekä vaikuttavien toimenpiteiden kustannustehokkuus.⁶³

⁵⁹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/20>. Luettu 18.11.2021.

⁶⁰ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä saadut tiedot 23.11.2021.

⁶¹ Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

⁶² Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

⁶³ Pyöräliikenteen tavoiteverkkojen priorisointi- ja toteuttamishojelma -raportti, s. 6.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 6. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 21.⁶⁴

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
Toimenpide 21: Lisätään kaupunkipyörien määrää ja käyttöä. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala ja HSL	Kaupunkipyörien määrä ja käytön tunnusluvut 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 21 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasoina olivat kaupunkipyörien määrän ja käytön lisääntyminen verrattuna vuoteen 2018. Kaupunkipyörien määrä lisääntyi 2000 kaupunkipyörällä, joten toimenpiteen mittareista toteutui. Kaupunkipyörien määrän lisäämisestä huolimatta kaupunkipyörien käyttö matkamäärillä mitattuna oli taas pienentynyt, joten toimenpiteen toisen mittarin katsottiin edenneen, muttei aikataulussa. Toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 21 toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa.

Kaupunkipyörien matkamäärät ovat pienentyneet kaupunkipyörien lisäämisestä huolimatta

Liikkumishjelman 21. toimenpiteenä oli lisätä kaupunkipyörien määrää ja käyttöä. Toimenpiteen mittarina oli kaupunkipyörien määrän ja käytön tunnusluvut.⁶⁵ Toisin sanoen tunnuslukujen perusteella voitiin laskea kaupunkipyörien määrän ja käytön tavoiteltu kasvu. Mittarin tavoitetasoina olivat siten kaupunkipyörien määrän ja käytön lisääntyminen verrattuna lähtötilanteeseen. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2021 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasivat kaupunkiympäristön toimiala ja HSL.⁶⁶

Kaupunkipyöräpalvelua laajennettiin liikkumishjelman aikana etenkin Pohjois- ja Itä-Helsinkiin.⁶⁷ Kaupunkipyörien lisäämisen myötä kaupunkipyöräpalvelu on laajentunut melkein koko Helsingin alueelle, joten kaupunkipyöräpalvelun saavutettavuus kattaa jo lähes koko kaupungin alueen. Kaupunkipyörien määrän lisäämisellä on myös jo olemassa olevia suuremman kysynnän kaupunkipyöräalueita voitu palvella nykyistä paremmin.⁶⁸ Liikkumisvahdin (13.12.2021) tietojen mukaan kaupunkipyörien määrä lisääntyi 2000 kaupunkipyörällä liikkumishjelman aikana ja laajennuksen

⁶⁴ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁶⁵ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁶⁶ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

⁶⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/21>. Luettu 16.12.2021.

⁶⁸ Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 8.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

myötä kaupunkipyöriä oli kyseisellä hetkellä yhteensä 3480 kappaletta.⁶⁹ Toimenpiteelle asetetun mittarin yhtenä tavoitetasona oli kaupunkipyörien määrän lisääminen, joten toimenpiteen mittari siten toteutui.

Toimenpiteen toisena mittarin tavoitetasona oli kaupunkipyörien käytön lisääminen. Käytön lisäämistä arvioitiin kaupunkipyörillä tehtyjen matkamäärien muutoksella verrattuna lähtötilanteeseen, eli vuoteen 2018 verrattuna. Kaupunkipyörillä tehtiin vuonna 2021 Helsingissä yhteensä noin 2,4 miljoonaa matkaa, kun taas vuonna 2018 matkojen tehtiin 2,8 miljoonaa.⁷⁰ Matkamäärät ovat siten pienentyneet vuoteen 2018 verrattuna. Kaupunkipyörien määrän lisäämisestä huolimatta kantakaupungin kaupunkipyörien matkamäärät pienentyivät niin merkittävästi, että uusien alueiden tuoma matkamäärien lisäys ei kokonaisuudessaan lisännyt matkamääriä verrattuna vuoteen 2018. Kaupunkipyörien matkamäärien pienentymisen syiksi nähtiin koronapandemia, jonka vaikutuksesta etätyöt ovat lisääntyneet⁷¹, sekä sähköpotkulautojen kasvava suosio.⁷² Lisäksi kaupunkipyörien viimeisin laajennus viivästyi muutamalla viikolla ja se otettiin lopulta käyttöön kesäkuun puolenvälin jälkeen vuonna 2021. Tämän aikataulumuutoksen vuoksi kaupunkipyörien käyttöoikeuksia myytiin odotettua vähemmän, koska tavallisesti suurin osa käyttöoikeuksista myydään varhaisemmassa vaiheessa. Tämä viivästys osaltaan vaikutti myös uuden laajennetun alueen vuoden 2021 myytäviin käyttöoikeuksien määriin sekä tämän johdosta myös alenevasti kaupunkipyörien matkamääriin.⁷³ Näiden seikkojen perusteella toimenpiteen mittarin toteuttamisen voidaan katsoa edenneen, muttei aikataulussa.

Kaupunkipyörien laajennus on lisännyt palvelun saavutettavuutta

Toimenpiteen toteuttamisen todettiin edistävän liikkumisohjelman 3 tavoitealueen mukaista kannustavuutta ja houkuttelevuutta liikkumaan siltä osin, että kaupunkipyörien laajennus on lisännyt palvelun saavutettavuutta. Kaupunkipyörät tarjoavat nopean ja vaivattoman vaihtoehdon passiivisimmille liikkumismuodoille ja kaupunkipyörälaajennuksen myötä palvelu on yhä useamman saatavilla.⁷⁴

⁶⁹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/21>. Luettu 16.12.2021.

⁷⁰ Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 16.12.2021.

⁷¹ Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 16.12.2021.

⁷² Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 8.10.2021.

⁷³ Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 8.10.2021.

⁷⁴ Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 8.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.2.3 Pyöräväylien talvihoidon tyytyväisyys kasvoi

Taulukko 7. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 22.⁷⁵

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 22: Toteutetaan EU:n Horizon 2020 -hanke (Handshake), jossa kolme pyöräliikenteen "pääkaupunkia" Amsterdam, Kööpenhamina ja München jakavat oppejaan kymmenelle muulle Euroopan kaupungille, yhtenä niistä Helsinki. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala	Helsinkiin sovellettujen parhaiden käytäntöjen määrä (kpl) 2018–2022	

Tiivistelmä toimenpiteen 22 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteen mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, ja toimenpiteen mittari arvioitiin toteutuneeksi, jos yhtäkin parasta käytäntöä oltiin sovellettu pyöräliikenteen kehittämisessä. Monia eri parhaita käytäntöjä oltiin sovellettu pyöräliikenteen kehittämisessä, joten toimenpiteen mittari toteutui. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpide 22 toteutui.

Useita parhaita käytäntöjä oli sovellettu pyöräliikenteen kehittämisessä

Liikkumisohjelman 22. toimenpiteenä oli toteuttaa EU:n Horizon 2020 -hanke (Handshake). Hankkeessa kolme pyöräliikenteen edelläkävijäkaupunkia jakavat oppejaan Euroopan eri kaupungeille, joista Helsinki on näistä yhtenä. Toimenpiteen mittarina oli sovellettujen parhaiden käytäntöjen lukumäärä Helsingissä.⁷⁶ Toimenpiteen mittarille ei ole asetettu varsinaista tavoitetasoa, sillä mittariksi on asetettu toimenpiteen toteuttamisen jälkeen todettava lukumäärä sovelletuista parhaista käytännöistä. Toimenpiteen mittari on arvioinnin osalta tulkittu toteutuneeksi, jos yhtäkin parasta käytäntöä ollaan sovellettu pyöräliikenteen kehittämisessä. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2022 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasi kaupunkiympäristön toimiala.⁷⁷

Helsingin kaupungin pyöräliikenteen suunnitteluohje perustuu alankomaalaiseen CROW-manuaaliin, joten kaikki uusi pyöräliikenteen infrastruktuuri perustuu parhaisiin sovellettuihin käytäntöihin. Muun muassa tähän mennessä sovellettuja parhaita käytäntöjä ovat olleet baanoilla käytetyt erotellut kaksisuuntaiset yhteydet, vilkkaamilla kaduilla käytetyt yksisuuntaiset tasoerotellut yhteydet sekä pyöräkadut. Lisäksi käyttöön on otettu myös yksisuuntaisilla kaduilla uuden tieliikennelain mukainen vastavirtapyöräily. Lisäksi kokonaisvaltaisempi ymmärrys pyöräliikenteen kehittämisessä voidaan nähdä parhaan käytännön soveltamiseksi, kun on ymmärretty, että pyöräliikenne ei ole vain itseisarvo, vaan elinvoimaisen kaupungin edellytys.

⁷⁵ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁷⁶ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁷⁷ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Handshake-hanke tulee päättymään elokuussa 2022, joten aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle ja parhaiden sovellettujen käytäntöjen hyödyntämiseen tulee kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan mukaan toteutumaan tavoiteaikataulussa.⁷⁸ Näiden tietojen perusteella toimenpiteen mittarin voidaan todeta toteutuneen, sillä vähintään yhtä parasta käytäntöä ollaan sovellettu pyöräliikenteen kehittämisessä.

Hanke on laajentanut käsityksiä pyöräliikenteen kehittämisessä

Toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksena nähtiin se, että hankkeen avulla on saatu laajempi tarkastelunäkökulma pyöräliikenteen kehittämiseen. Pyöräliikenteen kehittäminen ei ole pelkästään jo pyöräilevien pyöräilijöiden etujen edistämistä, vaan sillä on myös laajempi kestävä ja aktiivisen kaupunkikehittämisen näkökulma. Tämä näkökulma katsoo pyörällä liikkumisen edistämisen kokonaisvaltaisempana, mikä kohdistuu kaikenikäisiin ja -kykyisiin.⁷⁹ Yhteistyö eri toimijoiden kanssa nähtiin toimineen pääosin hyvin toimenpiteen toteuttamisen näkökulmasta. Esimerkiksi erilaiset työpaikat ja tapahtumat ovat olleet tavoitteiden mukaisia. Osaa toimijoista on kuitenkin ollut haastavaa aktivoida ja lisäksi koronapandemia on hankaloittanut kansainvälisen yhteistyön onnistumista.⁸⁰

Hankkeen esimerkkikaupungeilla Amsterdamilla ja Kööpenhaminalla todettiin olevan tutkitusti hyvät pyöräliikenteen infraratkaisut, joilla kaupungit ovat onnistuneesti saaneet ihmiset pyöräilemään. Näiden kaupunkien parhaiden sovellettujen käytäntöjen avulla pyritään edistämään myös liikkumishjelman tavoitealueen 3. mukaista tavoitetta houkutella ihmisiä liikkumaan.⁸¹ Handshake-hankkeen avulla on voitu lisäksi tuoda esille pyöräliikenteen hyötyjä. Pyöräliikenteen hyötyjen nostamisen vaikutuksesta on voitu luoda hyväksyttävyyttä ja perusteluja investointien kasvattamiselle pyöräliikenteen kehittämiseksi.⁸²

Taulukko 8. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 23.⁸³

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 23: Vahvistetaan pyöräväylien ylläpitoa noudattaen pyöräväylien talvihoidon kokeiluraportin suosituksia. Vastuutaho: Kaupunkiympäristön toimiala	Kaupunkilaisten mieltäpidetä talvikunnossapidon tilanteesta (pyöräilybarometri) 2018–2022	

⁷⁸ Kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁷⁹ Kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁸⁰ Kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁸¹ Kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁸² Kaupunkiympäristön toimialan projektisuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁸³ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

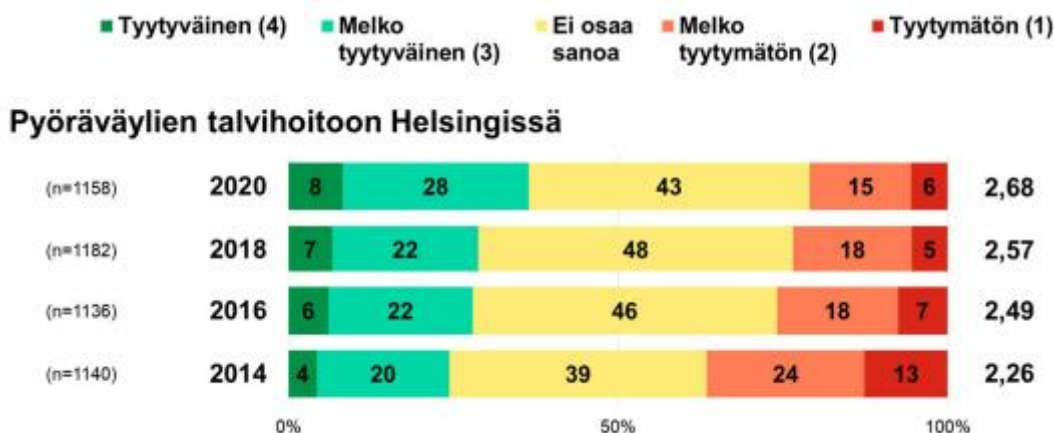
Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tiivistelmä toimenpiteen 23 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteelle asetetun mittarin tavoitetasoksi tulkittiin pyöräilybarometrin tuloksen paraneminen tyytyväisyydessä pyöräväylien talvihoitoon verrattuna vuoteen 2018. Vuoden 2020 tulosten perusteella tyytyväisyys pyöräväylien talvihoitoon oli parantunut vuoden 2018 kyselyyn verrattuna seitsemän prosenttiyksikköä. Aikataulu toimenpiteen mittarin toteuttamiselle on vuoteen 2022 mennessä, joten vuoden 2020 tulosten perusteella toimenpiteen mittarin toteuttamisen voidaan todeta edenneen aikataulussa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 23 toteuttaminen oli edennyt aikataulussa.

Tyytyväisyys pyöräväylien talvihoitoon oli kasvanut

Liikkumisohjelman 23. toimenpiteenä oli vahvistaa pyöräväylien ylläpitoa noudattamalla pyöräväylien talvihoidon kokeiluraportin suosituksia. Toimenpiteen mittariksi oli asetettu kaupunkilaisten mielipide talvikunnostapidon tilanteesta pyöräilybarometrin perusteella.⁸⁴ Mittarin tavoitetasoksi tulkittiin siten pyöräilybarometrin tuloksen paraneminen verrattuna lähtötilanteeseen. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2022 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasi kaupunkiympäristön toimiala.⁸⁵

Pyöräilybarometrin tarkoituksena on selvittää pyöräilevien helsinkiläisten käsityksiä pyöräilyolosuhteista, pyöräilyn laadusta sekä asennetta pyöräilyn kehittämiseen Helsingissä. Tutkimus toteutetaan joka toinen vuosi.⁸⁶

Kuvio 1. Tyytyväisyys pyöräväylien talvihoitoon Helsingissä (Pyöräilybarometri 2020)⁸⁷

Helsingin pyöräileviltä asukkailta kysyttiin pyöräilybarometrissa 2020 tyytyväisyyttä useisiin pyöräilyä koskeviin kysymyksiin. Yhtenä kohtana kysyttiin pyöräilijöiden tyytyväisyyttä pyöräväylien talvihoitoon. Tyytyväisten ja melko tyytyväisten pyöräilijöiden prosenttiosuus pyöräväylien talvihoitoon Helsingissä vuonna 2018 oli 29 prosenttia vastaajista. Kuviossa 1 on esitetty, että vuonna 2020 tyytyväisten ja melko tyytyväisten osuus oli 36 prosenttia vastaajista. Mielipide pyöräväylien talvihoidossa

⁸⁴ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁸⁵ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁸⁶ Pyöräilybarometri 2020, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:29, s. 4.

⁸⁷ Pyöräilybarometri 2020, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:29, s. 22.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

oli siten parantunut viime kyselystä 7 prosenttiyksikköä.⁸⁸ Aikataulu toimenpiteen mittarin toteuttamiselle on vuoteen 2022 mennessä, joten arvioinnin tarkasteluhetkeen (1.11.2021) mennessä toimenpiteen mittarin toteuttamisen voidaan pyöräilybarometrin tietojen perusteella todeta edenneen aikataulussa. Pyöräbarometri toteutetaan kahden vuoden välein, joten lopullinen mittarin toteutumisen tarkastelu voidaan tehdä vasta pyöräilybarometrin vuoden 2022 tulosten perusteella.

Pyöräliikenne on kasvanut tehostetuilla talvihoitoväylillä

Toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksina nähtiin ihmisten ympärivuotisen liikunnan lisääntyminen sekä hiilineutraalisuuden edistäminen. Pyöräliikenteen kulkutapaosuuden kasvu on myös Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelman mukainen tavoite, johon tehostetulla pyörävylien talvihoidolla voidaan vaikuttaa. Lisäksi toimenpiteen toteuttaminen kannustaa ihmisiä liikkumaan liikkumisohjelman tavoitealueen 3. mukaisesti, sillä tehostettu pyörävylien talvihoito tukee pyörällä liikkumista talvisissa olosuhteissa. Pyörävylien talvihoidon avulla pyöräily muuttuu kaikenikäisille ja -kykyisille pyöräilijöille turvallisemmaksi. Pyörävylien talvihoidon kokeiluraportin mukaan pyöräliikenteen määrät ovat kasvaneet niillä väylillä, joissa tehostettua pyörävylien talvihoitoa on hyödynnetty. Talvihoidon ylläpidon niukat resurssit nähtiin kuitenkin haasteellisina asetettujen talvihoidon nykyistä laajempien tavoitteiden kanssa. Nykyistä laajemmissa talvihoidon tavoitteissa todettiin kuitenkin onnistuneen, vaikkei kuitenkaan aikataulun mukaisesti.⁸⁹

2.2.4 Liikunnallisia kulkumuotoja, esteettömyyttä ja liikenneturvallisuutta edistettiin

Taulukko 9. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 24.⁹⁰

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 24: HSL toteuttaa kävelyn markkinointistrategiaa (2018–2025) tavoitteena tehdä Helsingin seudusta maailman kävelyn pääkaupunki. Vastuutaho: HSL	Kampanjan seuranta-mittarit 2018–2025	

Tiivistelmä toimenpiteen 24 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteen asetetulle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa ja toimenpiteen mittarin toteutumista tarkasteltiin vain siitä näkökulmasta, oliko toimenpiteitä kävelyn edistämiseksi toteutettu. Kävelyä edistäviä toimia oli toteutettu, joten toimenpiteelle asetetun mittarin toteuttamisen voitiin todeta edenneen aikataulussa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 24 toteuttaminen oli edennyt aikataulussa.

⁸⁸ Pyöräilybarometri 2020, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:29, s. 22.

⁸⁹ Kaupunkiympäristön toimialan pyöräliikenteen koordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

⁹⁰ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kävelyä korostettu kulkumuotona

Liikkumisohjelman 24. toimenpiteenä HSL:n oli tarkoitus toteuttaa kävelyn markkinointistrategiaa (2018–2025). Pyrkimyksenä toimenpiteellä oli tehdä Helsingin seudusta maailman kävelyn pääkaupunki. Toimenpiteen mittariksi oli asetettu kampanjan seurantamittarit. Toimenpiteen mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, sillä mittariksi oli yleisellä tasolla todettu kampanjan seurantamittarit, eikä tarkkaan kohdennettua mittaristoa. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli 2018–2025 ja toimenpiteen toteuttamisesta vastasi HSL.⁹¹

HSL laati kävelyn markkinointistrategian yhdessä eri sidosryhmien, kuten HSL-alueen kuntien⁹² ja markkinointitoimiston kanssa. Markkinointistrategian tarkoituksena oli ensin tunnistaa kävelyä koskevat mahdollisuudet sekä haasteet ja tämän jälkeen rakentaa vaikuttavaa ja kävelyyhin kannustavaa markkinointia ja viestintää.⁹³ Kävelyn markkinointistrategian tavoitteina olivat esimerkiksi kävelyn terveydellisten vaikutusten tietoisuuden kasvattaminen, muuttaa ihmisten käsitys kävelystä myönteisemmäksi sekä korostaa kävelyn merkitystä osana liikenteen matkakettua.⁹⁴

Toimenpiteelle asetettua mittaria ”kampanjan seurantamittarit”, ei ole kohdistettu tiettyyn mittaristoon, jota voitaisiin mittarin tavoitetason toteutumisen näkökulmasta arvioida. Kampanjan seurantamittareilla viitataan tietoisuuden ja mielikuvien parantamiseen kävelystä. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumista voidaan siten tarkastella vain siitä näkökulmasta arvioinnissa, onko toimenpiteitä kävelyn edistämiseksi toteutettu.⁹⁵

Merkittävämmäksi kävelyä edistäväksi toimeksi on nähty Kävelykilometrikisan toteuttaminen.⁹⁶ Kävelykilometrikisan tarkoituksena on kirjata kävellessä kuljettuja kilometrejä joko yhden henkilön tai esimerkiksi työpaikan muodostamassa joukkueessa.⁹⁷ Kävelykilometrikisa on muodostunut vuosi vuodelta suosittumaksi kilpailuksi ja tänä vuonna kisassa oli mukana lähes 12 000 kävelijää. Lisäksi toimenpiteen toteuttamisella on pyritty korostamaan kävelyn myönteisyyttä osana joukkoliikenteen matkakettua. Esimerkiksi vuonna 2018 toteutettiin ”Maailman kävelyn pääkaupunki” -niminen mediakampanja kävelyn edistämiseksi. Kävelyn edistämistä ja näkyvyyttä on tuotu esille myös HSL:n Reittiopas-palvelun muutoksella, jossa kävely on tuotu yhtenä vaihtoehtona reittisuosituksiin. Kävelyn reittiehdotus suosittaa liikkumaan kohteeseen kävellessä koko matkan tai osan matkasta.⁹⁸ Edellä mainittujen kävelyä edistävien toimenpide-esimerkkien perusteella toimenpiteen mittarin toteuttamisen voidaan todeta arvioinnin perusteella edenneen aikataulussa. Aikataulu toimenpiteen

⁹¹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

⁹² <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/24>.

⁹³ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

⁹⁴ HSL kävelystrategia 2018–2025, s.5.

⁹⁵ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

⁹⁶ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

⁹⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/24>. Luettu 16.12.2021.

⁹⁸ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

toteuttamiselle on vuoteen 2025 asti, joten kävelyyn kohdistuva markkinointityö on vielä kesken.

Kävelyyn kohdistuvat asenteet haasteena

Vuonna 2018 toteutetun kampanjakyselyn yhteydessä havaittiin, että kävelyä ei koettu monien mielestä yhdistävänä tekijänä HSL:än kanssa. Kampanjakyselyn vastausten perusteella kävelyä ei nähdä osana julkista liikennettä, vaikkakin HSL:n joukkoliikenteen käyttäjistä 96 prosenttia kävelee asemalle tai pysäkille. Nämä seikat havaittiin haasteena toimenpiteen toteuttamisessa ja siten kävelyn myönteisen roolin korostamisessa.⁹⁹ Lisäksi toimenpiteen toteuttamisen myötä on havaittu, että entistä vaikuttavimpia toimia voitaisiin tehokkaammin tulevaisuudessa myös toteuttaa, jos yhteistyötä Helsingin kaupungin ja HSL:n välillä lisättäisiin entistä enemmän.¹⁰⁰

Taulukko 10. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 25.¹⁰¹

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 25: HSL toteuttaa pyöräilykampanjaa 2016–2020. Vastuutaho: HSL	Kampanjan seuranta-mittarit 2016–2020	

Tiivistelmä toimenpiteen 25 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteen asetetulle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa ja toimenpiteen mittarin toteutumista tarkasteltiin vain siitä näkökulmasta, oliko toimenpiteitä pyöräilyn edistämiseksi toteutettu. Pyöräilyä edistäviä toimia oli toteutettu, joten toimenpiteelle asetetun mittarin toteuttamisen voitiin arvioida toteutuneeksi. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpide 25 toteutui.

Pyöräilykampanjan tavoitteena myönteisempi suhtautuminen pyöräliikenteeseen

Liikkumisohjelman 25. toimenpiteenä HSL:n oli tarkoitus toteuttaa pyöräilykampanjaa (2016–2020). Toimenpiteen mittariksi oli asetettu kampanjan seurantamittarit. Toimenpiteen mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, sillä mittariksi oli yleisellä tasolla todettu kampanjan seurantamittarit, eikä tarkkaan kohdennettua mittaristoa. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli 2016–2020 ja toimenpiteen toteuttamisesta vastasi HSL.¹⁰²

⁹⁹ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

¹⁰⁰ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 13.10.2021.

¹⁰¹ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

¹⁰² Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Pyöräilyn markkinointistrategian 2016–2020 tavoitteena oli muuttaa HSL-alueen asenteita, käyttäytymistä ja mielipiteitä pyöräilyä kohtaan myönteisemmiksi.¹⁰³ Pyöräilymarkkinoinnin avulla pyritään tuomaan esille pyöräilyä vaihtoehtoisena normaalina liikennemuotona muiden joukossa.¹⁰⁴ Tavoitteena asennemuutoksen lopputuloksena olisi lisätä pyöräliikenteen määrää.¹⁰⁵

Toimenpiteelle asetettua mittaria ”kampanjan seurantamittarit”, ei ole kohdistettu tiettyyn mittaristoon, jota voitaisiin mittarin tavoitetason toteutumisen näkökulmasta arvioida. Kampanjan seurantamittareilla viitataan tietoisuuden ja mielikuvien parantamiseen pyöräilystä. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumista voidaan siten tarkastella vain siitä näkökulmasta arvioinnissa, onko toimenpiteitä pyöräilyn edistämiseksi toteutettu.¹⁰⁶

Pyöräilyä edistävä toimenpide markkinointistrategiassa on ollut esimerkiksi pyöräliikenteen seudullisen pyöräliikenteen ilmeen jalkauttaminen sekä pyöräliikenteen brändäys kaupunkikuvaan. Yhtenäisen ilmeen hyödyntäminen pyöräliikenteessä vahvistaa pyöräliikenteen näkyvyyttä sekä erottavuutta sen muusta liikenteestä. Esimerkiksi liityntäpyöräpysäköinnin ja baanojen merkinnöissä on käytetty yhtenäisiä merkintöjä, jotka selkeyttävät pyöräliikenteen tunnistettavuutta.¹⁰⁷ Lisäksi pyöräilyn markkinointikampanjoissa on tuotu esille pyöräilyn hyötyjä ja mahdollisuuksia. Esimerkkinä mahdollisuuksista nostettiin esille liityntäpyöräilyn mahdollisuudet kulkumuotona. Lisäksi on tehty tiedottavaa markkinointia pyöräliikenteen liikennesäännöistä ja tämän avulla pyritty lisäämään turvallisuuden tunnetta pyöräliikenteessä, mikä on koettu tärkeäksi tekijäksi pyöräliikenteen määrällisen kasvun näkökulmasta.¹⁰⁸ Myös kaupunkipyöriin on kohdistettu vuosittain merkittävää markkinointia, mikä on nähty tärkeänä lisänä pyöräliikenteen kulkutapaosuutta kasvattavana tekijänä. Lisäksi HSL:n Reittiopas-sovellukseen on lisätty kävelyn lisäksi myös pyöräilyn reittisuosituksia, joilla on pyritty lisäämään pyöräilyn kulkutapaosuutta koko matkan tai osan matkan osalta.¹⁰⁹ Edellä mainittujen pyöräilyä edistävien toimenpide-esimerkkien perusteella toimenpiteen mittarin voidaan todeta arvioinnin perusteella toteutuneeksi. Markkinointistrategia luotiin toimenpiteen mukaisesti vuoteen asti 2020, ja markkinointistrategia todettiin myös päättyneeksi.

Haasteena markkinoinnin vaikuttavuuden tarkastelu

Markkinoinnilla ja viestinnällä todettiin voivan luoda parempaa kuvaa pyöräliikenteestä sekä lisätä pyöräilyn tietoisuutta vaihtoehtoisena liikennemuotona. Haasteena toimenpiteen toteuttamisen vaikuttavuuden tarkastelussa nähtiin se, että pyöräilyn markkinoinnin todellista vaikuttavuutta on hankala mitata.¹¹⁰ Yhteistyö toimenpiteen

¹⁰³ HSL Pyöräilyn markkinointistrategia 2016–2020, s.2.

¹⁰⁴ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/25>. Luettu 13.12.2021.

¹⁰⁵ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹⁰⁶ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹⁰⁷ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹⁰⁸ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹⁰⁹ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹¹⁰ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

toteuttamisessa HSL:n ja Helsingin kaupungin liikenne -ja katusuunnittelun asiantuntijoiden sekä HKL:n kanssa nähtiin toimivaksi.¹¹¹

Taulukko 11. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 26.¹¹²

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
Toimenpide 26: Lisätään eri-ikäisten valmiuksia aktiiviseen kulkemiseen ja liikkumiseen. Tämä edellyttää tietoisuuden lisäämistä, koulutusta ja neuvontaa sekä ympäristön ja palveluiden esteettömyyden ja liikenteen turvallisuuden parantamista. Lisätään kaupunkitasoista yhteistyötä liikkumisohjelman, esteettömyystiöryhmän ja Liikenneturvallisuuden koordinaatioryhmän kanssa. Vastuutaho: Kaikki kaupungin toimialat, esteettömyystiöryhmä sekä liikenneturvallisuuden koordinaatioryhmä	Esteettömyysmittaristo Liikenneturvallisuuden mittaristo Seuranta järjestetyistä koulutuksista ja toimenpiteistä 2019–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 26. toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpiteen kahdelle asetetulle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, ja kyseisten toimenpiteen mittareiden toteutumisesta arvioitiin vain siitä näkökulmasta, oliko toimenpiteitä esteettömyyden ja liikenneturvallisuuden edistämiseksi toteutettu. Esteettömyyttä ja liikenneturvallisuutta edistäviä toimia oli toteutettu, joten toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteutuminen todettiin edenneen aikataulussa. Toimenpiteen kolmannen mittarin tavoitetasoksi oli asetettu järjestettyjen koulutuksien ja toimenpiteiden seurannan toteutus. Seuranta oli toteutettu, joten toimenpiteelle asetetun mittarin toteutuminen todettiin edenneen aikataulussa. Toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteutumisasteiden perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 26 toteuttaminen oli edennyt aikataulussa.

Esteettömyyttä ja liikenneturvallisuutta oli edistetty

Liikkumisohjelman 26. toimenpiteen tarkoituksena oli lisätä eri-ikäisten valmiuksia aktiiviseen liikkumiseen ja kulkemiseen. Toimenpiteen toteuttaminen edellytti tietoisuuden kasvattamista, neuvontaa ja kouluttamista sekä liikenneturvallisuuteen ja esteettömyyteen kohdistuvia parannuksia. Tarkoituksena oli lisätä myös liikkumisohjelman, esteettömyystiöryhmän ja liikenneturvallisuuden koordinaatioryhmän välistä yhteistyötä. Toimenpiteelle asetetut mittarit olivat esteettömyysmittaristo (1), liikenneturvallisuuden mittaristo (2) sekä järjestettyjen koulutuksien ja toimenpiteiden seuranta (3).¹¹³ Liikenneturvallisuus ja esteettömyys -mittaristojen mittareille ei ollut pääosin asetettu tavoitetasoja. Järjestettyjen koulutusten ja toimenpiteiden seuranta -

¹¹¹ HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021.

¹¹² Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

¹¹³ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

mittarin tavoitetasona toimi seurannan toteuttaminen. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2021 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasivat kaikki kaupungin toimialat, esteettömyystyöryhmä sekä liikenneturvallisuuden koordinaatioryhmä.¹¹⁴

Esteettömyysmittaristo hyväksyttiin päivitettyinä versiona esteettömyystyöryhmässä 6.6.2018. Esteettömyysmittaristoa hyödynnetään esteettömyystyön etenemisen seurantaan varten.¹¹⁵ Esteettömyysmittaristo toimi toimenpiteen yhtenä mittarina. Esteettömyysmittaristo sisältää laaja-alaisesti erilaisia mittareita, joille ei usein ollut esitetty tarkempaa tavoitetasoa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumista voidaan siten arvioinnissa tarkastella siitä näkökulmasta, onko toimenpiteitä esteettömyyden edistämiseksi toteutettu. Liikkumisohjelmaa koskevia esteettömyyttä edistäviä toimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi 2020 päivitetty Esteettömyys uimahalleissa -opas, huomion kiinnittäminen esteettömiin talvihoidon reitteihin, Stansvikin esteettömän uimarannan valmistelu sekä esteettömien ulkoliikuntapaikkojen verkostotarkastelu.¹¹⁶ Esteettömyystyön todettiin olevan pitkäjänteistä ja jatkuvaa työtä, eivätkä töiden ole tarkoitus päättyä ennalta määrätyn ajan puitteissa.¹¹⁷ Arvioinnin perusteella toimenpiteen mittarin toteutumisen voidaan tulkita edenneen aikataulussa.

Helsingin kaupunginhallitus hyväksyi Helsingin liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman 5.10.2015.¹¹⁸ Liikenneturvallisuuden kehittämisohjelmaan sisältyy liikenneturvallisuuden mittaristo, joka toimi myös toimenpiteelle asetettuna mittarina.¹¹⁹ Usealle liikenneturvallisuuden mittaristossa esitetylle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumista voidaan siten arvioinnissa tarkastella siitä näkökulmasta, onko toimenpiteitä liikenneturvallisuuden edistämiseksi toteutettu. Helsingin liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman liikenneturvallisuuden mittaristossa on mukana erilaisia toimenpiteitä liikenneturvallisuuden edistämiseksi. Toteutettuja toimia ovat esimerkiksi olleet nuoriin kohdistunut liikennekasvatus, suoja-ten turvallisuu den kehittämissuunnitelmat, ajonopeuksiin ja liikennevalvontaan kohdistuneet toimenpiteet sekä turvallisen liikkumisen tietoisuuden lisääminen liikenteessä eri tapahtumien avulla. Mittaristoon sisältyi myös määrällisiä tavoitteita, joissa pyrittiin vähentämään liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden ihmisten määrää aikaisempiin vuosiin verrattuna. Kyseisten määrällisten tavoitteiden todettiin saadun tiedon mukaan täyttyneen useana vuotena. Liikenneturvallisuuden mittariston mukaisia toimenpiteiden toteutumisista on seurattu Liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman toimenpiteitä koordinoivassa työryhmässä viimeksi 4.3.2021. Kyseisen tiedon perusteella mittariston mukaisia toimenpiteistä osa on valmiita ja 34:stä toimenpiteestä 30:tä on vähintään aloitettu.¹²⁰ Saadun tiedon mukaan osa liikkumisohjelman toimenpiteistä on jatkuvan työn alla, eivätkä niiden ole tarkoitukseen valmistua tietyn

¹¹⁴ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

¹¹⁵ <https://www.hel.fi/helsinki/kaikille/fi/esteettomyyslinjaukset/esteettomyysmittaristo>. Luettu 4.11.2021.

¹¹⁶ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/26>. Luettu 13.12.2021.

¹¹⁷ Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹¹⁸ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/26>. Luettu 13.12.2021.

¹¹⁹ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁰ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

ajan puitteissa.¹²¹ Arvioinnin perusteella toimenpiteen mittarin toteutuminen voidaan siten tulkita edenneen aikataulussa.

Kolmantena toimenpiteen mittarina oli järjestettyjen koulutusten ja toimenpiteiden seuranta. Seuranta on toteutettu esimerkiksi liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman liikennemittariston¹²² sekä esteettömyyteen liittyvien koulutuksien osalta¹²³, joten toimenpiteelle asetetun mittarin toteutuminen voidaan tulkita edenneen aikataulussa.

Toimenpide oli edistänyt ihmisten kannustavuutta liikkua

Toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksesta liikkumisen tietoisuuden lisääminen arki-liikunnan ja istumisen vähentämisen hyödyistä todettiin voivan olettaa kasvaneen.¹²⁴ Toimenpiteen toteuttamisen vaikutuksesta myös liikenneturvallisuuden todettiin parantuneen, mikä nähtiin asukkaiden hyvinvointia lisäävänä tekijänä.¹²⁵ Lisäksi toimenpiteen vaikutuksesta esteettömyyteen nähtiin saaneen lisää näkyvyyttä sekä tiivistäneen yhteistyötä kaupungin eri toimijoiden välillä.¹²⁶ Lisäksi toimenpide on edistänyt liikkumisohjelman tavoitealueen 3 mukaista pyrkimystä kannustaa ja houkutella ihmisiä liikkumaan. Esimerkiksi turvallisemmaksi koetun liikenneympäristön todettiin lisäävän liikkumisen halukkuutta, kun turvattomuuden tunne liikenteessä pienenee.¹²⁷ Lisäksi esteettömyyden parantaminen nähtiin arkiliikuntaa lisäävänä tekijänä, kun liikkumisympäristö muotoutuu liikkumisen kannalta mahdolliseksi.¹²⁸

Liikenneturvallisuuden kehittämisohjelmaa todettiin toteutettavan hyvässä yhteistyössä eri toimenpiteen vastuutahojen kanssa.¹²⁹ Kehittämiskohteena liikenneturvallisuuteen kohdistuvassa edistämistyössä toimenpiteen osalta nähtiin se, että kaikkia liikenneturvallisuuden kehittämisohjelman toimenpiteitä ei ole vielä ehditty käynnistää, sillä vastuutahoja ei ollut määritelty kehittämisohjelmassa riittävällä tarkkuudella.¹³⁰ Myös esteettömyyttä edistävässä toimenpiteissä nähtiin kehittämiskohteita. Esimerkiksi vastuunjaon selkeämpi jakaminen, esteettömyyskoulutuksen lisääminen ja ulkokuntovälineiden puutteelliset esteettömyyskriteerit. Vastuunjaon selkeämmästä jaottelusta nostettiin esille kulttuurin ja vapaa-ajan ja kaupunkiympäristön toimialojen yhteishankkeet. Esimerkiksi puiston ja huoltorakennuksen suunnittelua ja toteutusta suoritettaessa toisistaan erillisinä projekteina, voi toisen osa-alueen viivästyminen hankaloittaa esteettömyyden näkökulman huomioonottamista. Tällaisessa viivästyministapauksessa voidaan joutua turvautumaan wc-tilojen rakentamisessa tilapäisratkaisuihin, jolloin esteettömyysnäkökulmat eivät välttämättä toteudu toivotulla tavalla.¹³¹

¹²¹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynniltä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 16.11.2021 saadut tiedot.

¹²² Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²³ Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹²⁵ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁶ Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁷ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁸ Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹²⁹ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹³⁰ Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

¹³¹ Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.3 Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä lasten liikunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumiseksi

Tässä luvussa vastataan osakysymykseen kaksi, ovatko toimialat toteuttaneet liikkumishjelman toimenpiteitä pienten lasten liikunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumiseksi. Osakysymykseen kaksi sisältyi yhteensä neljä eri toimenpidettä, joiden toteutumista oli arvioitu toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste määrittää, miten toimenpide oli toteutunut. Toimenpiteet 27–30 sisältyvät liikkumishjelman tavoitealueeseen neljä ”pienet lapset omaksuvat liikunnalliset perustaidot ja -tottumukset”.

Kappaleet 2.3.1–2.3.2 sisältävät taulukot 12–15, joissa on kuvattu toimenpiteet 27–30, toimenpiteille asetetut mittarit, vastuutahot, aikataulut sekä väriasteikon mukainen arvio toimenpiteiden toteutumisesta. Jokaisen taulukon alla on myös esitetty lyhyet tiivistelmät toimenpiteiden toteutumisesta toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

2.3.1 Henkilöstön tietoisuus pienten lasten liikkumisen tärkeydestä lisääntyi ja leikkipuistotoimintaa kehitettiin

Taulukko 12. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 27.¹³²

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
Toimenpide 27: Kaikki Helsingin varhaiskasvatustuk- siköt ovat valtakunnallisen Ilo kasvaa liikkuen -ohjel- man piirissä vuoden 2021 loppuun mennessä. Oh- jelma kehittää varhaiskasvatuksen liikunnallisuutta mm. tilojen, varusteiden, ohjatun toiminnan, henkilös- tön osaamisen, osallisuuden ja leikin näkökulmista. Käytännön työkaluja ohjelmaan pilotoidaan Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hankkeessa. Vahvistetaan varhaiskasvatuksessa toimivien fysiote- rapeuttien roolia arkiliikkumisen tukena erityisesti ne lapset huomioiden, joilla on ongelmia motorisissa pe- rustaidoissa tai oman toiminnan ohjauksessa. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, so- siaali- ja terveystoimiala ja kulttuurin ja vapaa-ajan toi- miala	Ilo kasvaa liikkuen -oh- jelmassa mukana ole- vien varhaiskasvatus- yksiköiden määrä (kpl) ja osuus (%) Ilo kasvaa liikkuen -oh- jelman nykytilan arvi- oinnin tulokset osa- alueittain. Liikkuvan arjen raken- teita varhaiskasvatuk- seen -hankkeen seu- rantamittarit Fysioterapeuttien käyntimäärät ja %- osuus päiväkodeista,	

¹³² Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
	joissa fysioterapeutti on toiminut 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 27 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpiteen ensimmäisen mittarin tavoitetasoksi oli asetettu kaikkien Helsingin varhaiskasvatussyksiköiden liittyminen Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Kaikki varhaiskasvatussyksiköt saatiin liitettyä mukaan, joten toimenpiteen mittari toteutui. Toimenpiteen toiselle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, ja kyseisen toimenpiteen mittarin toteutumista arvioitiin vain siitä näkökulmasta, oliko Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman nykytilan arvioinnin tulokset saatu osa-alueittain toteutettua. Nykytilan arviointia tuloksia ei ollut saatu laajamittaisesti toteutettua, joten toimenpiteen mittarin toteuttamisen arvioitiin edenneen, muttei aikataulussa. Toimenpiteen kolmannelle mittarille ei ollut asetettu tavoitetasoa, ja kyseisen mittarin toteutumista arvioitiin vain siitä näkökulmasta, oliko Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hanke antanut edistäviä käytännön työkaluja Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Erilaisia edistäviä käytännön työkaluja oltiin ohjelmaan annettu, joten toimenpiteen mittari toteutui. Toimenpiteen neljännen mittarin tavoitetasoksi oli asetettu fysioterapeuttien päiväkotien käyntimäärien lisääntyminen verrattuna lähtötilanteeseen. Fysioterapeuttien käyntimäärät olivat lisääntyneet, joten toimenpiteen mittari toteutui. Toimenpiteelle asetettujen mittareiden toteutumisasteiden perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 27 toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa.

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman nykytilan arviointi vaatii vielä jalkauttamista

Liikkumisohjelman 27. toimenpiteenä oli, että kaikki Helsingin varhaiskasvatussyksiköt olisivat mukana valtakunnallisessa Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa vuoden 2021 loppuun mennessä. Ohjelman on tarkoitus kehittää varhaiskasvatuksen liikunnallisuutta esimerkiksi tilojen, varusteiden, henkilöstön osaamisen ja toiminnan näkökulmista. Työkaluja ohjelmaan kerätään Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hankkeesta. Lisäksi hankkeen toimenpiteisiin lukeutuu varhaiskasvatuksen fysioterapeuttien roolin vahvistaminen arkiliikkumisen tukena erityisesti niiden lasten osalta, jotka tarvitsevat tukea motorisissa perustaidoissa tai oman toiminnan ohjauksessa.

133

Toimenpiteen ensimmäisenä mittarina oli Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa olevien varhaiskasvatussyksiköiden lukumäärä ja prosenttiosuus, jonka tavoitetasona toimi se, että kaikkien Helsingin varhaiskasvatussyksiköiden tulisi olla mukana kyseisessä ohjelmassa. Lisäksi toimenpiteen mittariksi oli asetettu kyseisen ohjelman nykytilan arvioinnin tu-

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

lokset osa-alueittain. Kyseiselle mittarille ei ole asetettu tarkkaan kohdennettua tavoitetasoa, sillä mittariksi oli asetettu yleisellä tasolla nykytilan arvioinnin tulokset. Toimenpiteen mittari on arvioinnin osalta tulkittu toteutuneeksi, jos Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman nykytilan arvioinnin tulokset on saatu osa-alueittain toteutettua. Lisäksi yhdeksi toimenpiteen mittariksi oli asetettu Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hankkeen seurantamittarit.¹³⁴ Seurantamittareille ei ollut asetettu selkeitä tavoitetasoja.¹³⁵ Toimenpiteen mittari on arvioinnin osalta tulkittu toteutuneeksi, jos hanke on antanut toimenpiteen mukaisesti edistäviä käytännön työkaluja Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Neljäntenä toimenpiteen mittarina oli fysioterapeuttien päiväkotien käyntimäärät sekä prosenttiosuudet päiväkodeista, joissa fysioterapeutti on toiminut. Mittarin tavoitetasona toimi siten fysioterapeuttien päiväkotien käyntimäärien lisääntyminen verrattuna lähtötilanteeseen. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2021 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasivat kasvatuksen ja koulutuksen, sosiaali- ja terveys- ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat.¹³⁶

Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmaan eli nykyiseltä nimeltään Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan oli saatu toimenpiteelle asetetun mittarin mukaisesti liitettyä tasaisesti mukaan Helsingin varhaisyksiköitä toimenpiteen aikana. Liittymistä ohjelmaan oli edistetty nostamalla asiaa esille varhaiskasvatuksen esimiestilaisuuksissa sekä johtoryhmässä. Lisäksi ohjelman näkyvyyttä on parannettu järjestämällä esimerkiksi koulutustilaisuuksia varhaiskasvatussyksiköissä.¹³⁷ Huhtikuussa 2021 kaikki Helsingin varhaiskasvatussyksiköt saatiin liitettyä mukaan ohjelmaan.¹³⁸ Toimenpiteelle asetettu mittari siten toteutui aikataulun puitteissa.

Nykytilan arviointi on työkalu Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa, jonka avulla varhaiskasvatussyksiköt voisivat kehittää varhaiskasvatustoimintaansa.¹³⁹ Nykytilan Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman nykytilan arvioinnit otettiin käyttöön toimintavuotena 2018–2019 Helsingissä, jolloin vastauksia arviointia varten saatiin ainoastaan viideltä Helsingin varhaiskasvatussyksiköltä. Liikkumisvahdin tietojen mukaan nykytilan arviointiin saatiin toimintavuotena 2019–2020 71 vastausta ja toimintavuotena 2020–2021 16 vastausta.¹⁴⁰ Liikkuvan varhaiskasvatus -ohjelman nykytilan arvioinnin todettiin vielä kaipaavan jalkauttamista, jotta jokainen varhaiskasvatussyksikkö vastaisi arviointiin vuosittain, ja arvioinnin tuloksia voitaisiin siten hyödyntää varhaiskasvatussyksiköiden toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Laajemmalla varhaiskasvatussyksiköiden vastausprosentilla nykytilan arviointien tuloksia voitaisiin hyödyntää koko kaupungin mittakaavassa, jolloin saataisiin tärkeää tietoa siitä, mitkä Liikkuvan varhaiskasvatus -ohjelman osa-alueet tarvitsevat eniten kehittämistä.¹⁴¹ Tämän perusteella toimenpiteelle asetetun toisen mittarin toteuttamisen voidaan tulkita arvioinnin perusteella edenneen, muttei aikataulussa.

¹³⁴ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

¹³⁵ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 13.12.2021.

¹³⁶ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

¹³⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/27>. Luettu 13.12.2021.

¹³⁸ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹³⁹ <https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/nykytilan-arviointi>, luettu 17.12.2021.

¹⁴⁰ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/27>. Luettu 13.12.2021.

¹⁴¹ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kolmantena toimenpiteen asetettuna mittarina toimi Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hankkeen seurantamittarit. Toimenpiteen mittari on arvioinnin osalta tulkittu toteutuneeksi, jos hanke on antanut toimenpiteen mukaisesti edistäviä käytännön työkaluja Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman oli tarkoitus kehittää varhaiskasvatuksen liikunnallisuutta esimerkiksi tilojen, varusteiden, henkilöstön osaamisen ja toiminnan näkökulmista.¹⁴² Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hanke on liikkumisvahdin tietojen mukaan esimerkiksi antanut tukipalveluita päiväkodeille ja leikkipuistoille Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan sekä ohjelmaan sisältyvän nykytilan arvioinnin käyttöä varten. Lisäksi hankkeeseen kuuluvat projektityöntekijät ovat toteuttaneet päiväkodeissa pedagogisia liikuntatuokioita. Liikunnallisten olosuhteiden parantaminen on ollut myös yksi keskeisimmistä hankkeen tavoitteista. Varhaiskasvatuksen toimipisteisiin on hankittu erilaisia aktivoivia liikuntavälineitä lapsille ja esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstöä on koulutettu liikuntavälineiden käyttöönnotossa.¹⁴³ Lisäksi hankkeen liikunnanohjaajat ovat toteuttaneet erilaisia tapahtumia lapsille, esimerkkinä 11 pyörällä päästään- tapahtumaa leikkipuistoissa sekä kolme eskareiden liikuntapäivää kaupungin liikuntapaikoissa.¹⁴⁴ Lisäksi Anna arjen liikuttaa -kampanja tavoitti tuhansia lapsiperheitä ja korosti liikkumisen tärkeyttä.¹⁴⁵ Liikkuvan arjen rakenteita varhaiskasvatukseen -hanke on saadun tiedon mukaan ollut toiminnassa heinäkuulle 2021 asti.¹⁴⁶ Arvioinnin perusteella toimenpiteen mittarin toteutus voidaan tulkita toteutuneen aikataulussa.

Neljäntenä toimenpiteen mittarina oli fysioterapeuttien päiväkotien käyntimäärien lisääntyminen verrattuna lähtötilanteeseen. Toimenpiteen tavoitteen yhtenä päämääränä todettiin olevan se, että yhä useampi henkilöstöstä tulisi tietoiseksi fysioterapeuttien tuen mahdollisuudesta kohdistuen eritoten tukea tarvitseviin lapsiin. Fysioterapeuttien käyntimäärillä tarkoitetaan esimerkiksi perustettujen lasten pienryhmien konsultaatio- sekä ohjauskäyntejä. Fysioterapeuttien käyntimääriä päiväkodeissa todettiin lisääntyneen toimenpiteen lähtötilanteeseen eli vuoteen 2018 verrattuna¹⁴⁷. Lisäksi verrattaessa vuosien 2021 ja 2018 ensimmäisen puolivuotisjakson fysioterapeuttien ryhmien määriä, niin ryhmien määrät ovat nousseet 132 ryhmällä. Tämä tarkoittaa 57,1 prosentin kasvua ryhmämäärissä verrattuna lähtötilanteeseen.¹⁴⁸ Fysioterapeuttien käyntien lisäksi myös esimerkiksi eri tiedotuskanavia hyödyntämällä sekä varhaiskasvatusyksiköiden kehittämispäivillä on pyritty edistämään motorisessa kehityksessään tukea tarvitsevien lasten liikkumista.¹⁴⁹ Näiden tietojen perusteella toimenpiteelle asetetun mittarin voidaan todeta toteutuneen aikataulun puitteissa.

¹⁴² Helsingin kaupungin liikkumishankkeen projektisuunnitelma 2018.

¹⁴³ Helsingin kaupungin liikkumishankkeen projektisuunnitelma 2018.

¹⁴⁴ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 13.12.2021.

¹⁴⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön 4.2.2022. antamat lisätiedot.

¹⁴⁶ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 13.12.2021.

¹⁴⁷ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁴⁸ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 30.11.2021.

¹⁴⁹ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuus pienten lasten liikkumisen tärkeydestä oli lisääntynyt

Toimenpiteen toteuttamisen hyötyinä nähtiin, että toimenpide on lisännyt varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuutta pienten lasten liikkumisesta ja sen tärkeydestä sekä edistänyt poikkihallinnollista yhteistyötä pienten lasten liikunnallisen elämäntavan kehittämisessä. Toimenpiteellä on myös pyritty vaikuttamaan pienten lasten liikkumisen lisäämiseen monin eri keinoin. Lisäksi yhteistyön toimenpiteen toteuttamisessa todettiin vahvistuneen erityistä hallinnon tasolla. Kaupunkitasoinen yhteistyö koettiin avoimeksi ja tärkeäksi seikaksi tavoitteiden edistämässä.¹⁵⁰ Lisäksi toimenpiteen toteuttaminen on edistänyt liikkumisohjelman 4 tavoitealueen mukaista pyrkimystä lasten omaksumista liikunnallisiin perustaitoihin ja tottumuksiin esimerkiksi siltä osin, että henkilöstöä on voitu tukea työssään alle 3-vuotiaiden tuen tarpeita vaativien lasten liikkumisen edistämässä. Myös varhaiskasvatusyksiköiden kehittämispäivillä on keskitytty erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten liikkumisen pedagogiikkaan.¹⁵¹

Kehittämiskohteena toimenpiteen toteuttamisessa tunnistettiin se, että lasten liikkumisen edistämisen työ on vielä kesken ja, että se vaatii vielä toimenpiteitä, jotta koko varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstölle siirtyisi ymmärrys liikkumisen tärkeydestä. Myös koronapandemia nähtiin toimenpiteen toteuttamisessa haasteena yhteisen toiminnan ja tapaamisen järjestämisen näkökulmasta. Lapsiryhmien on esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden vuoksi tullut toimia omissa ryhmissään ja tiloissaan. Haasteena nostettiin esille myös varhaiskasvatusopettajien henkilöstövaje sekä varhaiskasvatuksen sijaisten saannin hankaluudet. Edellä mainitut henkilöstöresurssihaasteet ovat vaikeuttaneet esimerkiksi eri tukiryhmien järjestämistä.¹⁵²

Taulukko 13. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 28.¹⁵³

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittareiden perusteella
Toimenpide 28: Kaikissa leikkipuistojen eri-ikäisten toiminnoissa on mukana liikkumisen elementti. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, kaupunkiympäristön toimiala ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala	Suunnitelmat ja toteutukset on kirjattu yksiköiden toimintasuunnitelmiin. 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 28 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpiteen mittarin tavoitetasoksi oli asetettu se, että kaikkien leikkipuistoyksiköiden toimintasuunnitelmiin sisältyisi toimenpiteen tavoitteen mukaiset suunnitelmat ja toteutukset. Toimenpiteen tavoitteena oli, että kaikissa leikkipuistojen eri-ikäisten toimintoihin sisältyisi jokin liikkumisen elementti. Kaikkiin leikkipuistojen toimintasuunnitelmiin on

¹⁵⁰ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁵¹ Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁵² Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁵³ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

kirjattuna toimenpiteen tavoitteen mukaiset suunnitelmat ja suurimpaan osaan leikkipuistojen toimintasuunnitelmiin oli tarkasteluhetkeen mennessä myös kirjattuna suunnitelman mukainen toteutus. Kokonaisuudessaan toimenpiteelle asetettu mittari tulee toteutumaan tavoiteaikataulussa, joten toimenpiteen mittari toteutus oli edennyt aikataulussa. Toimenpiteelle asetetun mittarin toteutumisasteen perusteella voidaan todeta, että toimenpiteen 28 toteuttaminen oli edennyt aikataulussa.

Eri-ikäisten leikkipuistotoimintaa oli edistetty

Liikkumisohjelman 28. toimenpiteen tavoitteena oli, että kaikissa leikkipuistojen eri-ikäisten toimintoihin sisältyisi jokin liikkumisen elementti. Toimenpiteen mittarina oli se, että yksiköiden toimintasuunnitelmiin kirjattaisiin toimenpiteen tavoitteen mukaiset suunnitelmat ja toteutukset. Mittarin tavoitetasona toimi siten se, että kaikkiin leikkipuistoyksiköiden toimintasuunnitelmiin olisi kirjattuna toimenpiteen tavoitteen mukaiset suunnitelmat ja toteutukset. Aikataulu toimenpiteen toteuttamiselle oli vuoteen 2021 loppuun mennessä. Toimenpiteen toteuttamisesta vastasivat kasvatuksen ja koulutuksen, kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat.¹⁵⁴

Leikkipuistoyksiköissä laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma. Suunnittelussa hyödynnetään apuna leikkipuistotoiminnan asiakkaita, ja toimintasuunnitelmat muovautuvatkin esimerkiksi päivittäisen toiminnan ja yhteisten kohtaamisen myötä sekä asiakaskyselyitä hyödyntämällä.¹⁵⁵ Toimenpiteen toteuttamisen edistämiseksi on luotu yhteistoimintaa neuvoloiden, lapsiperheiden kotipalvelun, liikuntapalveluiden ja leikkipuistojen välillä. Yhteistoimintana on esimerkiksi järjestetty erilaisia työpajoja, tapaamisia ja kyselyitä. Lisäksi leikkipuistojen kohdistuvaa markkinointia ja tiedottamista on lisätty. Lisäksi esimerkiksi Helsingin leikkipuistot -sovellusta on päivitetty, niin että sovelluksesta on mahdollista löytää kaikki Helsingin leikkipaikat sekä leikkipuistojen tapahtumat.¹⁵⁶ Leikkipuistojen eri-ikäisten toimintoihin on saatu lisättyä toimenpiteen toteuttamisen aikana monia erilaisia liikkumisen elementtejä. Muun muassa vauvasirkustoimintaa on laajennettu kaikkiin leikkipuistoyksiköihin¹⁵⁷, eri-ikäisten lasten pyöräilytaitoja on edistetty järjestämällä Pyörällä päästään -tapahtumia leikkipuistoissa ja leikkipuistoihin on lisätty monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä ja muita tapahtumia on järjestetty.¹⁵⁸

Kaikkiin leikkipuistojen toimintasuunnitelmiin todettiin olevan kirjattuna suunnitelma, että jokaisen eri-ikäisen toimintoihin sisällytettäisiin liikkumisen elementti. Arvioinnin tarkasteluhetkeen mennessä (29.9) myös suurimpaan osaan leikkipuistojen toimintasuunnitelmiin todettiin myös olevan kirjattuna suunnitelman mukainen toteutus eri-ikäisten liikkumisen elementistä. Aikataulu toimenpiteelle asetetun mittarin toteuttamiselle on vuoteen 2021 mennessä, ja tämän todettiin johtavan leikkipuisto-ohjaajan

¹⁵⁴ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

¹⁵⁵ Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, s. 5.

¹⁵⁶ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/28>. Luettu 13.12.2021.

¹⁵⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/28>. Luettu 13.12.2021.

¹⁵⁸ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

arvion mukaan myös toteutuvan tavoiteaikataulussa.¹⁵⁹ Tämän perusteella toimenpiteelle asetetun mittarin toteuttaminen voidaan todeta edenneen aikataulussa.

Lasten liikunnalliset perustaidot ja tottumukset olivat kehittyneet

Toimenpiteen toteuttaminen on edistänyt liikkumishjelman 4. tavoitealueen mukaista pyrkimystä lasten omaksumista liikunnallisiin perustaitoihin ja tottumuksiin esimerkiksi siltä osin, että pienet lapset ovat osallistuneet kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja, kun leikkipuistoihin on lisätty monipuolisemmin liikuntavälineitä ja tapahtumia. Lisäksi kouluikäisten todettiin omaksuneen erilaisia liikuntaleikkejä sekä tapoja liikkua leikkipuistoissa.¹⁶⁰ Toimenpiteen toteuttamisen myötä leikkipuistoissa on käyty keskusteluja perheiden kanssa liikunnan tärkeydestä hyvinvoinnille sekä annettu käytännön neuvoja liikunnan soveltamisesta yhdessä lapsen kanssa. Lapsiperheiden todettiin myös osallistuneen aikaisempaa aktiivisemmin leikkipuistojen liikunnalliseen toimintaan.¹⁶¹ Haasteena toimenpiteen toteuttamisessa todettiin se, että monia tapahtumia eri yhteistyötahojen kanssa ei ole voitu koronapandemian vuoksi järjestää. Lisäksi leikkipuistojen koronarajoitusten mukainen toiminta on hankaloittanut erilaisten ohjattujen liikuntatapahtumien järjestämistä.¹⁶²

2.3.2 Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelutarjotin otettiin käyttöön

Taulukko 14. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 29¹⁶³.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen toteutumisesta mittarin perusteella
Toimenpide 29: Tuotetaan vuoden 2019 aikana kahdelle Helsingin alueelle ja 2020 kaikille Helsingin alueille kulttuurin ja vapaa-ajan palveluista palvelutarjotin päiväkodeille ja kouluille. Vastuutaho: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala	Palvelutarjottimen vai- kutukset pilotoiduilla alueilla. Vuosi 2019.	

¹⁵⁹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

¹⁶⁰ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

¹⁶¹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

¹⁶² Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

¹⁶³ Helsingin kaupungin liikkumishjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tiivistelmä toimenpiteen 29 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja toimenpiteen mittari toteutui tavoitteen mukaisesti, koska palvelutarjottimen vaikutuksia arvioitiin vuonna 2019 pilotoituilla alueilla. Palvelutarjottimen vaikutuksia arvioitiin muun muassa haastattelemalla henkilökuntaa ja kuvaamalla palvelupolkuja.

Kulttuurin ja vapaa-ajan palvelutarjotin otettiin käyttöön

Liikkumisohjelman 29 mukaiset toimenpiteet oli tarkoitus toteuttaa vuosina 2019–2020. Toimenpide oli määritelty laajemmaksi kuin mittari. Toimenpiteen mukainen pilotti toteutettiin vuonna 2019 kahdella alueella. Vuonna 2020 toteutettiin paperinen suomenkielinen palvelutarjotin, joka jaettiin kaikille kaupungin suomenkielisille päiväkodeille ja peruskouluille. Ruotsinkielinen ja selkosuomenkielinen versio eivät valmis-tuneet samassa ajassa. Digitaalinen palvelutarjotin myöhästyi aikataulusta. Palvelu-tarjotin beta.kultus.fi toteutettiin vuonna 2021. Arviointihetkellä syksyllä 2021 beta.kultus.fi -palvelu oli toiminnassa ja se toimi palvelutarjottimenä. Palvelu tullaan liittämään osaksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialan Opehuone -sivustoa. Säh-köisen palvelutarjottimen toteuttamisessa olivat mukana kaikki kulttuurin ja vapaa-ajan palvelukokonaisuudet, niiden alueiden kouluille ja päiväkodeille kohdennetut palvelut ja keskitetyt kulttuuripalvelut. Palvelun ylläpito edellyttää jatkuvaa vuorovai-kutusta eri toimijoiden kanssa, kehitystä sisällöissä ja tarjonnassa, niiden viestin-nässä sekä digitaalisessa alustassa.¹⁶⁴ Tässä mielessä palvelutarjotin ei ole koskaan täysin valmis.

Toimenpiteen toteuttamisessa oli aikatauluhaasteita resurssipulan vuoksi. Toimenpi-teen toteuttaminen digitaalisena myöhästyi aikataulusta. Haasteita aiheuttivat myös palvelutarjottimen kokonaisuuden sisällöllinen laajuus ja monimuotoisuus, jotka hi-dastivat prosessia. Lisäksi koronapandemia hankaloitti digitaalisen palvelun tes-tausta opettajien ja kasvattajien kanssa.¹⁶⁵

Toimenpiteen mittari toteutui aikataulun mukaan. Toimenpiteen mittarille oli asetettu tavoitetaso. Tavoitetasona vuonna 2019 oli kaksi pilottialuetta. Asetetun mittarin mu-kaisesti palvelutarjottimen vaikutuksia pilotoituilla alueilla arvioitiin liikkumisohjelman aikana vuonna 2019, joten mittarin voidaan sanoa toteutuneen suunnitellusti. Mittarin eli palvelutarjottimen vaikutuksia arvioitiin havainnoimalla ja kuvaamalla palvelupol-kuja, haastattelemalla opettajia ja päiväkotihenkilöstöä sekä toiminnan tarjoajia. Ra-portointi- ja seurantavälineet eivät olleet riittäviä lapsiryhmien liikkumisen seuran-taan, mutta niiden kehittämiseen oli jälkikäteen kiinnitetty huomiota. Palvelutarjotin tulee sisältämään jatkossa paitsi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan niin myös muiden kaupungissa toimivien kulttuuri- ja taidetoimijoiden opetusta tukevaa palvelutarjontaa koulu- ja päiväkotiryhmille.¹⁶⁶

Toimialojen yhteistyö lisääntyi

Toimenpiteen eli palvelutarjottimen toteuttamisen vaikutuksena oli, että palveluku-vaukset jäsentyivät paremmiksi. Palveluiden perustietoa saatiin jaettua pilottikouluille vuonna 2019 ja kaikille kaupungin suomenkielisille päiväkodeille ja peruskouluille

¹⁶⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁶⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁶⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

vuonna 2020. Lisäksi kasvattajien toiveista saatiin kerättyä hyödyllistä tietoa viestintään ja osallistumiseen liittyen. Vaikutuksena tunnistettiin, että kulttuuri ja vapaa-ajan toimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteistyö ja vuorovaikutus muun muassa koulujen ja päiväkotien kanssa syveni. Palvelun tuottajien keskinäinen osaaaminen ja ymmärrys vahvistui.¹⁶⁷

Palvelupolut edellyttävät vielä kehittämistä

Palvelupolun kehittämiseen liittyvät arkiset käytännöt nousivat esille toimipaikoissa ja kouluissa. Kouluille ja päiväkodeille tarjottavan toiminnan kysyntä oli toisinaan tarjontaa laajempaa. Lasten edun näkökulmasta on tarpeen varmistaa, että tarjonta ja osallistuminen jakaantuvat tasaisemmin erilaisille ryhmille eri puolilla kaupunkia. Helsingissä toimivien museoiden, taidetoimijoiden ja oppimista tukevan muun toiminnan tuominen olemassa oleville alustoille kasvattajien löydettäväksi lisäisi tarjonnan määrää ja monipuolisuutta. Tästä esimerkkinä olivat yrityskylä -toiminta ja erilaiset teemaviikot. Lisäksi keskusteluissa oli noussut esille esimerkiksi HSL -kouluryhmän bus-silipun alkamisaika klo 9, joka hankaloittaa syrjemmältä tulevien ryhmien mahdollisuuksia osallistua toimintaan eri puolella kaupunkia. Erityisesti keskustassa toteutettaviin toimintoihin oli vaikea osallistua. Osa kasvattajista toivoi, että toiminta tuotaisiin kouluihin. Lapsiryhmiin toivottiin liikennejärjestelyjen vuoksi mukaan lisää aikuisia helpottamaan ryhmän liikkumista. Kehittämiskohteena lisäksi tunnistettiin alueellisen yhteistyön edelleen parantaminen päiväkotien, koulujen ja kulttuuri- ja vapaa-ajan toimialan yksiköiden välillä. Yhteistyön parantaminen edellyttää toteutuakseen sovit-
tuja jatkuvia kevyitä yhteisiä käytäntöjä ja viestintärakenteita.¹⁶⁸

Koronapandemia vaikutti olennaisesti kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelutarjontaan ja liikkumiseen kouluissa ja päiväkodeissa. Koronapandemia vaikutti eri tapahtumiin ja lähes jähdytti liikkumisen tarjonnan ja lapsiryhmien liikkumisen.¹⁶⁹

Taulukko 15. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 30¹⁷⁰.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 30: Valtakunnallisen Neuvokas perhe -kortin käyttöä lisätään neuvoloiden perheille antamassa elintapaohjauksessa. Vastuutaho: Sosiaali- ja terveystoimi	Selvitetään ja otetaan käyttöön mittari vuoden 2019 aikana.	

Tiivistelmä toimenpiteen 30 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari ei toteutunut. Tavoitteena olevaa mittaria ei selvitetty eikä otettu käyttöön toimialalla. Mittarin kehittämisestä luovuttiin. Neuvokas perhe -kortin käyttöä ei lisätty. Liikkumista edistettiin neuvoloissa muilla keinoin.

¹⁶⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁶⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁶⁹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁰ Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Neuvokas perhe -kortin käytön lisäämisestä luovuttiin neuvoloissa

Neuvokas perhe -kortin käyttö ei lisääntynyt neuvoloissa. Liikkumista edistettiin neuvoloissa muilla keinoin.¹⁷¹ Liikkumisohjelman toimenpide 30 oli laajentunut Neuvokas Perhe -konseptia laajemmaksi kysymykseksi. Neuvoloiden määräaikaistarkastuksissa tehdään yksilöllistä elintapaohjausta. Elintapaohjaus oli esimerkiksi lapsiperheiden liikkumiseen kannustamista ja neuvontaa. Liikkumisen puheeksi ottaminen koetaan neuvoloissa helpoksi ja luonnolliseksi osaksi työtä. Yli 90 prosenttia neuvolatiimeistä oli tätä mieltä vuonna 2019 toteutetussa kyselyssä. Liikkumisohjelman toimeenpanon alkaessa vuonna 2019 tiedostettiin, että varhaislapsuus on tärkein ikävaihe liikunnallisten perustottumusten juurruttamiseen.¹⁷²

Elokuussa 2019 leikkipuisto-, neuvola- ja lapsiperheiden kotipalvelutiimeille toteutettiin kysely. Kyselyssä selvitettiin muun muassa sitä, mihin suuntaan pienten lasten liikkuminen oli kehittymässä ammattilaisten silmin. Kyselyssä selvitettiin, mitkä tekijät estävät ja mahdollistavat perheiden liikkumista, miten liikkumisen edistäminen jo nykyisellään toteutuu asiakaskohtaamisissa ja millaisia tukitoimia työntekijät tarvitsevat perheiden liikkumiseen kannustamisessa. Yhteensä 38 leikkipuistojen tiimiä, 24 neuvolatiimiä ja kuusi kotipalvelun tiimiä vastasivat kyselyyn. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin pienille lapsille suunnatun Anna arjen liikuttaa -kampanjan sisällön suunnittelussa ja jalkauttamisessa. Kyselyn tuloksista oli hyötyä myös palveluiden välisen yhteistyön kehittämisessä.¹⁷³

Monikärkinen Anna arjen liikuttaa -kampanja oli tukenut liikkumisen puheeksi ottamista neuvoloissa vuonna 2020. Työntekijät nostivat vuoden 2019 työpajoissa esille huoltajille jaettavan materiaalin. Huoltajamateriaali valmisteltiin laajassa yhteistyössä liikkumisohjelman, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja sosiaali- ja terveystoimialan välillä. Perheille jaettiin suomenkielistä painettua Anna arjen liikuttaa -materiaalia kaikissa neuvoloissa, perhekeskuksissa ja kotipalvelussa yhteensä yli 20 000 kappaletta.¹⁷⁴

Myöhemmin keväällä 2020 materiaalia jaettiin myös venäjäksi, somaliksi, arabiksi, ruotsiksi ja englanniksi. Erikielinen materiaali tuki muunkielisten perheiden liikkumistottumuksia. Materiaalit olivat saatavilla myös sähköisinä. Anna arjen liikuttaa -kampanjan ydinviestejä tukevia julisteita ripustettiin neuvoloiden seinille lisäämään tietoisuutta liikkumisen tärkeydestä.¹⁷⁵

Toimenpiteen 30. mittaria ei kehitetty vuoden 2019 aikana. Toimenpide ja mittari oli suunniteltu toteutuvan vuonna 2019. Toimenpiteen ja mittarin luonne sekä aikataulu muuttuivat vuoden aikana.¹⁷⁶ Tästä syystä toimenpidettä eikä myöskään mittaria

¹⁷¹ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷² Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷³ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁴ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁵ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁶ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

voitu arvioida suunnitellun mukaisesti. Toimenpiteen mittarilla ei ollut tavoitetasoa eri vuosille. Tavoite oli asetettu vain vuodelle 2019.

Tietoisuus liikkumisen merkityksestä lapsen kehitykseen kasvoi

Liikkumisohjelman toimenpiteen 30 toteuttamisesta seurasi positiivisia hyötyjä ja vaikutuksia. Yhteistyö pienten lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kesken toimialarajat ylittävästi lisääntyi. Yhteistyö tiivistyi neuvola- ja perhetyön, liikkumisohjelman, liikuntapalveluiden ja leikkipuistojen välillä. Tietoisuus liikkumisen merkityksestä lapsen kasvuun ja kehitykseen olennaisesti vaikuttavana asiana kasvoi. Kaupungin eri alueilla syntyi valmius palveluiden yhteistoimintaan, mutta se jäi jalkauttamatta koronapandemian vuoksi. Hyötyinä nähtiin myös lapsiperheiden tietoisuuden lisääntyminen olemassa olevista liikkumismahdollisuuksista.¹⁷⁷

Osana liikkumisen puheeksi ottamista ennen koronapandemiaa liikuntapalveluiden oli tarkoitus jalkautua perhekeskuksiin tehostamaan liikkumisen näkökulman esille tuomista. Koronapandemia esti jalkautumisen.¹⁷⁸

Kehittämiskohteena perheiden väliset suuret elintapatottumuserot

Toimenpiteen 30 ja sen mittarin toteuttamisen yhteydessä tunnistettiin joitakin kehittämiskohteita. Eräs tunnistettu asia oli, että perheiden väliset erot elintapatottumuksissa olivat suuret. Jatkossa tarvittaisiin entistä osuvampia toimenpiteitä niiden perheiden tukemiseen, joissa liikkuminen oli vähäistä. Lisäksi havaittiin, että alueellinen yhteistyö ei päässyt kunnolla käynnistymään koronapandemian aiheuttamien henkilösiirtojen ja poikkeusolojen vuoksi.¹⁷⁹

Jatkossa kehittämiskohteeksi tunnistettiin raskaana olevat äidit sekä tulevien perheiden liikkumisen määrän seuranta. Uudet valtakunnalliset liikkumissuositukset edellyttävät vielä jalkauttamista. Lisäksi tunnistettiin tarve kehittää raskaana olevien ja synnyttäneiden äitien liikkumissuositusten mittaria.¹⁸⁰

Pienten lasten liikkumissuositus toteutui

Liikkumisohjelman tavoitealueen neljä pyrkimys oli, että lapset omaksuisivat liikunnalliset perustaidot ja tottumukset. Toimenpiteellä 30 tavoiteltiin huoltajien ja työntekijöiden tietoisuuden lisäämistä. Aikuisten tulee olla tietoisia liikkumisen tärkeydestä lasten varhaisvuosina. Suositus pienille lapsille on kolme tuntia monipuolista liikunnista päivittäin. Valtaosa pienistä lapsista liikkuu suosituksen mukaisesti. Tutkimusten hyviin tuloksiin ovat voineet osaltaan vaikuttaa palveluiden välinen yhteistyö ja monitahoinen vaikuttaminen.¹⁸¹

¹⁷⁷ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁸ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁷⁹ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁸⁰ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

¹⁸¹ Sosiaali- ja terveystoimialan neuvola- ja perhetyön päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.4 Ovatko toimialat toteuttaneet liikkumisohjelman toimenpiteitä lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikunnallisuuden edistämiseksi

Tässä luvussa vastataan osakysymykseen kolme, ovatko toimialat toteuttaneet liikkumisohjelman toimenpiteitä lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikunnallisuuden edistämiseksi. Osakysymykseen kolme sisältyy yhteensä 10 eri toimenpidettä, joiden toteutumisesta arvioitiin toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste määrittää, miten toimenpide oli toteutunut. Toimenpiteet 31–38, 58 ja 61 sisältyivät liikkumisohjelman tavoitealueeseen viisi ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”.

Kappaleiden 2.4.1–2.4.4 alussa on esitetty taulukot 16–25, joissa kuvattiin toimenpiteet 31–38, 58 ja 61, toimenpiteille asetetut mittarit, vastuutahot, aikataulut sekä väriasteikon mukainen arvio toimenpiteiden toteutumisesta. Jokaisen kappaleen alussa esitetään lyhyt tiivistelmä toimenpiteiden toteutumisesta toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

2.4.1 Kaikki peruskoulut mukana Liikkuva koulu -ohjelmassa

Taulukko 16. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 31¹⁸².

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 31: Valtakunnallista Liikkuva koulu -hanketta ja myöhemmin ohjelmaa on toteutettu peruskouluissa vuodesta 2010. Kaikki Helsingin peruskoulut ovat mukana ohjelmassa. Ohjelmavaiheen vaikutukset ja tulokset arvioidaan vuodenvaihteessa 2018–2019 sekä koulujen toimintakulttuurin liikunnallisuuden että lasten ja nuorten liikkumisaktiivisuuden (sukupuoli, luokka-asteet, erityisryhmät) suhteen. Analyysissa hyödynnetään Liikkuvan koulun nykytilan arviointia, lasten ja nuorten tulokorttia 2018 sekä lasten ja nuorten liikuntaindikaattoreita. Jatkotoimenpiteet suunnataan keskeisiin kehittämistarpeisiin toiminnan tila ja kohderyhmän liikkumisen tarpeet huomioiden. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala	Analyysin ja jatkotoimenpiteiden valmistuminen 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 31 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari toteutui tavoitteen mukaisesti, koska analyysi ja jatkotoimenpiteet valmistuivat ajallaan.

¹⁸² <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Yläkouluissa liikkumissuositus toteutui heikosti

Toimenpiteen ja mittarin mukaisesti alkuvuodesta 2019 analysoitiin kouluterveyskyselyn, Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimuksen, fyysisen toimintakyvyn Move! -mittausten ja Liikkuva koulu -nykytilan arvioinnin keskeiset tulokset. Selvitysten tuloksia hyödynnettiin ja liikkumista edistettiin kouluissa vuosien 2019–2020 aikana. Tulosten perusteella valittiin viisi liikkumisen edistämisen painopistettä, jotka olivat a) koulumatkojen aktivointi, b) koulupihojen liikunnallisuuden parantaminen, c) Move!-mittausten kehittäminen, d) jokaiselle lapselle ja nuorelle harrastus, sekä e) yhteistyö huoltajien kanssa.¹⁸³

Edelliset liikkumisen painopisteet valikoituivat, koska helsinkiläiset lapset ja nuoret jo tällä hetkellä harrastavat liikuntaa omatoimisesti ja ohjatusti vapaa-ajallaan. Erityisesti yläkouluissa päivittäinen liikkumissuositus toteutui heikosti. Liikemittaustulokset ovat osoittaneet, että paikallaanoloa kertyy 9,9 tuntia/päivä kansallisessa mittakaavassa. Tästä syystä tarvitaan tekoja liikkumisen lisäämiseksi koulunpäivän aikana. Lapsilla ja nuorilla liikkuminen koostuu eri mittaisista liikuntajaksoista, kuten koulumatka- ja välituntiliikunnasta, liikuntatunneista ja muilla oppitunneilla tapahtuvasta liikkumisesta, vapaa-ajan omatoimisesta liikkumisesta sekä ohjatusta liikunnasta.¹⁸⁴

Helsingin koulut ovat hyvin eri vaiheissa liikkumisen toteuttajina. Tämä kävi ilmi Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnissa vuosina 2018–2019. Arviointihetkellä Liikkuva koulu –hankerahoitus oli päättynyt. Hankkeeseen sisältyi työpajoja, joissa rehtorit nostivat esille kehittämiskohteita liikkumista koskien. Kehittämiskohteena tunnistettiin koulupäivän rakenteen uudistaminen sisältäen välitunnit, koulussa toimivien eri ammattiryhmien roolit ja yhteistyö liikunnanohjaajien, opettajien ja fysioterapeuttien välillä. Lisäksi kehittämiskohteina tunnistettiin koulupihat, koulumatkat, tilojen käyttö, henkilökunnan koulutus sekä vanhempainiltojen materiaalit opettajille.¹⁸⁵

Lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä mitataan Move!-mittausten avulla. Mittauksen tarkoitus on kannustaa omatoimiseen fyysisen toimintakyvyn seurantaan. Lasten liikkumiseen vaikuttavat erittäin paljon myös omat vanhemmat. Move-mittauksiin ja tulosten hyödyntämiseen sisältyy valtava potentiaali, koska mittaus tavoittaa vuosiluokat 5.–8. kokonaisuudessaan.¹⁸⁶

Toimenpidettä ja mittaria 31 oli toteutettu kirjaamalla liikkuminen lukuvuosina 2021–2022 koulujen toimintasuunnitelmaan osaksi hyvinvoinnin osa-aluetta. Käytännössä a) rehtori nimeää vastuuhenkilöt tai tiimin edistämään liikkumista, b) koulu täyttää Liikkuva koulu -nykytilan arvioinnin, ja c) koulu valitsee lukuvuodelle kaksi liikkumista lisäävää kehittämiskohdetta.¹⁸⁷

¹⁸³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁸⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁸⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁸⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁸⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpiteen mittari toteutui suunnitellusti, koska tavoitteena oleva analyysi ja jatko-toimenpiteet valmistuivat tutkimustietoa hyödyntämällä. Jatko-toimenpiteenä tunnistettiin viisi painopistealuetta, joilla liikkumista oli edistetty. Perusopetuksen johtoryhmä oli seurannut painopisteiden edistymistä.¹⁸⁸

Liikkumisen edistymistä kouluissa jatkossa seurataan Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin myötä. Edistymistä on mahdollista seurata kaupunkitasoisesti tavoitearvoitain. Arvioinnissa on mahdollista seurata koulupihojen, tilojen käytön, koulumatkojen, johtamisen ja huoltajayhteistyön kehittymistä. Lisäksi koulujen toimintasuunnitelmissa ja toimintakertomuksissa kerrotaan kaupunkitasoista tietoa liikkumiskirjausten sisällöistä ja toteutumisesta.¹⁸⁹

Liikkuva koulu -hanke lisäsi erityisesti vähän liikkuvien oppilaiden liikkumista

Toimenpiteen 31 toteuttamisen myötä koulujen kehittämistoiminta oli paremmin jäsentynyttä, perusopetuksen johdon mahdollisuudet seurata lasten ja nuorten liikkumista oli tehostunut ja eräät toimenpiteen osat olivat nousseet omiksi toimenpiteiksi Liikkumisohjelmassa, kuten Move!-mittaukset ja Helsingin harrastamisen –malli. Liikkumismahdollisuuksien parantuminen kouluissa oli vaikuttanut lasten ja nuorten kokonaisaktiivisuuteen erityisesti vähän liikkuvien oppilaiden kohdalla.¹⁹⁰

Toimenpiteen toteuttamisen myötä yhteistyö koululaisten liikkumisen lisäämiseksi oli kasvanut. Yhteistyö oli vahvistunut etenkin hallinnontasolla. Perusopetus, kouluterveydenhuolto ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala olivat yhdessä pohtineet ratkaisuja liikkumisen lisäämiseksi sekä Move!-mittausten kehittämiseksi. Poikkihallinnollista yhteistyötä oli tehty myös Helsingin harrastamisen –malli konseptin luomisessa.¹⁹¹

Liikkumisen edistämisessä koulukohtaiset erot olivat suuria

Liikkumisen edistämisen kehittämiskohteet vaihtelivat kouluittain. Koulukohtaiset erot liikkumisen edistämistyössä olivat suuria. Liikkumista tulee edistää osana koulujen normaalia toimintaa ja antaa kouluille mahdollisuus valita omat painopistealueensa. Liikkumisohjelman linjausten jalkautuminen kouluihin vie aikaa ja on suuressa kaupungissa iso viestinnällinen haaste.¹⁹²

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Liikkumisohjelman tavoitealuetta viisi oli toteutettu lisäämällä huoltajien tietoisuutta. Anna arjen liikuttaa -kampanjassa jokaiselle huoltajalle jaettiin Liikkumisinfo, joka painatettiin viidellä eri kielellä. Tietoisuutta lisättiin myös toteuttamalla katumainos- ja sosiaalisen median kampanja sekä valmisteltiin koulujen käyttöön liikunnalliset vanhempainiltadiat.¹⁹³

¹⁸⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁸⁹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁹⁰ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁹¹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁹² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁹³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tavoitealuetta viisi oli lisäksi toteutettu parantamalla koululaisten edellytyksiä ja valmiuksia kulkea koulumatkat aktiivisesti jalan tai pyörällä. Kouluja ohjeistettiin kannustamaan oppilaita aktiiviseen koulumatkaan. Koulujen järjestysääntöjä oli muutettu siten, että niissä ei ole koulumatkapyöräilyä rajoittavia tekijöitä. Koulumatkojen turvallisuutta oli pyritty parantamaan ja siinä oli tehty yhteistyötä The Partnership for Healthy Cities -verkoston kanssa. Oppilaat olivat olleet mukana suunnittelemassa liikkumista tukevaa kouluympäristöä. Pilottikouluna oli ollut Suutarinkylän peruskoulu. Vanhempainilloissa ja kouluissa oli esittäytynyt kestävän liikkumisen lähettiläs Kulkuri, joka oli tavoittanut 1912 peruskoululaista, 95 luokkaa ja 31 eri koulua.¹⁹⁴

Taulukko 17. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 32¹⁹⁵.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 32: Iltapäivätoiminnan yksiköissä on koululaisille päivittäistä ulkoilua ja aktiivista toimintaa. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.	Suunnitelmat ja toteutukset kirjattu yksiköiden toimintasuunnitelmiin. 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 32 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari toteutui tavoitteen mukaisesti, koska iltapäivätoiminnan liikkuminen oli kirjattu yksiköiden toimintasuunnitelmiin.

Iltapäivätoiminnan liikkuminen kirjattiin yksiköiden toimintasuunnitelmiin

Iltapäivätoiminnalle asetettu mittari toteutui suunnitellun mukaisesti. Iltapäivätoiminnan aluekoordinaattorit olivat keränneet syyskuun 2021 loppuun mennessä ryhmien toimintasuunnitelmat. Toimintasuunnitelmissa oli kerrottu iltapäivätoiminnan yksiköiden päivittäisestä ulkoilusta ja aktiivisesta toiminnasta. Vastuuhenkilöt lukivat kaikki suunnitelmat ja niistä annetaan palautetta tarpeen mukaan.¹⁹⁶

Iltapäivätoiminnan mittarilla voidaan tulkita olevan tavoitetaso eri vuosille, koska toimintasuunnitelmat laaditaan vuosittain. Tavoitetaso oli käytännössä ollut, että jokaisella lapsella oli oikeus vähintään tunnin ulkotoimintaan joka päivä.¹⁹⁷

Iltapäivätoiminnassa oli mukana noin 8 500 lasta syksyllä 2021. Helsingissä oli 203 iltapäivätoiminnan toimintapaikkaa, ja niissä ryhmiä noin 400–500.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

¹⁹⁵ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

¹⁹⁶ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

¹⁹⁷ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

¹⁹⁸ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikkuminen vähensi lasten keskinäisiä konfliktitilanteita

Koululaisten päivittäinen ulkoilu ja fyysinen aktiivisuus olivat vähentäneet lasten keskinäistä konfliktitilanteiden syntymistä. Riittävän pitkä ulkoilu oli osaltaan turvannut korona-ajan turvallista iltapäivätoiminnan järjestämistä. Isot lapsiryhmät oli jaettu pysyväisluonteisiin pienryhmiin ja sisällä oloa iltapäivisin oli vähennetty. Ulkotiloissa olo oli mahdollistanut lapsille omien leikkien rakentelun ja pelaamisen, kun tilaa oli ulkona ollut enemmän kuin sisätiloissa.¹⁹⁹

Iltapäivätoiminnassa yhteistyö palveluntuottajien, yhdistysten ja järjestöjen kanssa oli sujunut erittäin hyvin. Yhteistyötä oli edistänyt muun muassa se, että toiminnan ohjaajat olivat liikunnan ammattilaisia, joilla oli taito ohjata ja kannustaa lapsia. Kaupungin avustusta saavia ulkopuolisia palveluntuottajia oli Helsingissä 85 prosenttia kaikista tuottajista.²⁰⁰

Iltapäivätoiminnassa ulkona oloa eri vuodenaikoina oli paljon. Kehittämiskohteena tunnistettiin lasten koulupäivän varusteet ja vaatetus. Varusteet ja liian kevyt vaatetus ei aina palvele parhaalla mahdollisella tavalla iltapäivätoiminnan tarpeita. Lisäksi koulun tiloissa ei ole käytössä kuivauskaappeja, kuten päiväkodeissa on.²⁰¹

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Lasten aktiiviset iltapäivät olivat tukeneet lasten fyysistä jaksamista koulupäivissä. Iltapäivätoiminnassa oli tunnistettu, että aktiiviset iltapäivät vahvistavat lasten omanarvontuntoa, kun lapset oppivat uusia taitoja ja saavat sitä kautta uusia kaverisuhteita.²⁰²

Taulukko 18. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 33²⁰³.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 33: Kouluterveydenhuollossa kehitetään ja kokeillaan yläasteikäisille sopivia menetelmiä hyvän arkirytmien ja terveellisten elämäntapojen tueksi digitaalisuus ja osallisuus huomioiden. Syksyllä 2019 kahdessa koulussa järjestetään ideointityöpajat siitä, kuinka liikkumista saadaan lisättyä koulun arjessa yhteistyössä koululaisten ja opettajien kanssa. Vastuutaho: Sosiaali- ja terveystoimen toimiala.	ISO-BMI (ylipaino) ja koulun hyvinvointiprofiili (lasten ja nuorten psyykkinen hyvinvointi) 2018–2021	

¹⁹⁹ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁰⁰ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁰¹ Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁰² Perusopetuksen palveluvastaavan vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁰³ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Tiivistelmä toimenpiteen 33 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari ei toteutunut, koska ISO-BMI mittarin sisältö muuttui ja tästä syystä edellisen vuoden vertailutietoja ei ollut saatavilla.

Kouluterveydenhuollon ISO-BMI -mittari ei ollut sopiva liikkumisen mittari

Toimenpidettä 33 toteutettiin suunnitellusti. Kahdessa koulussa järjestettiin toimenpiteen mukaiset ideointityöpajat. Työpajoissa ideointiin, kuinka liikkumista saataisiin lisää koulun arjessa yhteistyössä koululaisten ja opettajien kanssa.²⁰⁴ Toimenpiteen 33 mittari ei toteutunut, koska seurantatiedot puuttuivat. Kouluterveydenhuollossa on käytössä ISO-BMI (ylipaino) mittari. Mittarin tietojen poiminnassa oli tehty muutoksia viime vuosien aikana. ISO-BMI:tä käytettiin ja sen avulla seurattiin aiemmin 7 -luokkalaisten yläasteikäisten terveyttä. Vuonna 2020 seurattava ikäluokka muuttui 8 -luokkalaisiin. Vertailussa olevien ikä muuttui, joten seurantatietoa tältä ajanjaksolta ei ole olemassa.²⁰⁵

Jälkikäteen huomattiin, että ISO-BMI (ylipaino) ei ole hyvä mittari liikkumisohjelman ja kouluterveydenhuollon toiminnan onnistumisen seurannassa. Kouluterveydenhuollon toimenpiteet ja niiden vaikutukset lasten liikkumiseen ja mittarin toteutukseen näkyvät useiden vuosien viiveellä. Kouluterveydenhuollon toimenpiteiden lisäksi lasten ylipainoon vaikuttavat monet eri tekijät. Toimenpiteen 33 toisena mittarina oli koulujen hyvinvointiprofiilin tulokset. Jälkikäteen huomattiin, että hyvinvointiprofiilin tulokset eivät olleet sopivia toimenpiteen mittaamiseen.²⁰⁶

Oppilaiden näkymykset nousivat esille liikkumisen ideointipajoissa

Toimenpiteen 33 toteuttamisen hyötyinä nähtiin se, että oppilaiden näkemyksiä saatiin esille järjestetyissä työpajoissa. Oppilailta saatiin tietoa siitä, mikä heidän mielestään edistää tai estää liikkumista koulupäivän aikana ja sen jälkeen. Oppilaiden toivomusten mukaan kouluille oli hankittu muun muassa liikuntavälineitä välituntiliikuntaa varten. Lisäksi työpajojen tuloksia voitiin hyödyntää kaikkien koulujen toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa. Toimenpiteen 33 toteuttamisessa tehtiin monialaista yhteistyötä. Yhteistyön myötä syntyi yhteinen tahtotila ja olemassa olevaa tietoa jaettiin avoimesti eri toimijoiden kesken.²⁰⁷

Kehittämiskohteena liikkumisen mittareiden kehittäminen

Kehittämiskohteena toimenpiteen toteuttamisen seurannassa tunnistettiin sopivien mittareiden puute. Mittareita toiminnan onnistumisen mittaamiseen oli vaikea löytää. Move! -mittausten kehittämistyötä tehtiin yhdessä valtionhallinnon kanssa. Tavoitteena oli saada Move! -mittaustulokset jatkossa alueellisesti. Toiminnan suunnittelussa ja kohdentamisessa tulee jatkossa huomioida vielä paremmin vähän liikkuvat ja haasteita fyysisessä toimintakyvyssä omaavat lapset ja nuoret.²⁰⁸

²⁰⁴ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁰⁵ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁰⁶ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁰⁷ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁰⁸ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

KouluPT -toimintaa jo 30 koulussa

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Liikkumisohjelman tavoitealuetta viisi oli toteutettu teke-mällä poikkihallinnollista yhteistyötä muun muassa Move! -ohjausryhmässä. Koulu-terveydenhuollolla on ollut tässä yhteistyössä aktiivinen rooli. Lisäksi oli kehitetty Koulu-PT -toimintaa noin 30 koululla. Personal trainer -toimintaa oli kehitetty yhteis-työssä kouluterveydenhuollon, liikuntapalvelujen ja koulujen työntekijöiden kanssa.²⁰⁹

2.4.2 Liikunnallista harrastustoimintaa lähes joka koulussa

Taulukko 19. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 34²¹⁰.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 34: Lisätään niiden koulujen osuutta, joissa järjestetään liikunnallista harrastustoimintaa. Kehitystyössä lähtökohtana on nykyisten matalan kynnyksen palveluiden (mm. nuorisopalvelut, Easy-Sport, FunAction ja NYT-Liikunta) kehittäminen sekä uusien toimijoiden mukaanotto. Tehdään aktiivisesti yhteistyötä Mukana-ohjelman kanssa, jonka tavoitteena on pysyvä systeeminen muutos nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Koulujen määrä (%), joissa on liikunnallista harrastustoimintaa 2018–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 34 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari toteutui suunnitellusti, koska liikunnallista harrastustoimintaa järjestävien koulujen määrä kasvoi.

Liikunnallista harrastustoimintaa järjestävien koulujen osuus lisääntyi vain vähän

Toimenpidettä oli toteutettu siten, että matalan kynnyksen liikuntapalveluja oli kehitetty edelleen. Tavoitteen mukaisesti uusia toimijoita oli otettu mukaan toimintaan. Sen sijaan tavoite niiden koulujen lisääntymisestä, joissa järjestetään liikunnallista harrastustoimintaa osana kaupungin peruspalveluita oli lisääntynyt vain vähän. Koronapandemia heikensi toiminnan järjestämistä kouluissa.²¹¹

²⁰⁹ Kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁰ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²¹¹ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Nykyisiä matalan kynnyksen palveluita oli kehitetty toimenpiteen mukaisesti eri tavoin. Matalan kynnyksen palveluiden, kuten EasySportin, FunActionin ja NYT -liikunnan osalta kehittämisen kohteena oli toiminnan laatu ja lapsi- ja nuorisolähtöisyyden parantaminen. Palveluntuottajat, eli seuramat, yritykset ja kaupunki itse, oli sitoutettu uudistettujen toimintamallien toimintaperiaatteiden noudattamiseen. Toiminnan tavoitteita, arvoja ja painopisteitä oli haettu kaupungin strategiasta, tutkimuksista, eri tilastoista sekä nuorten osallistavan Ruuti-budjetin vastauksista. NYT -liikuntaa oli kehitetty yhteistyössä toisen asteen oppilaitosten kanssa ja painopiste oli ollut palveluiden tavoitettavuus ja saavutettavuus.²¹²

Kaikkien lasten mahdollisuus osallistua harrastustoimintaan oli pyritty varmistamaan eri tavoin. Matalan kynnyksen toimintaa oli muutettu vuosien 2020 ja 2021 aikana maksuttomaksi. Lisäksi soveltavan liikunnan toimintaa EasySportin yhteydessä oli lisätty merkittävästi. Toimintaperiaatteisiin oli kirjattu laadullisia tekijöitä, joilla liikuttamisen lisäämistä oli varmistettu.²¹³

Toimenpiteen mittari toteutui. Koulujen osuus, joissa järjestettiin liikunnallista harrastustoimintaa kasvoi vuosina 2019–2021. Jos laskennassa on mukana Suomen harrastamisen malli Helsingissä -hankkeen koulut, niin osuus oli kasvanut noin 29 prosentista 85 prosenttiin. Jos laskenta tehdään ilman näitä kouluja, osuus oli kasvanut noin 29 prosentista 35 prosenttiin.²¹⁴

Helsingissä oli arviointihetkellä 129 peruskoulua, joista kaupungin kouluja oli 102 ja yksityisiä sopimus- ja valtion kouluja 27. Alakoululaisille tarjottava EasySport -toiminta kasvoi vuosina 2019–2021. Eniten kasvoi soveltavaa liikuntaa tarjoavien koulujen osuus viidestä 16 kouluun vuosina 2019–2021. Liikunnallista harrastustoimintaa oli lisätty myös Suomen harrastamisen malli Helsingissä -hankkeen yhteydessä. Toiminta oli kohdistettu niihin kouluihin, joissa ei ole järjestetty liikunnallisia harrastuksia liikuntapalveluiden perustoimintana. Liikunnallista harrastustoimintaa ei kuitenkaan ole vielä kaikissa kouluissa. Noin 15–20 prosenttia kouluista oli edelleen ilman liikunnallista harrasteryhmää. Suuriin kouluihin tarvittaisiin useampia liikuntaryhmiä, että kaikki halukkaat lapset ja nuoret mahtuvat toimintaan mukaan.²¹⁵

Liikunnan matalan kynnyksen palvelut esimerkkinä

Toimenpiteen 34 toteuttamisesta oli seurannut se hyöty, että niitä toimintaperiaatteita ja sopimus pohjaa, jotka valmisteltiin EasySport ja FunAction -toiminnan yhteydessä oli hyödynnetty myöhemmin Suomen harrastamisen malli Helsingissä -hankkeen toteuttamisessa. Nämä jo olemassa olevat matalan kynnyksen toimintamallit autoivat myös raamittamaan liikunnallisten harrastusten määrällistä tavoitetta Helsingissä.²¹⁶

²¹² Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹³ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁴ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁵ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁶ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikkumishjelman toteuttamisessa yhteistyö oli ollut tärkeä osa-alue. Liikuntaharrastusten laatua oli parannettu tietopohjaisesti yhdessä kumppanien kanssa. Myös liikuntatarjontaa oli yhdessä ylläpidetty, vaikka lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet olivat koronasta johtuen vaihdelleet paljon. Yhteistyö liikuntapalveluiden ja liikuntaseurojen ja muiden yhdistysten sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa sujui rakentavassa hengessä.²¹⁷

Kehittämiskohteena koulujen liikuntatilojen varausjärjestelmät

Kehittämiskohteena tunnistettiin koulujen liikuntatilojen käytöstä sopiminen. Liikuntasalien iltapäivävuorojen jakaminen toiminnan järjestäjille ei ollut selkeää eikä avointa tietojärjestelmän puuttumisen vuoksi. Tilojen käytöstä sovittiin koulukohtaisesti. Harrastetilojen varaustietojärjestelmän puute oli hidastanut liikunnallisten toimintojen laajentamisesta uusiin kouluihin. Myös koronapandemia hidasti toiminnan laajentamista.²¹⁸

Kouluissa oli kaikille yhteinen harrastusaika viikoittain

Liikkumishjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Lasten ja nuorten riittävää liikunnallisuutta arjessa ja oppimisessa oli pyritty lisäämään monin keinoin. Peruskoulujen viikkorakenteeseen sijoitettiin lukuvuonna 2019–2020 kaikille yhteinen harrastusaika. Tästä syystä peruskoulujen koulupäivä päättyy keskiviikkoisin viimeistään klo 14.30. Koulupäivän jälkeen oli tarjolla EasySport- ja FunAction -toimintaa, liikuntaseurojen perustoimintaa sekä monipuolista kerhotoimintaa. Tavoitteena oli parantaa lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia ja taata jokaiselle koululaiselle harrastus. Samalla tavoitellaan hyvinvoinnin ja oppimistulosten paranemista. Lisäksi lapsiperheiden ajankäyttö oli sujuvampaa, kun yhtenä päivänä viikossa harrastusmahdollisuus oli jo aikaisin iltapäivällä.²¹⁹

Liikunnallisuutta kouluissa oli lisätty myös pitkillä välitunneilla, niin sanotuilla Liikuntavälkillä. Toiminnassa oli mukana kymmenen ala- ja yläkoulua. Toiminnassa lapsia ja nuoria liikutettiin viikoittain koko toukokuun ajan. Toiminta aloitettiin, koska koronapandemia rajoitti lasten ja nuorten harrastustoiminta.²²⁰

²¹⁷ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁸ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²¹⁹ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²²⁰ Liikuntapalvelupäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 20. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 35²²¹.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 35: Rakennetaan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa digitaalinen harrastuspassi, joka auttaa lapsia ja nuoria löytämään mieluisan harrastuksen. Vastuutaho: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Passin käyttöönotto 2019	

Tiivistelmä toimenpiteen 35 toteutumisesta mittarin perusteella: Toimenpide ja mittari toteutui suunnitellusti, koska harrastuspassi otettiin käyttöön syksyllä 2019.

Koronapandemia häyttasi harrastustoimintaa

Toimenpiteen 35. mukainen digitaalinen harrastuspassi rakennettiin tavoitteen mukaisesti. Harrastuspassi otettiin käyttöön syksyllä 2019, joten toimenpiteen mittari toteutui suunnitellusti. Harrastuspassin käyttöönottoa hidasti tuoteomistajan siirtyminen toisiin työtehtäviin. Lisäksi harrastustoimijoiden toiminnan pysähtyminen koronapandemiasta johtuen esti toimenpiteen ja mittarin kehittymistä toivottuun suuntaan. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan näkemyksen mukaan toimenpidettä kehitetään edelleen tulevaisuudessa, kun koronapandemiarajoitukset ja normaalit harrastustoiminnat käynnistyvät.²²²

Digitaalisen harrastuspassin latauskerrat vähenivät

Toimenpiteen 35. toteuttamisen vaikutuksena oli, että digitaalisen harrastuspassin käyttö lisääntyi vuodesta 2019 vuoteen 2020. Vuoden 2021 digitaalisen passin lopullisia latauskertoja ei arviointihetkellä vielä ollut saatavilla. Todennäköisesti latauskerrat vähenivät arviointivuonna 2021. Digitaalista harrastuspassi -sovellusta vuonna 2019 oli ladattu 16 kertaa, vuonna 2020 latauksia oli 2 355 ja vuonna 2021 lokakuun loppuun mennessä 683 kertaa.²²³ Koronapandemian aikana yhteistyö oli hankalaa. Pandemiasta johtuen yhteistyö katkesi lähes kokonaan. Yritysten järjestämä harrastustoiminta suljettiin pandemian aikana.²²⁴

Digitaalisen harrastuspassin kehittäminen vielä kesken

Toimenpiteen 35. toteuttamisen yhteydessä kehittämiskohteena tunnistettiin digitaalisen harrastuspassin omistajuus. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla harrastuspassin omistajuus oli alkuvaiheessa epäselvä ja tämä aiheutti epäselvyyttä myös vastuukysymyksissä. Harrastuspassin omistajuus määriteltiin myöhemmin nuorisopalveluiden läntiselle alueelle. Tulevaisuudessa on tarkoitus integroida harrastuspassi

²²¹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²²² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan yksikön päällikön vastaus sähköpostiedusteluun 1.11.2021.

²²³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan yksikön päällikön vastaus sähköpostiedusteluun 1.11.2021.

²²⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan yksikön päällikön vastaus sähköpostiedusteluun 1.11.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

osaksi Pulssi -toimintaa²²⁵. Pulssi -toiminnassa tehdään alueellista verkostoyhteistyötä lasten ja nuorten harrastamisessa. Harrastuspassin sisältöjä aletaan tuottaa ja kehittämään loppuvuodesta 2021 tai sitten kun koronapandemia sen mahdollistaa. Tulevaisuudessa harrastuspassin on tarkoitus olla markkinointiväline lasten ja nuorten harrastuksille.²²⁶

Toimenpiteen 35. mukaisen digitaalisen harrastuspassin toteuttamisen haasteena oli tietojärjestelmän päällekkäisten toimintojen yhteensopimattomuus. Työntekijät joutuivat syöttämään saman harrastustoiminnan moneen kertaan useaan paikkaan. Ongelma saattaa jatkossa poistua sosiaalisen median LinkedIn -kanavan kokonaisuuden kehittämisen toteutuessa.²²⁷

Taulukko 21. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 36²²⁸.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittarit ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 36: Kehitetään uusia keinoja lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoimintaan sekä kaupunkilaisten liikkumiseen yhdessä helsinkiläisten kansalaisjärjestöjen kanssa. Myönnetään tukea kolmivuotisille, uutta kehittäville hankkeille noin 900 000 euroa vuodessa. Vastuutaho: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Uusien toimintamallien sisällöt ja hankkeiden määrä Avustettuihin hankkeisiin osallistuneiden määrä 2018–2020	

Tiivistelmä toimenpiteen 36 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpide ja mittarit toteutuivat suunnitellusti, koska harrastustoimintaan kehitettiin uusia toimintamalleja ja hankkeisiin osallistuneiden määrä toteutui tavoitellusti.

Matalan kynnyksen harrastustoimintaa kehitettiin

Toimenpidettä 36 toteutettiin myöntämällä tukia ja avustuksia useille hankkeille. Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta oli myöntänyt avustuksia kolmivuotisille hankkeille vuosina 2018, 2019 ja 2020. Kulttuuri ja vapaa-aikalautakunta oli tehnyt tähän liittyvät päätökset 30.10.2018 § 205, 8.10.2019 § 164 ja 6.10.2020 § 161.²²⁹ Toimenpidettä toteutettiin hankkeiden avulla kehittämällä uudenlaisia toimintamalleja ja yhteistyötä lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoiminnan parantamiseksi. Kehittämistä ja toimintaa järjestettiin erityisesti niille lapsille ja nuorille, joilla ei ollut vielä harrastusta.²³⁰

²²⁵ <https://nuorten.helsinki/tekemista-ja-paikkoja/operaatio-pulssi/>

²²⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan yksikön päällikön vastaus sähköpostiedusteluun 1.11.2021.

²²⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan yksikön päällikön vastaus sähköpostiedusteluun 1.11.2021.

²²⁸ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²²⁹ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostiedusteluun 24.9.2021.

²³⁰ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostiedusteluun 24.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Uutta kehittävien hankkeiden määräraha oli 900 000 euroa. Näitä hankkeita oli kymmenen. Hankkeet olivat nimeltään 1) Barreto ry, Lähiökoutsit, 2) HELride Collective ry, Skeittikontti, 3) Helsingin Jalkapalloklubi ry, Klubipallo, 4) Intomieliset ry, Break the Fight, 5) Kuntoutussäätiö, Liike jatkuu, 6) Oranssi ry, FunNet-harrastusverkosto, 7) Pro Lapinlahti, Mielenterveys-seura ry, Lapinlahden Löytäjät, 8) Pääkaupunkiseudun Partiolaiset ry, SATAKOLKYT – 130 km puhdasta liikkumisen iloa, 9) Wikimedia Suomi ry, Helsinki Rephotography, 10) Voimauttavan taiteen äärellä ry, Starttimylly. Nämä hankkeet on kuvattu tarkemmin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan pöytäkirjassa 30.10.2018 § 205.²³¹

Toimenpiteen molemmat mittarit toteutuivat. Toimintamallien sisältöä ja hankkeiden määrää sekä avustettuihin hankkeisiin osallistuneiden määrää seurattiin tavoitellun mukaisesti. Toimenpiteen mittarit toteutuivat ensimmäisenä ja toisena hankekautena. Viimeisen hankekauden osalta hankkeiden loppuselvityksen määräaika on 31.5.2022. Tämän jälkeen tiedetään toteuma kaikkien hankkeiden osalta.²³²

Toimenpiteen ja mittarin mukaiset hankkeet olivat kolmevuotisia. Tästä syystä hankkeiden määrä pysyi samana joka vuosi. Hankkeille oli vaikea asettaa määrällisiä mittareita etukäteen, koska hankkeet olivat hyvin erilaisia keskenään. Hankkeissa seurattiin jälkikäteen osallistujien ja uusien osallistujien määriä. Hankkeesta vastaavat toimijat ovat raportoineet hankkeisiin osallistujien ja uusien osallistujien määrän vuosittain avustushaun yhteydessä. Osallistujamäärät ovat hankkeissa pienempiä, jos hankkeella tavoitellaan niin sanottua haasteellista ryhmää. Hankkeilla onnistuttiin kuitenkin luomaan uutta ja ylittämään osallistumisen esteitä. Koronapandemia vaikutti harrastustoimintaan ja tilojen käyttöön vähentävästi. Etäopetuksen ja poikkeusjärjestelyn aikana toiminta vähentyi. Jossain määrin hankkeiden toteuttamista pystyttiin sopeuttamaan järjestämällä etätoimintaa.²³³

Hankkeet lisäsivät helsinkiläisten liikkumista

Toimenpiteen 36 hankkeiden toteuttamisen hyötynä oli etenkin se, että hankkeet liikuttivat helsinkiläisiä. Hankkeiden avulla liikkumiseen saatiin mukaan myös sellaisia lapsia ja nuoria, jotka ovat organisoidun harrastustoiminnan ulkopuolella ja joilla oli ollut esteitä ja kynnyksiä harrastaa. Uusien toimintamallien ja yhteistyön kautta tavoitettiin ne lapset ja nuoret, joiden oli aikaisemmin ollut vaikea löytää harrastusta.²³⁴

Avustushaku uudistettiin ja toteutettiin kaksivaiheisena prosessina. Harrastustoiminnan mahdollistaminen avustuksin antoi uutta perspektiiviä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen toimintaan.²³⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalvelut tekevät paljon yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa, jotka toteuttavat hankkeiden kautta liikuntapalveluja helsinkiläisille. Hakuvaiheessa eri kansalaisjärjestöjen hankkeita oli yhdistetty ja sen myötä kansalaisjärjestöt tekivät myös keskenään yhteistyötä. Yhdistetyt hankkeet olivat yhteistyön

²³¹ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³² Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³³ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³⁴ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³⁵ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

kannalta haasteellisia mutta saadun palautteen mukaan yhteistyö kansalaisjärjestöjen välillä oli sujunut työnjaon selkiytyttyä hyvin. Kansalaisjärjestöjen välinen yhteistyö tunnistettiin palautteen perusteella olevan voimavara.²³⁶

Kaupungin osallistuminen harrastustoiminnan viestintään oli vähäistä

Hankkeiden osalta eri toimijat, esimerkiksi kansalaisjärjestöt olivat toivoneet kaupungilta viestinnällistä apua. Hyvä tiedottaminen avustuksilla järjestetystä harrastustoiminnasta nähtiin toiminnan toteutumisen edellytyksenä. Kehittämiskohteena tunnistettiin kaupungin sisäinen yhteistyö. Tunnistettiin, että yhteistyö voisi olla tiiviimpää. Hankkeiden toteuttamista oli vaikeuttanut myös yhteistyö koulujen ja oppilaitosten kanssa. Koronapandemian vuoksi liikuntatilojen käyttöön tuli rajoituksia, mikä oli vaikeuttanut liikuntatoiminnan järjestämistä.²³⁷

Harrastaminen toteutui usein koulupäivän yhteydessä

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Liikkumisohjelman tavoitealuetta viisi oli toteutettu hankkeissa järjestämällä matalan kynnyksen toimintaa kuten EasySport ja FunAction -toimintaa. Liikkumishankkeiden toteuttajat järjestivät palveluja usein yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa, jolloin harrastaminen oli luonnollisesti lähellä lasta ja nuorta, välittömästi koulupäivän yhteydessä.²³⁸

2.4.3 Liikkuva opiskelu -ohjelman liikuntapäivät jäi toteutumatta

Taulukko 22. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 37²³⁹.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 37: Liikkuva opiskelu -ohjelma laajenee kolmesta pilottilukiosta kuuteen lukioon lukuvuonna 2019–20. Vuonna 2021 kaikki kaupungin lukiot ovat mukana ohjelmassa. Toiminnallinen liikuntapäivä toteutetaan kerran lukuvuodessa kaikissa oppilaitoksissa joko omana tai yhteisenä muiden oppilaitosten kanssa. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Ohjelmassa mukana olevien lukiodien määrä ja toiminnan kehittyminen (ohjelman nykytilan arviointi) Liikuntapäivien toteuttaminen 2019–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 37 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpide ja mittarit eivät toteutuneet täysin suunnitellusti, koska suunniteltuja liikuntapäiviä ei voitu toteuttaa lukioissa koronapandemiasta johtuen.

²³⁶ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³⁷ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³⁸ Liikunnan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 24.9.2021.

²³⁹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Lukioiden liikuntapäiviä ei voitu toteuttaa koronapandemian vuoksi

Toimenpidettä 37. oli toteutettu tavoitteen mukaisesti ja arviointihetkellä kaikki lukiot olivat mukana Liikkuva opiskelu -ohjelmassa. Koronapandemia vaikutti liikuntapäivien toteuttamiseen siten, ettei niitä voitu järjestää.²⁴⁰ Toimenpiteen 37. ensimmäinen mittari toteutui osittain. Mittari toteutui siltä osin, että kaikki lukiot olivat mukana Liikkuva opiskelu -ohjelmassa tavoitteen mukaisesti. Lukiot olivat tehneet mittarin tavoitteen mukaisen ohjelman nykytilan arvioinnin. Sen sijaan toiminnan kehittymistä ei vielä pystytty arvioimaan. Toiminnan kehittymisestä on mahdollista raportoida vasta kun vertailuvuoden tiedot saadaan. Arviointihetkellä vertailutietoja ei vielä ollut. Toimenpiteen toinen mittari ei toteutunut, koska liikuntapäiviä ei ole voitu järjestää koronapandemiasta johtuen.

Lukiot olivat hyvinkin eri vaiheissa Liikkuva opiskelu -ohjelman toteuttamisessa. Piilotilalukiot olivat jo erittäin pitkällä, mutta tietyt lukiot olivat vasta alkuvaiheessa ohjelman toteuttamisessa. Toimenpiteen toteuttamisessa oli paljon tasoeroja toimipisteiden välillä.²⁴¹

Toimenpiteen ja Liikkuva opiskelu -ohjelman toteutumista oli varmistettu antamalla lisää resursseja jokaiselle lukiolle kaksi vuosiviikkotuntia opettajien Liikkuva opiskelu -koordinaatiotyöhön. Ohjelma arviointeineen sisältyy lukioiden toimintasuunnitelmiin syksystä 2021 alkaen. Arvioinnin pohjalta lukiot oli velvoitettu valitsemaan 2-3 lukuvoosittaista kehittämiskohdetta ohjelmasta.²⁴²

Lukiolaisten tietoisuus liikkumisen tärkeydestä kasvoi

Toimenpiteen 37. toteuttamisen vaikutuksena oli tietoisuuden lisääntyminen. Lukio-
laisten tietoisuus liikkumisen tärkeydestä kasvoi. Lukioissa oli entistä enemmän kiinnitetty huomiota liikkumiseen liittyviin seikkoihin. Tässä kuitenkin oli jonkin verran lukiokohtaisia eroja.²⁴³

Liikkumisen esteenä ahtaat tilat vanhoissa lukiorakennuksissa

Kehittämiskohteena tunnistettiin toimenpiteen 37. toteuttamisen liiallinen riippuvuus yksittäisistä henkilöistä tai tiloista. Joissakin kouluissa tilat olivat ahtaat ja vanhat, jolloin liikkuminen oli vaikeampi toteuttaa. Toisinaan toimintaa hankaloitti se, että yksittäiset opettajat saattoivat olla liian uupuneita omaksumaan uusia toiminnallisia opetustapoja. Opettajien saaminen mukaan kehittämiseen oli haastavaa, kun siihen ei ollut olemassa mitään ”porkkanoita”. Toimialojen välinen yhteistyö toimenpiteen toteuttamisessa koettiin jossain määrin haastavana. Ulkopuolinen rahoitus toimenpiteen ja hankkeen toteuttamisessa koettiin jossain määrin haastavana. Rahoituksen

²⁴⁰ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁴¹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁴² Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁴³ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

erilainen kirjanpidollinen käsittely ja toimintakulttuurin erot toimialoilla hankaloitti toiminnan järjestämistä.²⁴⁴

Lukiolaisten liikkuminen opiskelupäivän aikana kasvoi

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”.²⁴⁵ Toimenpide 37. edisti tavoitealue viisi mukaista toimintaa siten, että opiskelupäivien aikainen liikkuminen lukioissa kasvoi. Koronapandemia kuitenkin rajoitti toimintaa ainakin ajoittain.²⁴⁶

Taulukko 23. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 38²⁴⁷.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 38: Liikkuva opiskelu -ohjelma laajenee ammatillisen koulutuksen puolella kaikille viidelle kampukselle vuoden 2019 loppuun mennessä. Vuoden 2021 Liikkuva opiskelu -toimintaa tehdään kaikissa toimipaikoissa. Toiminnallinen liikuntapäivä toteutetaan kerran lukuvuodessa kaikissa oppilaitoksissa joko omana tai yhteisenä muiden oppilaitosten kanssa. Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Ohjelmassa mukana olevien Stadin ammatitopiston toimipaikkojen määrä ja toiminnan kehittyminen (ohjelman nykytilan arviointi) Liikuntapäivien toteutuminen 2018–2019	

Tiivistelmä toimenpiteen 38 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpide ja mittarit eivät toteutuneet täysin suunnitellusti, koska suunniteltuja liikuntapäiviä ei voitu toteuttaa ammatillisessa koulutuksessa koronapandemiasta johtuen.

Ammatillisen koulutuksen liikuntapäiviä ei voitu toteuttaa koronapandemian vuoksi

Toimenpide 38 toteutui siltä osin, että Liikkuva opiskelu -ohjelma laajeni kaikille viidelle kampukselle ja toimipaikkoihin tavoitteen mukaisesti.²⁴⁸ Kampusten toimipisteet kuitenkin olivat hyvin eri vaiheissa toimenpiteen toteuttamisessa. Joissakin toimipisteissä oli edetty ripeästi mutta useat toimipisteet olivat vasta aloittamassa toimenpiteen toteuttamista. Toimenpiteellä 38. oli kaksi mittaria. Ensimmäinen mittari oli kaksijakoinen, josta vain osa toteutui. Tavoitteena olevaa toiminnan kehittymistä ei ole mahdollista vielä arvioida, koska vertailuvuoden tiedot puuttuivat arviointihetkellä. Toinen mittari ei toteutunut, koska liikuntapäiviä ei voitu järjestää koronapandemiasta

²⁴⁴ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁴⁵ Helsingin liikkumisohjelma 2018-2021.

²⁴⁶ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁴⁷ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²⁴⁸ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

johtuen. Toimenpiteen 38. mittarin toteutuminen, sisältäen ohjelman nykytilan arvioinnin on haluttu varmistaa tulevaisuudessa siten, että Liikkuva opiskelu –ohjelman arviointi kirjataan vuosittain toimipaikan toimintasuunnitelmaan.²⁴⁹

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tietoisuus liikkumisen tärkeydestä kasvoi

Toimenpiteen 38. vaikutukset olivat samanlaisia kuin edellä samantyyppisen toimenpiteen 37 vaikutukset. Ammatillisen koulutuksen kampuksilla ja toimipaikoissa tietoisuus liikkumisen tärkeydestä kasvoi. Kampuksilla ja toimipaikoissa oli havahduttu pohtimaan opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkumisasioita tietoisesti.²⁵⁰

Yksittäinen opettaja voi vaikuttaa opiskelijan liikkumiseen

Toimenpiteen 38. toteuttamisen yhteydessä havaittiin samanlaisia kehittämiskohteita kuin edellä toimenpiteen 37. yhteydessä. Yksittäisen opettajan rooli saattaa muodostua niin sanotusti pullonkaulaksi liikkumisen toimenpidettä toteutettaessa. Yksittäisen opettajan halu omaksua uusia toiminnallisia opetustapoja saattaa ratkaista toimenpiteen toteuttamisen. Kehittämiskohteena tunnistettiin myös toimitilat. Toimitilat saattavat olla hyvin erilaisia eri kampuksilla ja tästä johtuen liikkumisen järjestäminen saattaa olla vanhoissa tiloissa haasteellisempaa. Kehittämiskohteena tunnistettiin lisäksi yhteistyö toimialojen välillä. Toimialojen toimintakulttuurit poikkeavat toisistaan hankaloittaen toimintaa. Talousjärjestelmät ja käytännöt eroavat toisistaan toimialoilla, mikä osaltaan haittaa sujuvaa yhdessä tekemistä.²⁵¹

Liikkuva opiskelu –ohjelma aloitusvaiheessa ammatillisessa koulutuksessa

Liikkumisohjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Toimenpide 38. edisti tavoitealuetta viisi siten, että opiskelupäivän aikainen liikkuminen lisääntyi ammatillisessa koulutuksessa. Koronapandemia kuitenkin vaikeutti liikunnallisuuden toteuttamista. Ammatillisessa koulutuksessa Liikkuva opiskelu –ohjelma oli vielä aloitusvaiheessa.²⁵²

²⁴⁹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁵⁰ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁵¹ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

²⁵² Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.4.4 Helsingin harrastamisen -malli toiminnassa mukana kaikki peruskoulut

Taulukko 24. Liikkumisohjelman 2018–2021 toimenpide 58²⁵³.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 58: Kehitetään 5.- ja 8.-luokkalaisten fyysisen toimintakyvyn mittauksia (Move!). Tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia parantamalla lasten ja nuorten, huoltajien ja toimijoiden tietoisuutta Move!-mittauksista ja tukemalla peruskouluja mittausten toteuttamisessa. Mittaustulosten hyödyntäminen systematisoidaan kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa sekä kaikessa kaupungin toiminnan kehittämisessä, jolla edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä. Kehittämisen lähtökohtana on lasten ja nuorten yksilöllinen kohtaaminen fyysisen toimintakyvyn tukemisessa ja perheiden tietoisuuden lisääminen päivittäisen liikkumisen merkityksestä ja Helsingin liikkumismahdollisuuksista.²⁵⁴ Vastuutaho: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sosiaali- ja terveystoimen toimiala sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala.	Osuus 5. – ja 8. luokkalaista, jotka toteuttavat Move!-mittaukset. Kaupunkiyhteiseen sähköpostiin tulleiden yhteydenottojen määrä. Kouluterveydenhuollon järjestelmään kirjattujen Move! tulosten %-osuus mittausten suorittaneiden määrästä. 2020–2021	

Tiivistelmä toimenpiteen 58 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpiteellä oli kolme mittaria, joista kaksi toteutui. Toimenpide 58 lisättiin ohjelmaan jälkikäteen joulukuussa 2020. Kolmannen mittarin kehittäminen oli arviointihetkellä vielä kesken.

Move! -mittausten kehittäminen saatiin käyntiin syksyllä 2021

Toimenpiteen toteuttamisen aikataulu oli asetettu liikkumisohjelman mukaisesti vuoden 2021 loppuun saakka. Arviointihetkellä syksyllä 2021 Move! -mittauksia koskeva kehittämistoiminta saatiin käyntiin. Move! -mittaukset oli integroitu perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Toimenpiteen kehittämistyötä oli tehty yhdessä Opetushallituksen kanssa. Tältä osin Helsingin kehitystyö oli sidoksissa valtakunnallisen kehittämisen aikatauluihin. Toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä huomattiin, että kehittäminen vaatii pitkäjänteistä tietoisuuden lisäämistä ja toimijoiden välistä yhteistä työtä. Toimenpide oli luonteeltaan pikemminkin toimialarajat ylittävä pitkäaikainen prosessi kuin yksittäinen toimenpide tai joukko yksittäisiä toimenpiteitä. Koronapandemia vaikutti hidastavasti toimenpiteen toteuttamiseen, eikä pysyviä muutoksia toi-

²⁵³ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²⁵⁴ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/58>

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

mintakulttuurissa vielä ollut havaittavissa. Edellä mainitut seikat huomioiden toimenpiteiden toteutusaika oli ollut liian lyhyt.²⁵⁵ Helsinki sai valtionavustusta Move! -kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeessa oli mukana Helsingin lisäksi muitakin suuria kaupunkeja kuten Oulu, Tampere, Jyväskylä, Espoo, Turku ja Vantaa. Hankkeissa jaettiin kaupunkien kesken hyviä käytäntöjä liittyen Move! -mittauksiin. Tavoitteena oli tehdä Move! -mittaukset suunnitelmallisesti, laadukkaasti ja turvallisesti. Toimenpidettä toteutettiin laatimalla kouluille Move! -kansio ja huoneentaulu, opettajille perustettiin Move! -etäklินิกka ja aloitettiin palautteen kerääminen kehittämistoimenpiteistä opettajilta. Lapsia ja nuoria motivoitiin liikkumiseen jakamalla vanhempainilloissa liikkumismateriaalia. Kouluille toimitettiin kaksi kertaa vuodessa kaupunkiyhteinen viesti Move! -mittausten toteuttamisesta.²⁵⁶

Tietoisuutta Move! -mittauksista lisättiin perustamalla kaupunkiyhteinen Move! -ohjausryhmä. Kokouksissa oli ollut läsnä perusopetuksen, kouluterveydenhuollon, oppilashuollon, liikuntapalveluiden ja nuorisopalveluiden edustajat. Toimialojen välinen foorumi paransi kehittämistä ja tiedonkulkua. Tehtyjen tutkimusten mukaan huoltajat olivat tietoisia lasten ja nuorten osallistumisesta Move! -mittauksiin. Toisaalta havaittiin, että tieto mittausten merkityksestä oppilaiden hyvinvoinnille ja toimintakyvylle ei ollut vielä riittävällä tasolla. Huoltajien tietoisuutta oli parannettu hyödyntämällä mobiilisovellus Wilmaa. Wilman kautta huoltajat olivat saaneet kirjallista tietoa Move! -mittauksista. Huoltajille painatettiin Liikkumisen info -opas tietoisuuden parantamiseksi. Kaupunki oli mukana Move! -aiheisen huoltajavideon suunnittelussa ja toteutuksessa muiden suurten kaupunkien kanssa. Tavoitteena oli, että video valmistuu vuoden 2021 aikana.²⁵⁷

Toimialalta saadun tiedon mukaan Move! -mittausprosessin kehittäminen oli arviointihetkellä syksyllä 2021 kesken. Toimenpiteen toteuttamisen käynnistäminen oli alku kaupunkiyhteiselle kehitystyölle syksyllä 2021. Toimenpiteen 58. mittarit otettiin käyttöön vuonna 2020. Mittareille ei määritelty aikatavoitteita. Jos ensimmäisen mittarin lukuja tarkasteltaisiin vuosien 2018 ja 2020 välillä, luvut olisivat parantuneet. Vuonna 2018 osuus 5. luokkalaisista, jotka toteuttivat Move! -mittauksen oli 54 prosenttia ja vastaava luku vuonna 2020 oli 78 prosenttia. Vuonna 2018 osuus 8. luokkalaisista, jotka toteuttivat Move! -mittauksen oli 61 prosenttia ja vastaava luku vuonna 2020 oli 76 prosenttia.²⁵⁸ Toimenpiteen 58. mittarin arviointiin saatiin lisätietoja alkuvuodesta 2022.²⁵⁹ Kansalliset tulokset Move! -mittauksista saadaan vuosittain joulukuussa. Joulukuun 2021 tulosten perusteella niiden 5. – ja 8. luokkalaisten osuus, jotka toteuttavat Move! -mittaukset oli kasvanut²⁶⁰. Toimenpiteen ensimmäinen mittari toteutui suunnitellusti.

Toimenpiteen 58. toinen mittari oli "kaupunkiyhteiseen sähköpostiin tulleiden yhteydenottojen määrä". Kaupunkiyhteiseen sähköpostiin move.kasko@hel.fi tulleiden yhteydenottojen määrä oli vähäinen molempina vuosina 2020 ja 2021. Yhteydenottoja aikavälillä elokuu 2020 ja syyskuu 2021 oli 17 kappaletta. Mittarin tavoite täyttyi, jos

²⁵⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁵⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäälliköltä 4.2.2022 saatu lisätieto.

²⁵⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁵⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁵⁹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäälliköltä 4.2.2022 saatu lisätieto.

²⁶⁰ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäälliköltä 4.2.2022 saatu lisätieto.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

saapuneiden yhteydenottojen määrä vähenee edellisestä vuodesta. Yhteydenottojen määrän väheneminen indikoi käyttäjille, että mittauksen toteuttaminen ja Move! -prosessi oli aikaisempaa paremmin sisäistetty eri toimijoiden taholta.²⁶¹ Toimenpiteen 58. toisen mittarin arviointiin saatiin lisätietoja alkuvuodesta 2022. Saadun lisätiedon mukaan kaupunkiyhteiseen Move! -sähköpostiin tulleiden yhteydenottojen määrää seurataan ajantasaisesti.²⁶² Toimenpiteen toinen mittari toteutui suunnitellusti.

Kolmannen mittarin tavoitteena oli kasvattaa kouluterveystarkastuksen tietojärjestelmään kirjattujen Move! -mittauksen tulosten prosenttiosuutta. Mittarin seuranta haittasi tietojärjestelmien heikkous. Move! -mittauksen tuloksia oli tarkoitus seurata kouluterveystarkastuksen Pegasos-potilastietojärjestelmässä. Järjestelmään ei ole voinut kirjata Move! -mittauksen tuloksia, koska järjestelmässä ei ole tälle tiedolle rakenteellista paikkaa. Uuteen Apotti -asiakastietojärjestelmään tiedot voidaan kirjata, mutta kirjauksia voidaan tehdä ensimmäisen kerran vasta syksyllä 2021. Arviointihetkellä sekä mittaukset että laajat kouluterveystarkastuksen olivat vielä kesken.²⁶³ Toinen haaste mittarin toteutumisen seurantaan oli, että vain osa lasten ja nuorten Move! -mittaustuloksista päätyi kouluterveystarkastuksen käyttöön huoltajan luvalla.²⁶⁴ Kolmannen mittarin toteumaa vuodelta 2021 ei arviointihetkellä vielä voitu arvioida.

Yhteenvedon mittareista voidaan todeta, että mittarit otettiin käyttöön vasta vuonna 2020. Toimialalta saadun tiedon mukaan mittareita tullaan seuraamaan kerran vuodessa. Seurannassa tarkastetaan mittareiden arvojen toteutuminen toivottuun suuntaan. Toimialan antaman arvion mukaan toimenpiteen 58. kaikki mittarit eivät ole kehittyneet tavoitteen mukaisesti vuoden aikana.²⁶⁵ Kaikki mittaustulokset eivät päätyneet seurantatilastoihin.

Move! -mittaukset paransivat tietoa lasten ja nuorten fyysisestä toimintakyvystä

Toimenpiteen vaikutuksena oli, että sen toteuttaminen lisäsi toimialojen yhteistä tekemistä ja ymmärrystä oppilaiden liikkumisen tärkeydestä. Toimialat muodostivat jäsenetymän kokonaiskuvan liikkumisen kehittämistä vaativista toimenpiteistä. Toimenpiteen toteuttaminen osaltaan vaikutti mittauksiin osallistuneiden oppilaiden määrään. Move! -mittauksiin osallistuneiden 5. ja 8 -luokkalaisten osuus oli kasvanut vuodesta 2018 vuoteen 2020 välisenä aikana 60 prosentista lähes 80 prosenttiin. Move! -mittauksen myötä tietoperusta huoltajien sekä lasten ja nuorten näkemyksistä oli parantunut. Mittauksen myötä oli saatu kattavampaa tietoa lasten ja nuorten todellisesta fyysisestä toimintakyvystä. Kerätyn tiedon avulla toimintaa on mahdollista kehittää tietoperusteisesti.²⁶⁶

Toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä yhteistyötä rakennettiin kaupunkiyhteisessä ohjausryhmässä, vuorovaikutuksessa valtionhallinnon sekä suurten kaupunkien kanssa Move! -kehitystyössä. Yhteistyö oli aktiivista ja ratkaisukeskeistä. Tuotetun

²⁶¹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁶² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäälliköltä 4.2.2022 saatu lisätieto.

²⁶³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁶⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäälliköltä 4.2.2022 saatu lisätieto.

²⁶⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁶⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

tiedon levittäminen, käytännön työn jalkauttaminen, opettajien ja lasten tarvetta vastaavien materiaalien luominen ja aito asioista sopiminen, ovat kuitenkin vielä kesken.²⁶⁷

Move! -mittaustulosten tiedonkulku ja viestintä oli heikkoa

Kehittämiskohteena toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä tunnistettiin useita asioita. Näitä olivat toiminnan rakenteen sekä johdon, työntekijöiden ja muiden toimijoiden roolien nykyistä tarkempi jäsentäminen. Kehittämiskohteena nähtiin lisäksi perusopetuksen, kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon välisen yhteistyön vahvistaminen. Tulevaisuudessa kehittämistä on tarpeen kohdistaa tukitoimenpiteitä toimintakyvyltään tukea tarvitsevien oppilaiden liikkumiseen. Näitä toimenpiteitä tulee kehittää yli toimialarajojen. Move! -mittausjärjestelmän linkittäminen osaksi koulujen oppilashuollon rakennetta ja vuosikelloa ovat vielä kehittämistyön alla. Isossa organisaatiossa myös tiedonkulku ja viestintä vaativat kehittämistä ja resursseja. Esimerkiksi Move! -mittaustulosten viestiminen koulusta kotiin ja takaisin kouluterveydenhuoltoon oli ollut heikkoa. Huoltajien lupa mittaustulosten siirtoon kysyttiin ensimmäistä kertaa vuonna 2021. Lupa kysyttiin sähköisesti Wilma -järjestelmässä.²⁶⁸

Move! -mittaustulosten hyödyntäminen nähtiin tärkeänä

Liikkumishjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Toimenpiteen 58 toteuttaminen edisti Move! -ohjelman tavoitetta kannustaa lapsia ja nuoria omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Lisääntyneen tietoisuuden ansiosta huoltajat ja opettajat ymmärtävät Move! -mittaukset kokonaisvaltaisen fyysisen toimintakyvyn parantamisena sekä liikkumiseen kannustamisena eikä pelkkänä mittauksena. Jatkossa Move! -mittaustulosten siirtyminen myös kouluterveydenhuoltoon parantaa tulosten systemaattista hyödyntämistä terveystarkastuksissa lasten ja huoltajien kanssa.²⁶⁹

Taulukko 25. Liikkumishjelman 2018–2021 toimenpide 61²⁷⁰.

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Toimenpide 61: Kaupunkiyhteinen tavoite 2021: Lasten ja nuorten harrastamisen mahdollisuuksia parannetaan ja lisätään tietoisuutta oman alueen vapaa-ajan toiminnoista. ²⁷¹	Helsingin Harrastamisen mallissa mukana olevien koulujen määrä. 2021	

²⁶⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁶⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁶⁹ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷⁰ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>

²⁷¹ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions/61>

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpide ja vastuutaho	Mittari ja aikataulu	Arvio toimenpiteen mittarin toteutumisesta
Vastuutaho: Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sosiaali- ja terveystoimiala, kaupunkiympäristön toimiala sekä kaupunginkanslia.		

Tiivistelmä toimenpiteen 61 toteutumisesta mittareiden perusteella: Toimenpide ja mittari toteutui, koska kaikki Helsingin 102 peruskoulua olivat mukana Helsingin harrastamisen -malli mukaisessa toiminnassa loppuvuonna 2021.

Kaikki peruskoulut mukana Helsingin harrastamisen -malli toiminnassa

Toimenpidettä 61. toteutettiin kirjaamalla lasten ja nuorten harrastamiseen liittyvä tavoite vuonna 2021 yhdeksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn kärkitavoitteeksi. Tavoite lasten ja nuorten harrastamisen lisäämiseksi kirjattiin kaikkien toimialojen talousarvioihin. Tietoisuutta harrastusmahdollisuuksista lisättiin peruskoulujen sisäisen ja ulkoisen viestinnän avulla. Viestinnässä hyödynnettiin asiakas- ja kumppaniviestintää. Yläasteikäisille harrastusmahdollisuuksista viestittiin myös sosiaalisen median avulla.²⁷²

Vuonna 2021 toimenpiteen mittarin toteuttaminen kehittyi vuoden alussa koronapandemiasta johtuen hitaasti. Helsingin harrastamisen malli mukaisessa toiminnassa oli alkuvuonna 2021 mukana 21 peruskoulua. Loppuvuonna 2021 kaikki Helsingin 102 peruskoulua olivat mukana mallin mukaisessa toiminnassa. Muutamissa ruotsinkielisissä kouluissa mallin mukainen harrastaminen alkoi myöhemmin kuin suomenkielisissä kouluissa. Vuoden 2021 aikana kaikissa Helsingin peruskouluissa oli mahdollisuus harrastaa useita liikunnallisia ja kulttuurisia harrastuslajeja. Lisäksi tarjolla oli ollut digitaalisia harrastusryhmiä.²⁷³

Harrastusten ohjaajista oli pulaa

Toimenpiteen toteuttaminen alkoi vuonna 2021 ja tästä syystä vaikutuksia oli arviointihetkellä syksyllä 2021 liian aikaista arvioida. Koronapandemia vaikutti lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien toteuttamiseen. Vuoden 2021 aikana tavoitettiin arvioiden mukaan runsas 4000 kohderyhmään kuuluvaa lasta ja nuorta. Seuraavalle vuodelle 2022 tavoitetasoa oli nostettu ja pitkällä tähtäimellä tavoitteena oli saada 45 000 kohderyhmään kuuluvaa lasta ja nuorta mukaan toimintaan. Tulevaisuudessa tavoitetason saavuttaminen edellyttää resurssien lisäämistä.²⁷⁴

²⁷² Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön kirjalliset vastaukset sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷⁴ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä yhteistyötä tehtiin koulujen, harrastustoiminnan tuottajien, oppilaiden, huoltajien ja pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa. Harrastustoiminnan tuottajat voivat olla yksityisiä toimijoita, jotka eivät tunne kaupungin toimintaa. Uusien toimijoiden perehdyttäminen ja neuvominen aiheutti paljon lisää työtä. Ison uuden mallin, Helsingin harrastamisen mallin, lanseeraaminen vei paljon aikaa ja muuta resurssia. Haasteellista oli löytää riittävästi ammattitaitoisia harrastusten ohjaajia kaikille kouluille ja ryhmille.²⁷⁵

Harrastamisen yhdenvertaisuus haasteena

Toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä kehittämiskohteena tunnistettiin lasten ja nuorten harrastamisen yhdenvertaisuuden toteutuminen. Harrastamisen esteiden juurisyiden tunnistaminen nähtiin kehittämiskohteena. Ratkaisuna harrastusmahdollisuuden saamiseksi jokaiselle lapselle ja nuorelle, pyrittiin tunnistamaan erilaisia harrastamisen kohderyhmiä. Kohderyhmän harrastustoimintaa kehitettiin moniammatillisesti yhdessä nuorisotyön etsivän harrastustoiminnan ja kouluvalmentajien kanssa. Oppilaat, joilla ei ole harrastusta tai harrastaminen oli vähäistä saivat maksuttomia, laadukkaita ja omia toiveita vastaavia harrastuksia omalle koululleen. Toiminnasta keväällä 2021 kerätyn asiakaspalautteen mukaan, kohderyhmän asiakkaita, joilla ei ole harrastusta oli tavoitettu hyvin.²⁷⁶

Kehittämiskohteena tunnistettiin myös toimivan harrastusten ilmoittautumisjärjestelmän löytäminen. Ilmoittautumisjärjestelmän tulisi sopia erilaisille järjestelmän käyttäjille ja myös kiireisille yksinhuoltajavanhemmille, luku- ja kirjoitustaidottomille sekä huonosti suomen kieltä osaaville lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen. Koulujen lukitusjärjestelmät tuottivat ongelmia harrastamiselle. Pääsy harrastustiloihin kouluille oli haitannut lasten ja nuorten harrastustoimintaa. Lisäksi Helsingin harrastamisen -malli oli volyymiltaan valtava ja ongelmaksi muodostui löytää harrastusten ohjaajia. Harrastusten ohjaajien rajattu työaika koettiin haasteellisena.²⁷⁷

Tavoitteena tukea lasten ja nuorten liikunnallista elämäntapaa

Liikkumishjelman tavoitealue viisi mukaan ”riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista”. Toimenpiteen toteuttamisen myötä lasten ja nuorten harrastuksia toteutettiin kolmen teeman mukaisesti. Teemat olivat liikunta-, kulttuuri- ja muut harrastukset, kuten esimerkiksi digitaaliset harrastukset. Erityisesti liikuntaharrastuksia vahvistettiin ja niitä pyrittiin järjestämään jokaisessa koulussa. Jokaiselle oli pyritty löytämään mieluisa liikkumismuoto. Tavoite oli ja myös tulevaisuudessa on tukea lasten ja nuorten liikunnallista elämäntapaa ja arkea.²⁷⁸

²⁷⁵ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷⁷ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön kirjalliset vastaukset sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

²⁷⁸ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nuorisotyön projektipäällikön kirjalliset vastaukset sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

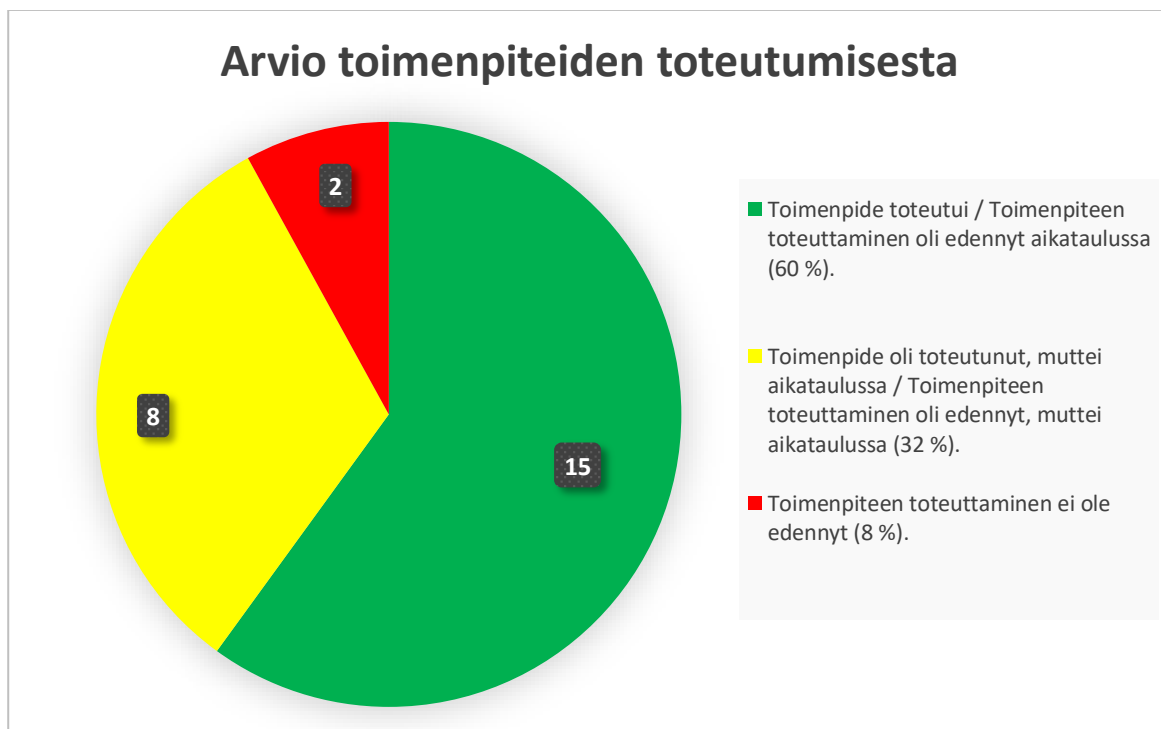
ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

2.5 Toimenpiteiden toteutuminen, vaikutukset ja kehittämiskohteet

Mittareiden sopimattomuus ja koronapandemia vaikeuttivat liikkumisohjelman mittareiden toteutumista

Toimenpiteiden toteutumisia arvioitiin toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste määritteli, miten toimenpiteen arvioitiin toteutuneen. Jos toimenpiteellä oli useampi mittari, toimenpiteen toteutuminen arvioitiin toimenpiteelle asetetun heikoimmin toteutuneen mittarin perusteella. Arviointi käsitteli kolmea tavoitealuetta, jotka kohdistuivat lasten ja nuorten liikkumiseen sekä liikkumisympäristön kannustavuuteen ja houkuttelevuuteen, jotka sisälsivät yhteensä 25 toimenpidettä. Kuvioon 2 on koottu yhteenvetoarvio kaikkien 25 toimenpiteen toteutumisesta. Toimenpiteiden toteutumisia arvioitiin kolmiportaisella väriasteikolla. Kuvion 2. perusteella voidaan havaita, että 15 toimenpidettä toteutuivat tai toimenpiteiden toteuttaminen oli edennyt aikataulussa. Lisäksi kahdeksan toimenpiteen toteuttaminen oli ollut aikataulusta myöhässä. Näistä kahdeksasta myöhästyneestä toimenpiteestä yksi oli toteutunut ja seitsemän muun toimenpiteen toteuttaminen oli vielä kesken. Kyseisissä toimenpiteissä koulupihojen toiminnallisuuden kartoitustyön, pyöräväylien rakentamisen, pyrkimys kaupunkipyörien käytön lisäämiseen sekä nykytilan arvioinnin jalkauttamisen havaittiin olevan vielä kesken eräisiä. Lisäksi toiminnallisia toisen asteen oppilaitoksien liikuntapäiviä ei toteutettu aikataulussa vuonna 2021 kahdessa eri toimenpiteessä, koska koronapandemia esti toteuttamisen. Myös Move! -mittausten kehittäminen oli vuonna 2021 vielä kesken eikä toimenpiteen kaikkien mittareiden toteumaa voitu arvioida. Lisäksi kahden toimenpiteen toteuttaminen ei ole edennyt toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

Kuvio 2. Yhteenvetoarvio toimenpiteiden toteutumisesta

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuvion 2. punaista väriä osoittavien toimenpiteiden 30 ja 33 mittarit eivät toteutuneet. Toimenpiteen 30 mittarin kehittämisestä luovuttiin, koska jälkikäteen havaittiin, että Neuvokas perhe -kortti ei ollut toimiva väline seurata perheiden elintapaohjausta. Toimenpiteen 33 mittari jäi toteutumatta, koska ISO-BMI (ylipaino) -mittarin sisältö muuttui eikä vertailutietoja edellisiltä vuosilta ollut saatavilla.

Kaikilla mittareilla ei ollut tavoitetasoa

Arvioinnissa havaittiin, että kaikille liikkumisohjelman toimenpidekohtaisille mittareille ei ollut asetettu tavoitetasoa. Mittarille asetettu tavoitetaso helpottaisi mittarin seurantaan sekä voisi edistää paremmin myös tavoitteisiin pääsemistä. Myös liikkumisohjelman projektipäällikön mukaan varsinkin toiminnallisille mittareille olisi ollut tärkeää asettaa tavoitetasot.²⁷⁹ Toiminnallisilla mittareilla viitataan toimenpidekohtaisiin mittareihin, joilla voidaan esimerkiksi määrällisesti seurata toimenpiteen etene- mistä.²⁸⁰ Liikkumisohjelman toimenpiteiden todettiin olevan usein kokeilunomaisia sekä uusien toimintamallien käyttöönottamisen johdosta myös vaikeasti ennustetta- vissa, minkä vuoksi tavoitetasojen asettaminen koettiin haastavaksi. Toimenpidekoh- taiset mittarit saattoivat olla tavoitteiltaan asetettuina kyllä tai ei -tyyppisiä sellaisissa toimenpiteissä, joihin mittarit eivät hyvin soveltuneet. Lisäksi määrälliset tavoitteet saattoivat puuttua mittareista kokonaan.²⁸¹ Esimerkiksi toimenpiteen 22 mittariksi oli asetettuna Helsinkiin sovellettujen parhaiden käytäntöjen lukumäärä pyöräliikenteen edistämiseksi. Tässä tapauksessa siis varsinaista määrällistä tavoitetasoa ei ollut mittarille asetettuna.²⁸² Lisäksi tavoitetasojen asettamisen haasteeksi todettiin puut- teet tilastoinnissa sekä tietojen keräämisessä, vaikkakin tietoja on osakseen saatu toimeenpanon yhteydessä kerättyä.²⁸³ Näiden haasteiden ehkäisemiseksi esimer- kiksi sosiaali- ja terveystoimialalla käyttöönotettuun Apotti-järjestelmään on pyritty kirjaamaan rakenteellista liikkumistietoa sekä indikaattoreita. Lisäksi Liikkuva var- haiskasvatus -ohjelman nykytilan arviointien käyttöönottoa on kasvatuksen ja koulu- tuksen toimialalla edistetty. Tällä ohjelmalla voitaisiin esimerkiksi osaltaan helpottaa tavoitetasojen hyödyntämistä mittareissa tulevaisuudessa.²⁸⁴

Tietoisuus liikkumisen tärkeydestä lisääntyi

Liikkumisen positiivisen vaikutuksen laajempi tiedostaminen koko kaupunkiorgani- saation tasolla on koettu yhdeksi liikkumisohjelman tärkeimmäksi tulokseksi.²⁸⁵ Liik- kumisen positiivisen vaikutuksen tiedostamisen lisääminen on edellyttänyt esimer- kiksi kampanjointia, luennointia, kouluttamista sekä neuvontaa.²⁸⁶ Liikkumisohjelman toimenpiteiden todettiin edesauttaneen myös liikkumisen yhdistämistä toimialojen perustehtävien kanssa. Liikkumista edistäviä kirjauksia on esimerkiksi lisätty uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisen koulu-

²⁷⁹ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁸⁰ <https://liikkumisvahti.hel.fi/indicators>. Luettu 18.1.2022.

²⁸¹ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁸² Helsingin kaupungin Liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

²⁸³ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön 4.2.2022 antamat lisätiedot.

²⁸⁴ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁸⁵ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁸⁶ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön 4.2.2022. antamat lisätiedot.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

tuksen oppilaitosten toimintasuunnitelmiin lukuvuodelle 2021–2022. Lisäksi toimenpiteiden vaikutuksesta helsinkiläisten edellytykset liikkua ovat parantuneet, kun kaupunkiympäristöä on muovattu liikkumista suosivaksi. Esimerkiksi koulupihojen ja leikkipuistojen²⁸⁷ liikkumisolosuhteita on parannettu ja pyöräilymahdollisuuksia on kasvatettu kiinnittäen huomiota myös talvisiin pyöräilyolosuhteisiin.²⁸⁸

Ihmisten liikkumisen kehitystä on seurattu liikkumisohjelman aikana erilaisin mittarein, ja tähän mennessä yksi liikkumista koskeva muutos on ollut esimerkiksi kävelyn kulkumuoto-osuuden kasvu 39 prosentista (2019) 52 prosenttiin (2020). Kasvun yhtenä merkittävänä selittävänä tekijänä arvioitiin olevan koronapandemia, joka on vähentynyt julkisen liikenteen käyttöä. Myös pienten lasten liikkumista on tutkittu liikemittareilla vuosien 2020-2021 aikana ja tulosten pohjalta havaittiin, että lähes kaikki 4–6-vuotiaat lapset saavuttivat 3 tunnin liikkumissuosituksen. Lisäksi vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan 4.-, 5.-, 8.- ja 9.-luokkalaisten sekä lukiolaisten tunnin päivittäin liikkuvien määrä on kasvanut verrattaessa vuoteen 2019. Toisaalta kouluterveyskyselyn mukaan vähän hengästyttävää liikuntaa harrastavien koululaisten osuus on taas kasvanut entisestään. Lisäksi myös 5.- ja 8.-luokkalaisten fyysisen toimintakyvyn tulokset ovat osoittaneet, että muiden ikäluokkien lailla myös koululaisten fyysinen kestävyyskunto on heikentynyt. Etenkin koronapandemian nähtiin olevan yksi ihmisten liikkumiseroja kärjistävä tekijä. Toisaalta pysyviä muutoksia ihmisten liikkumiskäyttämisessä todettiin haastattelun perusteella olevan aikaista arvioida ja vaikutukset esimerkiksi lasten elintapoihin saattavat näkyä vasta vuosikymmenten kuluttua.²⁸⁹

Liikkumisohjelman haasteet ja kehittämiskohteet

Haasteena liikkumisohjelman toteuttamisessa todettiin liikkumisohjelman projektipäällikön mukaan olevan se, että resurssit kaikenikäisten liikkumisen kehittämiseksi ovat olleet tavoitteisiin nähden verrattain pienet ja aikajänne lyhyt.²⁹⁰ Vaikutusmahdollisuudet elintapojen muuttamiseen yksittäisen kaupungin ohjelman avulla nähtiin rajallisina.²⁹¹ Myös yksittäisten toimenpiteiden tarkastelussa havaittiin, että toimenpiteiden toteuttamisen haasteina on koettu rajalliset resurssit. Esimerkiksi talvihoidon ylläpidon niukat resurssit todettiin toimenpiteessä 23 haasteellisina asetettujen talvihoidon nykyistä laajempien tavoitteiden vuoksi.²⁹² Liikkumisohjelman toimenpiteet koettiin osaltaan myös tavoitavuudeltaan rajallisiksi ja kokeilunomaisiksi. Myös liikkumisohjelman eri projektien ja tavoitteiden laajentaminen sekä juurruttaminen nähtiin haastavana. Tulevaisuuden näkökulmasta taas tuotiin esille, että toimenpiteiden toteuttamisessa olisi liikkumisohjelman projektipäällikön mukaan hyvä lisätä entistä enemmän resursseja ja pyrkiä kohdistetumpiin toimenpiteisiin. Erityisesti toimenpiteitä todettiin olevan hyvä kohdistaa kaikista vähiten liikkuvien aktivoimiseen.²⁹³

²⁸⁷ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

²⁸⁸ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁸⁹ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁹⁰ Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikön 4.2.2022 antamat lisätiedot.

²⁹¹ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁹² Kaupunkiympäristön toimialan pyöräliikenteen koordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

²⁹³ Liikuntajohtajan ja liikkumisohjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Arvioinnissa tunnistettiin liikkumishjelman toteuttamisessa muutamia kehittämisskohteita. Kehittämiskohteet vaihtelivat toimialoittain ja toimialojen sisälläkin esimerkiksi kouluittain. Eräänä kehittämiskohteena havaittiin lasten ja nuorten harrastuksiin liittyvä tiedotus ja viestintä. Arvioinnin perusteella tiedottaminen avustuksilla järjestettävästä harrastustoiminnasta oli liian vähäistä. Kansalaisjärjestöt toivoivat palautekyselyissä kaupungilta viestinnällistä apua liikuntahankkeiden ja harrastusten tiedottamiseen liittyen. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan toteutuminen edellyttää hyvää viestintää ja tiedottamista harrastustoiminnasta.

Myös koronapandemia on vaikuttanut liikkumishjelman toimenpiteiden toteuttamiseen eri tavoin. Esimerkiksi verkostoitumisen todettiin hankaloituneen niin paikallisesti kuin kansainvälisestikin, kun paikan päällä pidettävät kohtaamiset ovat vähentyneet merkittävästi. Lisäksi ohjelman kehittämistoimintaan osallistuminen on ollut rajallista, sillä etenkin sosiaali- ja terveystoimialan ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan henkilöstöön on kohdistunut työkuormitusta. Myös muutamat toimet ovat jääneet koronapandemian vuoksi toteuttamatta. Esimerkiksi pienten lasten liikkumiseen tarkoitettua aluetason yhteistoimintamallia ei voitu toteuttaa. Lisäksi pienten lasten ja koululaisten huoltajille toteutetun kampanjan tuloksia ja vaikutuksia ei ole voitu arvioida neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa. Koronapandemia on vaikuttanut erityisesti sisätiloissa tapahtuvaan liikunnan harrastamiseen sekä hankaloittanut Helsingin harrastamisen malli -hankkeen käynnistämistä.²⁹⁴

2.6 Aukastyytyväisyys ja liikunnan taloudelliset panostukset

2.6.1 Helsinkiläiset olivat tyytyväisiä liikuntapalveluihin

Yksi merkittävimmistä helsinkiläisten liikuntaan liittyvistä aukastyytyväisyyskyselyistä on nimeltään Kaupunki- ja kuntapalvelut (KAPA) -tutkimus, joka toteutettiin vuonna 2020. Kyseessä on valtakunnallinen FCG Konsultointi Oy:n joka neljäs vuosi toteuttama tutkimus, jossa selvitetään laaja-alaisesti kuntalaisten tyytyväisyyttä julkisiin palveluihin ja asumiseen kaupungissa.²⁹⁵ Vuoden 2020 kyselyyn osallistui seitsemän eri kaupunkia, ja Helsingistä kyselyyn vastasi 1711 henkilöä.²⁹⁶ Liikuntapalveluista tutkimuksessa arvioitiin urheilu- ja pelikenttiä, ulkoilualueita ja puistoja, kuntosaloja ja ulkoilureittejä, uimarantoja ja maauimaloita, uimahalleja, sisäliikuntatiloja sekä liikuntapalveluista tiedottamista.²⁹⁷

Kyselytutkimuksen vastausten perusteella kuviosta 3. voidaan havaita, että helsinkiläiset olivat tyytyväisiä liikuntapalveluihin. Eniten tyytyväisyyttä liikuntapalveluista koettiin kuntosaloista ja ulkoilureiteistä sekä ulkoilualueista ja puistoista. Eniten parannettavaa koettiin taas liikuntapalveluiden tiedottamisessa, jossa arviot olivat hieman laskeneet myös edelliseen vuoden 2016 kyselytutkimukseen verrattuna. Kuviosta 3. voidaan lisäksi havaita, että tyytyväisyys liikuntapalveluihin oli keskimääräisesti kasvanut 2000-luvun aikana. Kyselytutkimuksen tulosten perusteella Helsingissä ollaan

²⁹⁴ Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

²⁹⁵ Liikuntajohtajan ja liikkumishjelman projektipäällikön haastattelu 26.10.2021.

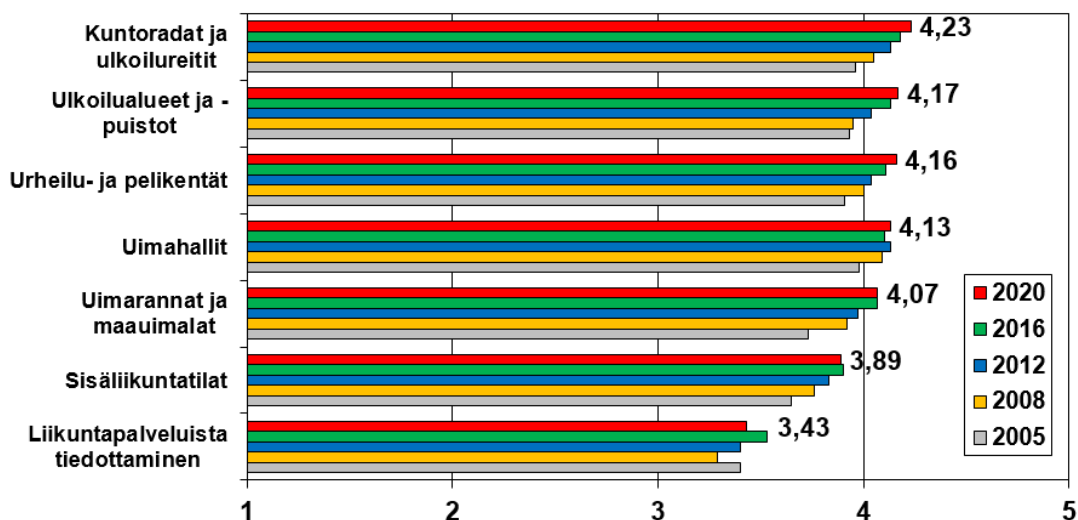
²⁹⁶ Kaupunki- ja kuntapalvelut 2020, FCG konsultointi Oy:n tutkimus.

²⁹⁷ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynniltä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 16.11.2021 saadut tiedot.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

myös keskimääräistä tyytyväisempiä liikuntapalveluihin verrattaessa niitä kaikkiin muihin kyselyssä mukana olleisiin Suomen suuriin kaupunkeihin.²⁹⁸

Kuvio 3. Helsinkiläisten tyytyväisyys (1–5) liikuntapalveluihin. Keskiarvovastaukset vuosina 2005, 2008, 2012, 2016 ja 2020.²⁹⁹

2.6.2 Liikuntaan tehtyt taloudelliset panostukset olivat merkittäviä

Helsingin kaupungin taloudelliset panostukset liikuntaa ovat kasvaneet vuosien 2018–2021 aikana. Liikunnan käyttötalouden määrärahat ovat kehittyneet vuosien 2018–2020 tilinpäätöksien ja vuoden 2021 tulosbudjetin sekä vuoden 2022 talousarvioennusteen mukaan alla olevassa kuviossa esitetyllä tavalla. Myös irtaimen omaisuuden (investointien) määrärahat ovat kasvaneet viime vuosien aikana (kuvio 4). Investointimäärärahojen käyttö oli toteutunut budjetoidusti.³⁰⁰

Käyttömenot 1000 eur					
Vuosi	2018TP	2019TP	2020TP	2021TB	2022TAE
Liikunta	68 916	70 271	70 860	74 847	77 819
Investoinnit euroa					
Vuosi	2018	2019	2020	2021	
Liikunta *	1 005 000	1 115 412	1 136 000	1 330 670	

* Lisäksi kaupunkiympäristön toimialalla tehdään investointeja liikkuntapaikkoihin 9 ME vuodessa.

Kuvio 4. Liikunnan käyttötalouden ja irtaimen omaisuuden (investoinnit) määrärahat 2018–2022.

²⁹⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynniltä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 16.11.2021 saadut tiedot.

²⁹⁹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynniltä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 16.11.2021 saadut tiedot.

³⁰⁰ Haastattelu liikuntatoimessa 26.10.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Helsingin kaupungin talousarvion 2021 mukaan liikunnan yksikkökustannukset vuodelle 2021 oli 116,9 euroa/asukas sisältäen järjestö- ja laitospalvelut³⁰¹. Vuoden 2020 vastaava luku vuoden 2020 tilinpäätöksen mukaan oli 121,8 euroa/asukas³⁰². Edellä mainittujen avustusten lisäksi yksikkökustannukset pitävät sisällään liikuntapaikkojen, ulkoilupalveluiden ja liikuntaan aktivoinnin kustannukset sekä tulot. Yksikkökustannukset lasketaan kaavalla "liikuntapalvelukokonaisuuden nettomenot + laitospalvelut". Hallinnon kustannukset vieroitetaan mukaan avustuskorjattujen menojen suhteessa.³⁰³

³⁰¹ Helsingin kaupungin talousarvio 2021 ja taloussuunnitelma 2021-2023, s. 270.

³⁰² Helsingin kaupungin tilinpäätös 2020, s. 99.

³⁰³ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle 16.11.2021 saadut tiedot.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Arvioinnin pääkysymyksenä oli, ovatko Helsingin liikkumishjelmaa koskevat tavoitteet toteutuneet. Arvioinnin perusteella tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Tavoitteiden toteutumista tarkasteltiin arvioimalla, miten Helsingin liikkumishjelman tavoitealueiden mukaiset toimenpiteet olivat toteutuneet toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisaste siten määritteli, miten toimenpide oli toteutunut. Toimenpiteiden toteutumisia arvioitiin kolmiporaisella väriasteikolla. Suurin osa tarkasteltavista liikkumishjelman toimenpiteistä oli ajoitettu toteutettavaksi viimeistään vuoteen 2021 mennessä. Lisäksi osa toimenpiteistä oli aikataulutettu toteutumaan vasta vuoteen 2025 mennessä, joten kyseiset toimenpiteet olivat vielä arvioinnin tarkasteluhetkellä kesken.

Toimenpide oli toteutunut tai toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt aikataulussa 15 toimenpiteen (60,0 prosenttia) osalta. Toimenpide oli toteutunut, muttei aikataulussa tai toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt, muttei aikataulussa kahdeksan toimenpiteen (32,0 prosenttia) osalta. Lisäksi kahden (8,0 prosenttia) toimenpiteen toteuttaminen ei ollut edennyt toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella.

Arvioinnin perusteella voidaan todeta, että kaupunkiympäristön ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialat olivat toteuttaneet hyvin tavoitealueen 11 toimenpidettä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan. Kyseisen tavoitelueen toimenpiteiden toteuttaminen oli edennyt vähintään aikataulussa seitsemän toimenpiteen osalta ja neljän toimenpiteen osalta toimenpide oli vähintään edennyt, muttei aikataulun mukaisesti.

Toimialat olivat toteuttaneet lasten liikunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumista edistäviä tavoitealueen neljää toimenpidettä pääosin hyvin. Tavoitealueen toimenpiteiden toteuttaminen oli edennyt vähintään aikataulussa kahden toimenpiteen osalta ja yhden toimenpiteen toteuttaminen oli myös edennyt, muttei aikataulussa. Yhden toimenpiteen toteuttaminen ei ollut edennyt, koska kyseisen toimenpiteen mittarin kehittämisestä luovuttiin. Mittarin kehittämisestä luovuttiin, koska jälkikäteen havaittiin, että Neuvokas perhe -kortti ei ollut toimiva väline perheiden elintapaohjauksen seurantaan.

Arvioinnin perusteella voidaan todeta, että toimialat olivat toteuttaneet lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikunnallisuuden edistämisen tavoitealueen kymmentä toimenpidettä pääosin hyvin. Tavoitealueen kuuden toimenpiteen toteuttaminen oli edennyt vähintään aikataulussa. Kolmen toimenpiteen osalta toimenpide oli vähintään edennyt, muttei aikataulun mukaisesti. Lisäksi yhden toimenpiteen toteuttaminen ei ollut edennyt toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Tämän toimenpiteen mittari jäi toteutumatta, koska ISO-BMI (ylipaino) -mittarin sisältö muuttui, eikä vertailutietoja edellisiltä vuosilta ollut saatavilla.

Arvioinnissa havaittiin, että kaikille liikkumishjelman toimenpidekohtaisille mittareille ei ollut asetettu tavoitetasoa. Mittarille asetettu tavoitetaso helpottaisi mittarin seurantaan sekä voisi edistää paremmin myös tavoitteisiin pääsemistä. Toimenpidekohtaiset mittarit saattoivat olla tavoitteiltaan asetettuina kyllä- tai ei -tyyppisiksi mittareiksi sellaisissa toimenpiteissä, joihin mittarit eivät hyvin soveltuneet. Lisäksi mää-

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

rälliset tavoitteet saattoivat puuttua kokonaan mittareista. Liikkumishjelman toimenpiteiden todettiin olevan usein kokeilunomaisia sekä uusien toimintamallien käyttöönottamisen johdosta vaikeasti ennustettavissa, minkä vuoksi tavoitetasojen asettaminen koettiin haastavaksi. Lisäksi tavoitetasojen asettamisen haastavuutta lisäsivät puutteet tilastoinnissa tai tietojen keräämisessä.

Liikkumisen positiivisen vaikutuksen laajempi tiedostaminen koko kaupunkiorganisaation tasolla oli koettu yhdeksi liikkumishjelman tärkeimmäksi tulokseksi. Liikkumishjelman toimenpiteet ovat edesauttaneet myös liikkumisen yhdistämistä toimialojen perustehtävien kanssa. Esimerkiksi liikkumista edistäviä kirjauksia oli lisätty uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisen koulutuksen oppilaitosten toimintasuunnitelmiin lukuvuodelle 2021–2022. Lisäksi toimenpiteiden vaikutuksesta helsinkiläisten edellytykset liikkua olivat parantuneet, kun kaupunkiympäristöä on muovattu liikkumista suosivaksi. Esimerkiksi koulupihojen ja leikkipuistojen liikkumisolosuhteita oli parannettu. Myös pyöräilymahdollisuuksia on laajennettu rakentamalla pyörävyliä sekä lisäämällä kaupunkipyöriä ja pyörätelineitä kiinnittäen huomiota myös talvisiin pyöräilyolosuhteisiin.

Arvioinnin perusteella liikkumishjelman toteuttamisessa havaittiin joitakin kehittämiskohteita. Eräs kehittämiskohde oli harrastustoiminnasta tiedottaminen. Avustuksilla järjestettävästä liikunta- ja harrastustoiminnasta ei tiedotettu riittävästi. Järjestöt toivoivat tiedottamiseen lisääpua kaupungilta. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan toteutuminen edellyttää riittävää ja hyvää viestintää ja tiedottamista harrastustoiminnasta.

Liikkumishjelman toteuttamisen yhtenä haasteena todettiin olevan se, että resurssit eri-ikäisten liikkumisen edistämiseksi olivat verrattain pienet ja aikajänne lyhyt. Myös yksittäisten toimenpiteiden tarkastelussa havaittiin, että toimenpiteiden toteuttamisen haasteiksi oli koettu rajalliset resurssit. Liikkumishjelman toimenpiteiden todettiin myös olevan osaltaan tavoitavuudeltaan rajallisia sekä kokeilunomaisia. Vastaaviin toimenpiteisiin todettiin olevan tärkeää jatkossa lisätä entistä enemmän resursseja ja pyrkiä kohdistetumpiin toimenpiteisiin. Erityisesti kaikista vähiten liikkuvien kaupunkilaisten aktivoimiseen katsottiin olevan hyvä kohdistaa toimenpiteitä.

Liikkumishjelman toteuttamisessa toinen haaste oli koronapandemia. Koronapandemia oli hankaloittanut liikkumishjelman toimenpiteiden toteuttamista esimerkiksi verkostoitumisen näkökulmasta. Lisäksi henkilöstön liikkumishjelman kehittämistoimintaan osallistuminen on ollut rajoitetumpaa. Myös osa tavoitteista ja tapahtumista oli koronapandemian vuoksi jouduttu perumaan. Koronapandemia vaikutti erityisesti sisätiloissa tapahtuvan liikunnan harrastamiseen. Pienten lasten liikemittareiden kanssa toteutetussa liikkumistutkimuksessa havaittiin, että lähes kaikki 4–6-vuotiaat lapset saavuttivat 3 tunnin liikkumissuosituksen. Myös vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan tunnin päivittäin liikkuvien määrä oli monella luokka-asteella kasvanut, mutta toisaalta vähän hengästyttävää liikuntaa harrastavien koululaisten osuus on taas kasvanut entisestään. Koronapandemia onkin nähty yhtenä liikkumiseroja kärkejävänä tekijänä. Liikkumishjelman aikaansaamia pysyviä muutoksia ihmisten liikumiskäyttäytymiseen oli kuitenkin vielä aikaista arvioida. Esimerkiksi alle kouluikäi-

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

siin lapsiin kohdistuvat toimenpiteet voivat vaikuttaa myös lasten aikuisiän liikuntatottumuksiin, joten vaikuttavuus lasten liikkumiseen ja hyvinvointiin voidaan nähdä vasta jopa vuosikymmenten kuluttua.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (Julkl 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

LÄHTEET**Arviointikäynnit ja haastattelut**

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti kulttuurin ja vapaa-ajan toimialle 16.11.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, liikuntajohtaja ja liikumisohjelman projektipäällikkö, haastattelu 26.10.2021.

Sähköpostitiedustelut

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kehittämispalvelujen projektipäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan perusopetuksen palvelupäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 16.9.2021.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johtavan leikkipuisto-ohjaajan vastaus sähköpostitiedusteluun 29.9.2021.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 13.12.2021

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021 ja 24.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektipäällikkön 4.2.2022 antamat lisätiedot.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämis- ja digitalisaatiopalveluiden kehittämisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikunnan projektikoordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala läntisen nuorisotyön projektipäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan liikuntapalvelupäällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan erityissuunnittelijan vastaus sähköpostitiedusteluun 27.9.2021.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kehittämis- ja digitalisaatiopalveluiden yksikön päällikkön vastaus sähköpostitiedusteluun 1.11.2021.

Kaupunkiympäristön toimialan pyöräilykoordinaattorilta sähköpostitse saadut tiedot 17.9.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kaupunkiympäristön toimialan suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 6.10.2021.

Kaupunkiympäristön toimialan liikenneinsinööriltä saadut tiedot 15.9.2021 ja 23.11.2021.

Helsingin kaupungin liikennelaitoksen projekti-insinöörin vastaus sähköpostitiedusteluun 8.10.2021.

Kaupunkiympäristön toimialan pyöräliikenteen koordinaattorin vastaus sähköpostitiedusteluun 17.9.2021.

HSL:n erityisasiantuntijan vastaus sähköpostitiedusteluun 4.10.2021 ja 13.10.2021.

Kaupunkiympäristön toimialan esteettömyysasiamiehen sähköpostitse saadut tiedot 15.9.2021.

Sosiaali- ja terveystoimialan vs. ylihoitajan vastaus sähköpostitiedusteluun 22.9.2021 ja 30.11.2021.

Sosiaali- ja terveystoimialan kouluterveydenhuollon päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Sosiaali- ja terveystoimialan neuvolan ja lapsiperheiden kotipalvelun päällikön vastaus sähköpostitiedusteluun 23.9.2021.

Muut lähteet

Helsingin kaupungin talousarvio 2021 ja taloussuunnitelma 2021-2023, kaupunginvaltuusto 9.12.2020.

Helsingin kaupungin liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018.

Kulttuuri ja vapaa-ajan palveluverkon suunnitteluperiaatteet 2020.

Pyöräliikenteen kehittämisohjelma 2020–2025, kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:31.

Pyöräliikenteen tavoiteverkkojen priorisointi- ja toteuttamisohjelma -raportti.

Pyöräilybarometri 2020, Kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:29.

HSL Kävelystrategia 2018–2025.

HSL Pyöräilyn markkinointistrategia 2016–2020.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulkL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

LIITTEET

Liite 1. Arvioinnin toteuttamissuunnitelma

Arviointiaihe
Liikkumisohjelmaa koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen
Arvioinnin valmistelijat: Timo Valtanen ja Tarja Palomäki
Suunnitelman laatijat: Timo Valtanen ja Kalle Puttonen
Arvioinnin ohjausryhmä: Tarkastuslautakunnan 2. toimikunta
Valmistumisaika (arvio kuukaudesta, jona muistio toimikunnassa): 1/2022
Arviointiaiheen tausta, arvioinnin kohde ja rajaus
Helsingin kaupunkistrategiassa 2017–2021 todetaan, että liikkumattomuus on yksi merkittävimmistä hyvinvointia murentavista tekijöistä. Liikkumisen edistäminen onkin nostettu kaupunkistrategian yhdeksi kärkihankkeista.³⁰⁴ Liikkumista edistäviä toimenpiteinä todetaan kaupunkistrategiassa muun muassa, että ”Helsinki luo kaupunkiin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyörakenteet ja nostaa liikkumisen lisäämisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisenä pilottihankkeeksi. Liikkumista edistetään yhä laaja-alaisemmin kaupungin tuottamilla palveluilla. Kaupunkiympäristöä sekä liikunta- ja kulttuuritarjontaa kehitetään liikkumiseen ja arkiaktiivisuuteen kannustavaksi tasapuolisesti eri kaupunginosissa. Lapsia ja nuoria liikutetaan yhä enemmän kiinteänä osana heidän arkeaan varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Kaupunkia suunnitellaan ja rakennetaan tavalla, joka ottaa erilaiset käyttäjät huomioon. Väestöryhmien erot tunnistetaan ja palveluja kohdennetaan erityistä tukea tarvitseville ja korkean riskin kohderyhmille. Helsinki houkuttelee aktiivisesti ikäihmisiä liikkeelle, niin liikunnan kuin kulttuurin pariin. Kuntalaisten liikkeelle lähtemisen tukena hyödynnetään kaupungin markkinointiviestintäkampanjaa”. Helsingin Liikkumisohjelma 2018-2021 hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 3.12.2018. Liikkumisohjelma on kaupunkistrategian yksi kärkihankkeista ja sen tavoitteena on palauttaa fyysinen aktiivisuus luonnokseksi osaksi jokapäiväistä elämää, lisäämällä kaupunkilaisten liikkumista ja vähentämällä istumista.³⁰⁵ Liikkumisohjelmaan on kirjattu yhteensä 61 toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä lisättiin Liikkumisohjelmaan jälkikäteen³⁰⁶. Pääosa toimenpiteistä on ajoitettu toteutettavaksi vuosina 2018–2021. Kaikki toimenpiteet sisältyvät seuraaviin kahdeksaan tavoitealueeseen (suluissa pääasiallinen vastuutaho toimialakohtaisesti sekä toimenpiteiden määrä): 4. Helsinkiläiset ymmärtävät, että arjen liikkuminen on liikuntaa tärkeämpää. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, 4 toimenpidettä) 5. Liikkuminen on koko kaupungin yhteinen asia, jota edistetään rohkeasti ja innovatiivisesti. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, 11 toimenpidettä)

³⁰⁴ Helsingin kaupungin Liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018

³⁰⁵ Helsingin kaupungin Liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018

³⁰⁶ <https://liikkumisvahti.hel.fi/actions>. Luettu 18.5.2021

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

6. Kaupunkiympäristö ja liikunta- ja kulttuuritarjonta kokonaisuudessaan kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan. (kaupunkiympäristön toimiala, 11 toimenpidettä)
7. Pienet lapset omaksuvat liikunnalliset perustaidot ja –tottumukset. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ja kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, 4 toimenpidettä)
8. Riittävä liikunnallisuus on osa lasten ja nuorten arkea ja oppimista. (kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala ja kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, 10 toimenpidettä)
9. Helsingin kaupungin työntekijät liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän työpäivän aikana. (kaupunginkanslia ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, 6 toimenpidettä)
10. Ikääntyneiden ja iäkkäiden arkiaktiivisuus lisääntyy ottamalla huomioon eriytyneet tarpeet. (sosiaali- ja terveystoimiala, 7 toimenpidettä)
11. Liikkumista hyödynnetään nykyistä paremmin sairauksien ennaltaehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa. Toimenpiteitä kohdistetaan erityistä tukea tarvitseville kuntalaisryhmille. (sosiaali- ja terveystoimiala, 8 toimenpidettä)³⁰⁷

Liikkumisohjelman kahdeksasta tavoitealueesta rajattaisiin pois kohdat 1-2 ja 6-8. Arviointia kohdistetaan siten lasten ja nuorten liikkumiseen sekä liikkumisympäristön kannustavuuteen ja houkuttelevuuteen. Tarkastelussa olisivat siten tavoitealueet 3-5, jotka sisältävät yhteensä 25 toimenpidettä.

Liikkumisohjelma on lanseerannut avoimen seuranta-alustan, Liikkumisvahdin, jossa on koottu tietoja hankkeen lähtökohdista, tavoitteista, toimenpiteistä ja edistymisestä.³⁰⁸ Liikkumisvahdin avulla voitaisiin tarkastella Liikkumisohjelmassa toimenpiteille asetettujen mittareiden edistymistä ja toteutumista.

Pääosa Liikkumisohjelman toimenpiteistä on ajoitettu toteutettavaksi vuosina 2018–2021. Rajattuihin tavoitealueisiin 3-5 sisältyy myös yksittäisiä toimenpiteitä, joiden tavoitteet ulottuvat vuosille 2022 ja 2025. Tämän vuoksi arviointia on mahdollista osakseen toteuttaa vain siitä näkökulmasta, miten Liikkumisohjelman toimenpiteet ovat edenneet.

Arviointikysymykset ja -kriteerit

Arvioinnin pääkysymys:

Ovatko Helsingin Liikkumisohjelmaa koskevat strategiset tavoitteet toteutuneet?

Osakysymykset:

1. Ovatko kaupunkiympäristö ja liikunta- ja kulttuuritarjonta toteuttaneet Liikkumisohjelman toimenpiteitä, jotka kannustavat ja houkuttelevat liikkumaan?
2. Ovatko toimialat toteuttaneet Liikkumisohjelman toimenpiteitä lasten liikunnallisten perustaitojen ja tottumusten omaksumiseksi?
3. Ovatko toimialat toteuttaneet Liikkumisohjelman toimenpiteitä lasten ja nuorten arjen ja oppimisen riittävän liikunnallisuuden edistämiseksi?

³⁰⁷ Helsingin kaupungin Liikkumisohjelman projektisuunnitelma 2018

³⁰⁸ <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/liikkumisohjelma>. Luettu 15.4.2021.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Kuhunkin osakysymykseen vastataan arvioimalla, miten Helsingin Liikkumishjelman mukaiset toimenpiteet ovat toteutuneet toimenpiteille asetettujen mittareiden perusteella. Nii- den toimenpiteiden osalta, joita ei ole ehditty vielä täysin toteuttaa, arvioidaan, ovatko tarkasteluhetkeen saakka toimenpiteille asetettujen mittarien toteutus pysynyt aikatau- lussa. Toimenpiteille asetettujen mittareiden toteutumisten tarkastelut toimivat siten arvi- ointikriteereinä.

Arviointiaineisto

Liikkumishjelman toimenpiteiden toteutumista selvitetään ensin tiedustelemalla toimen- piteiden etenemisestä hankkeen projektipäälliköltä. Tarvittaessa lisätietoja pyydetään toimenpiteiden eri vastuutahoilta sekä Liikkumishjelman projektiryhmältä. Arviointi to- teutetaan pääasiassa sähköpostitiedusteluilla. Projektin vetäjät eli projektipäällikkö ja lii- kuntajohtaja haastatellaan. Lisäksi voidaan hyödyntää mahdollisia asukkaiden liikkumi- seen liittyviä tilastotietoja sekä kyselyjä. Lisäksi 2. toimikunnan arviointikäynnillä saatu materiaali on osa arviointiaineistoa.

Onko aiheesta annettu viimeisen viiden vuoden aikana suosituksia, joiden seuranta on tarpeen?

Vuoden 2017 arviointikertomuksessa käsiteltiin liikuntatoimen strategisten tavoitteiden toteutumista, joista annettiin seuraavat suositukset:

- Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tulee asettaa kaupunkistrategian valmistele- vaan liikkumishjelmaan selkeät tavoitteet ja mittarit, joilla liikkumisen tavoitteiden toteutumista voidaan seurata.
- Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tulee edistää liikunnan harrastusmahdollisuuksien ja liikuntapaikkojen nykyistä tasaisempaa jakautumista Helsingissä.

Ensimmäisestä suosituksesta vuonna 2019 toteutetussa suositusten vaikuttavuuden ar- vioinnissa todettiin, että Liikkumishjelmassa on määritelty toimenpiteet ja mittarit suosi- tuksen mukaisesti kahdeksalla eri tavoitealueella. Kyseisiä toimenpiteitä ja mittareita tar- kastellaan tässä arvioinnissa. Toisesta suosituksesta vuoden 2019 suositusten vaikutta- vuuden arvioinnissa todettiin, että suosituksen mukaisiin toimiin oltaisiin osittain ryhdytty. Palveluverkkosuunnittelun linjaukset todettiin hyväksytyksi, ja vuonna 2020 määriteltä- siin liikuntapalveluiden ja muiden toimijoiden rooli palvelujen tuottamisessa.³⁰⁹

Miten tuloksellisuusnäkökulmat otetaan huomioon?

Arvioinnissa otetaan huomioon taloudellisuus tarkastelemalla liikunnan asukaskohtaisten kustannusten kehitystä. Laadun näkökulmasta asukkaiden tyytyväisyyttä liikuntapalvelui- hin voitaisiin myös tarkastella kyselyjen perusteella, jos aineisto sen mahdollistaa. Lisäksi vaikuttavuuden näkökulma voisi osittain näkyä tarkastelemalla palveluiden alueellista ja- kautumista, investointien alueellinen jakaantuminen huomioiden.

Miten kunnan koko toiminnan näkökulma otetaan huomioon?

³⁰⁹ Vuoden 2017 arviointikertomuksessa esitettyjen suositusten vaikuttavuuden arviointi, s.18-19.

ARVIOINTIMUISTIO 9.2.2022

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2021 (JulKL 6 § 1 mom 6 ja 8 kohdat)

Liikkumishjelman toteuttamisessa on mukana kaupungin lisäksi ulkoisia sidosryhmiä, kuten eri järjestöt, kansalaisyhteiskunnan toimijat, yritykset, tutkimuslaitokset ja kansainväliset asiantuntijaverkostot. Lisäksi Helsinki tukee kaupungin liikuntaseuroja ja erityisryhmiä jakamalla vuosittainen avustuksia.